

**Leerzaame zinnebeelden, bestaande in christlyke
bedenkingen door vergelykinge eeniger schepselen, als
dieren, vogels, gewassen, &c.**

<https://hdl.handle.net/1874/37316>

CHRISTELYKE
B E D E N K I N G E N,

E N

VOORBEELDTYKE
Z E D E L E S S E N,

Tweede Deel.

TOT VERKLARINGE

Van den

T Y T E L - P L A A T.

Alzoo wy zoo grooten Wolke der Getuigen rondom ons hebben liggende, laat ons Afleggen alle Last, ende de Zonde, die ons ligtelyk omringt, ende laat ons met Lydzaamheid loopen de Loophane, die ons voorgesteld is. Heb. 12: v. 1.

DE Godvrugt, op het Spoor, aan 't Streven
Na Deugt en Waarheids regte doel,
Spoeit, onvermoeit, na 't Eeuwig Leven;
Zelfs midden door het Aards gewoel.
Of wel het Pad, vol ongelukken,
Haar schynt te hind'ren in den Loop,
't Weêrhoud haar niet, schoon dat ze drukken,
Wyl zy beschoeit is met de Hoop:
Geen guldene Appelen van Weelde
Bekoorden zoo 't Gezigte niet,
Hoewel dat die de Luit vaak Streelde,
Dat zy daar door haar gang verliet;
Door dien Voorzigtigheid ter eene,
d'Eenvoudigheid aan de and're zy,
Haar porrende, vermaan verleene,
Door Les' en Voorbeeld' veelery.
d'Eenvoudigheid toond haar Gods wetten
En waarheid, houd het Spiegel glas,
Op dat ze leer heur treên te zetten,
En schatten 't aardseh als stof en as,
Ze wyft door Leven, Ampten, Staten
De Konst en Neiging van 't Gemoed,
Het geen' ze doen moet, of moet laten,
Om eens t'erlangen 't hoogste Goed.

VOORBEELDELYKE ZEEDE-LESSEN,
in Slaarzen en Cytbreidingen,
door
Hendrik Graauiwhart.

CHRISTELYKE BEDENKINGEN
E N
VOORBEELDLYKE ZEDELESSEN,

Afgeleid uit 's werelds eerste toestand; des Men-
schen Leven, Ampten, Staten, Konsten
en Neigingen des Gemoeds.

Voorgefeld in

L E E R Z A M E
ZINNEBEELDEN,

In 65 Konstige Plaatjes afgebeeld.

En door

VAARSEN EN REDENEERINGEN

Opgeheldert.

Nevens een Byvoegzel eeniger

G E D I G T E N,

Om de Gelykheid der Stoffe.

Door

HENDRIK GRAAUWHART

DERDE DRUK.

T E D O R D R E G T,
By A B R A H A M B L U S S É, 1764.

VOORREDEN

Aan den

L E Z E R .

VErmaand malkanderen alle dagen, zoo lange het beden genaamd werd: op dat niet iemand uit u verhard worde, door de verleiding der Zonde. Beveeld den Apostel *Hebr. 3: v. 13.* om dit te betragten, goedwilligen Lezer, zoo biede ik u hier aan eenige *Voorbeeldelyke Zede-Lessen*; als een vervolg op de *Leersame Zinnebeelden*, door my laast uitgegeven.

Wat gebruik en nuttigheid de *Zinnebeelden* hebben, en wat my tot het opstellen van dien aanzette, was te dier tyd de stoffe der Voorreden; waar aan my als nog gedrage; alzo *Zinnebeelden* en *Zede-Lessen* (voor al de *Voorbeeldelyke*) van een natuur zyn, en in het oogmerk niets verschillen: alleenig dit onderscheid hebbende, dat de *Zinnebeelden* een schetse, ter leeringe, ontleenen van schepzelen,

V O O R R E D E N.

buiten den Mensch, om door vergelykinge de pligten ter deugd, ofte het vermyden der boosheid, aan te wyzen; zoo leeren de *Zede-Lessen* het zelfde, door *voorbeelden* van gevallen, en daaden, der menschen zelve.

Op deze wyze behandelde Paulus die van Corinthen, haar voor houdende het gedrag der kinderen Israëls in de woesty-
nen; brengende het zelve over met deze woorden, *deze dingen zyn geschied ons tot voorbeelden, op dat wy geen en lust tot het kwaad zouden hebben.* Verders wegens hare straffe op dezen voet, *deze dingen alle zyn haar lieden overgekomen tot Voorbeelden: ende zyn beschreven tot waarscbouwinge van ons, op dewelke einden der eeuwen gekomen zyn.* 1 Cor. 10: v. 6. en 11. op gelyke wyze doeld myn toeleg in dezen; hopende dat het den deugdlieden, nevens my, ende myne kinderen, eenigermaten ten voetspoor in het levensbeleid mag ver-
strekken, en dat het niemand mag reden geven om zig te belgen, alzoo ik niet voor-
genomen hebbe iemand ergernisse te ge-
ven, ofte te beledigen: maar alleen getragt hebbe

V O O R R E D E N.

hebbe eenige gebreken ten toon te stellen, of het tot stigtinge mogte gedyën.

Wat de schikkinge aangaat, daar in hebbe, ik niet een zelvig met het anderen willen zyn, ook de uitbreidingen wat langer genomen; dog om het nog eenigzints gelykvormig te doen wezen, ben ik wat geprangt, door de overvloed van de stoffe, welke vry meerder uitbreidinge zoude vereyffchen om volkomen verklaringe te geven; dog vertrouwe de verdere toepassing en leeringe, die tot stigtinge hier in mag steeken, het verstand des goedwilligen Lezer toe.

In zulk een verscheidenheid van stoffe, hebbe ik ook geen noodzakelyke, ofte evenmatige ordre konden vinden; dies ik na voorrang, nog waardigheid, geen zoo naauwen agt hebbe genomen: maar om evenwel eenige schikkinge te maken, zoo hebbe ik, de eersten toestand des Werelds voor, en in, de Zundvloed voor afgesteld; daar na de vier a vyf trappen des levens, voorts de Staaten, Konsten, en neiginge des gemoeds; en eindelyk den mensch leidende door het ziekbedde ten graave.

V O O R R E D E N.

graave. Nog hebbe ik, wegens de gelykheid der stoffe, eenige vaarzen op byzond're gelegentheden gemaakt, hier agter aangevoegd, om het zelve oogmerk te bereiken.

Wegens letterspellinge, zinsnydinge, en styl, verzoeke de gebreken goedwillig gelieft te verschoonen, en te verbeteren.

Ik beveele wyder; dit Werkje aan de bescheidendheid en het deugdminnend oordeel des verstandigen Lezers, met de lesse, en wensch des Apostels Pauli, *beproefd alle dingen: behoud het goede. Ontboud u van alle schyn des kwaads. Ende de God des vredes zelve heilige u geheel en al: ende uwe geheele opregten Geest, ende ziele, ende lichaam, worde onberispelyk bewaard in de toekomstige Heeren Jezu Christi.*
1 Thess. 5: v. 21.

Hem nu, die magtig is u van struikelen te bewaren, en onbestraffelyk te stellen voor zyne Heerlykheid, in vreugde; den alleen wyzen God, onzen Zaligmaker, zy Heerlykheid, en Majesteit, kragt ende magt, beide nu ende in eeuwigheid. Amen. Jud. v. 14.

OP DE
VOORBEELDLYKE
ZEDELESSEN,

In Vaarzen en Uitbreidingen, fligtelyk
beschreven en berymd,

DOOR

HENDRIK GRAAUWHART.

*Een Wys bestraffer, by een beorende Oore, is een
Gouden Oorciersel, ende een Halscieraat van
het Fynste Goud. Spreuk. xxv. vs. 13.*

't **Z**yn Menschen van geringe waarde,
Onnutte ballasten der Aarde,
Die haren kostelyken Tyd
Verslyten, of in ledig zitten;
Of op een anders doen te vitten;
Of zig door haat, en bitze nyd,
't Gebeente door te laten knagen;
Aan zulke zoude ik derven vragen,
Wat was, ô *Mensche*, op de Aarde uw werk?
Gy leefde, en sterft op 't onvoorzienste,
En hebt nooit de alderminste dienste
Gedaan aan *Vaderland* of *Kerk*,

Uw

Op de Voorbeeldelyke Zede-Lessen.

Uw Geld nooit uitgezet op renten,
Die aan u gegevene Talenten
Zoo niet besteed, gelyk 't behoord:
Ik vreeze, uw uitkomst zal zeer flegt zyn,
En gy een gantsch (1) onnutte knecht zyn,
Naar de uitspraak van Gods heilig woord.

Wy zyn niet in het ligt gekoomen,
Om vadzig, luy, te leggen droomen,
Wy moeten werken, elk in 't zyn,
Des laten wy ons niet bedriegen.
Gelyk (2) de sprank'len vuurs tot vliegen,
Zoo is de Mensch tot Moeite, en Pyn

Gebooren; hy moet ('t zyn de woorden,
Die ADAM, en die EVA hoorden,
Die GOD haar zeide in 't Paradys)
Het Aardryk (3) ploegen, werken zweeten,
En dan met vergenoeging eeten
Zyn Brood, en dagelykfe Spys.

Voor moeie, en arbeid (4) hebben Goden,
Den Menschen alles aangeboden.

Hy,

(1) Matth. 25: v. 30. (2) Job 5: v. 7. (3) Gen. 3, v. 14.

(4) De Poëet HORATIUS zeid dus. Satyr. 9. lib. 1.

..... nil sine magno
Vita Labore dedit Mortalius.

Dat is:

..... het Leven

Heeft zonder Arbeid nooit den menschen wat gegeven.

Op de Voorbeeldelyke Zedelessen:

Hy, die de *Haven* van de *Rust*
Met volle *Zeilen* in wil loopen,
Moet naarstiglyk (1) zyn *Tyd* uitkoopen,
Dan raakt hy ter gewenschter *Kuft*.

Wat zal ik van de *Luijaarts* zeggen?
Te *fluimeren*, en (2) *nederleggen*,
De *handen* vouwen op malkaar,
Hem, die aldus zyn *Tyd* behandeld,
Komt de *Armoede* aan, als een die wandeld,
En veelderlei *Gebrek* zeer zwaar,

Gelyk een *Man* voorzien met *Wapens*:
Dit zyn de *Vrugten* van veel *Slapens*.
Des *Winters* ploegt (3) de *Luijaart* niet,
Des *Zomers* moet hy in het *midden*,
Van de *Oegst-tyd*, bedelen en *bidden*,
Dog hy verkrygt niet, als verdriet.

Wel, laat ons dan, als wyze *Mannen*,
De *Luiheid* verre van ons bannen,
En zeggen, *Heenen* (4) *uit, ga heen*;
Het kostelykste goed des *Menschen*,
't Welk hy op dezer *Aard* kan wenschen,
Behoord (5) den *vlytigen* alleen.

Zyn hand (6) zal heerschen en gebieden,
In alles wat hy ziet geschieden.

**

Ook

(1) Eph. 5: v. 16. (2) Spr. 24: v. 33, 34. (3) Prov. 20: v. 4.
(4) Jes. 30: v. 22. (5) Prov. 12: v. 27. (6) Prov. 12: v. 24.

Op de Voorbeeldelyke Zedelessen.

Ook word zyn Ziele (1) vet en glad.
Hy, die zyn Land bouwd, word (2) verzadigd
Met *Brood*, en van God begenadigd,
Wel Lot de *Luijaart* nimmer had.

Dus zyn, naar 't oordeel van de Wyzen,
Die *Menschen* hoogelyk te pryzen,
Die het Profytlyk, en 't Vermaak,
Wel tragten onder een te mengen.
En zoo haar Levens-loop volbrengen,
Maar wie zulk best doet, dat 's de zaak.

't Is geen *goed werk*, als iemands zinnen,
Zyn bezig om veel *Geld* te winnen,
Wier Zielentroost en 's Herten lust,
Alleen bestaat in *Geld* te schraapen:
Die *Geldzugt* doet haar nimmer slaapen,
Maar maakt haar Hert steeds ongerust.

't Is geen *goed werk*, wanneer de *Menschen*,
Naar *Eer*, en hooge *Staaten* wenschen,
Om zig te vyzelen ten Top
Van *Staatzugt*, verre boven allen,
Die grootsheid doet haar dikwils vallen
Te gronde, en breken hals, en kop.

't Is geen *goed werk*, maar 't werk der dwazen,
Als men door *Hoogmoed* opgeblazen,

Ver-

(1) Prov. 13: v. 4. (2) Prov. 12: v. 11.

Op de Voorbeeldelyke Zedelessen.

Verheft zig zelve aldermeest,
Zyn mind're met de Voet wil treden;
Dat 's Ydelheid (1) der Ydelheden,
En groote quelling van den Geest.

't Is geen goed werk zig te vergiffen
In Vogelvangen, of in Viffen,
Zig vol te zuipen in den Wijn,
Dat men pas staan kan op zyn beenen,
Of met de Kaart, en Dobbelseenen,
Geduurig speelende te zyn.

God heeft den Mensch niet geschapen
Om uit 't gezegde Lust te rapen,
ô Neen! dit was Gods inzicht niet,
Maar wel, dat hy zig zou gewinnen,
Zyn (2) Schepper wel te leeren kennen,
En HEM ter eere, een Psalm, of Lied

Uit vryer Herte toe te queelen:
Ook is de Mensch in allen deelen
Verplicht, om zulks te doen aan God,
Hy is zyn Schepper, en Formeerder;
Wie God mag hebben tot zyn Eerder,
Bezit een overtrefflyk lot.

Dus was Gods oogmerk in het Scheppen,
Cy Mensch moet uw handen reppen;

** 2

En

(1) Predik. 1: v. 14. (2) 1 Chron. 28: v. 9.

Op de Voorbeeldelyke Zedelessen.

En werken, GODE alleen ten prys;
Uw Hertstogt, naar de Konst bestieren,
Zoo niet; vertrek dan naar de (1) Mieren,
Leer' hare wegen, en word Wys.

Heer GRAAUWHART, 'k zou haast WIT HART
zeggen,

Mits men ziet in uw Boezem leggen,
Al wat men WIT noemt, dat is, Deugd,
Gods vreeze, en veele goede Zaken,
Zoo wel voor de Oude, als voor de Jeugd;

Uw Naarstigheid, Vernuft, en Zeden,
Uw Gulheid, Openhartigheden,
Waar mede dat GY zyt gewend,
Uw Vrienden in uw binnenzalen,
Beleeft, en hartelyk te onthalen,
Zyn elk een kenbaar, die U kend.

De Rest der Deugden zal ik zwygen,
Ik mogte die berisping krygen,
Dat ik U prees, en wat te veel,
Met dus uw gaven bloot te leggen,
Dog ik kan met de Waarheid zeggen:
'k Geev' U maar uw bescheiden deel.

Gy GRAAUWHART dan, aldus beschreven;
Hebt nimmermeer uw kostlyk Leven,

In

(1) Spreuk. 6: v, 6.

Op de Voorbeeldelyke Zedelessen.

In *Ledigheden* doorgebracht,
Quam U de Dag in 't overdenken,
Of ietwés aan 't gemeen te schenken,
Te ontschieten, zulks voldeed de Nagt.

Schoon dat Gy zyt aan alle kanten,
Omringt met *Goud*, en *Diámanten*,
(Want dat is uwe weetenschap,
Om die zeer *Konstig* te bewerken)
Dat is maar kost voor slegte *Klerken*,
Gy stygde naar volmaakter trap;

Uw *Zinnen* moesten hooger draven,
Tot openlegging uwer *Gaven*,
En wel het meest, na dat de *Dood*
Uw *Wederhelft*, uw *Welbeminde*,
Dien Gy met *Hert* en *Ziel* bezinde:
Had (1) weggenomen uit uw *Schoot*.

Toen hebt ge een groote *Schat* verloren,
Toen, schein het, was de *Tyd* geboren,
Toen, zegge ik, als uw *Legerkoets*
Beroofd was, Gy bezet met (2) *Kind'ren*,
Om uwe droefheid te vermind'ren,
In de *Overdenking* van iets goeds.

** 3

Dus

(1) Haar naam was *JACOBA VEEZAART*, zy stierf tot *Amsterdam*, Ao. 1702. den 8 September, in den Ouderdom, van 40 jaren 7 maanden.

(2) Zes in getal, die alle nu nog leven.

Op de Voorbeeldelyke Zedelessen.

Dus hebt G y door een Lust gedreven,
Twee *Boekjes* in het Ligt gegeven,
't Een nu, en 't and're (1) voor vyf Jaar,
Dog beide, 't een zoo wel, als 't ander,
(Wat is uw *Kennis* vlug, en schrande!)
Verstaanbaar, zindelyk, en klaar.

't Geen G y in beide deze Boeken,
(Want verder denke ik niet te zoeken)
Ten toon steld, en te voorschyn brengt,
En ons als Melkspys in doet sloppen,
Is gantsch niet raauw, maar wel ontworpen,
Zeer aangenaam, met (2) Zout gemengt.

Ik zal 't maar kortelyk doorloopen:
Het *Eerste boek* legt voor ons open,
Door vergelyking met een Dier,
Me. Vogelen, of Veldgewassen,
('t Geen elk zig zelve toe kan passen)
Hoe men in Deugd moet leven hier,

Zig nooit tot de *Tdelheid* begeven,
Hoe men *Godzaliglyk* zal leven,
Voor *God*, zyn Naasten, en zig Zelf,
De *Godloosheid* (3) geheel verzaken,
De *Hope*, die kan Zalig maken,
Verwagten, tot dat in 't gewelf

Des

(1) Onder de naam van *Leerzame Zinnebeelden* te bekomen by den Drukker dezes.

(2) Coll. 4: v. 6. (3) Titus 2: v. 12.

Op de Voorbeeldelyke Zedelessen.

Des Hemels, CHRISTUS zal verschynen,
En alle Nevels doen verdwynen.

Het *Tweede Boek* is ruim zoo groot,
Behelst in zig, ook meerder stukken,
Die 'k alle niet meine uit te drukken:

Leg U de *Tytelplaat* maar bloot,

Daar zult ge een korte schetse in vinden;
Gy spaart geen Brood voor uwe Vrinden,
Heer GRAAUWHART, want uw Oogmerk
Is, om den Mensch tot GOD te trekken,
En hem tot *Godsdienst* op te wekken;
Dat's de inzicht van uw gantsche Werk:

Gy gaat van 's Weerelds wieg af toonen,
Ter Tyd, dat (1) NOACH met zyn Zoonen
In de *Arke* ging, op GODS gebod,
Dan van de *Kindsheid*, dan van Jaren,
Die meerder zorge, en kommer baren;
Dan de *Ouderdom*, of 's Levens flot:

Dan zal zig uw Vernuft in laten,
Tot groote, en ook tot kleine Staten,
Van Koning, tot een Bedelaar,
Dat zyn de hoogste, en laagste Trappen;
Dan komt Gy tot de Wetenschappen,
(Wie is bequaam die alle gaar

Te tellen, en wel uit te ziften?)
Dan gaat Gy vorder tot de driften,

(1) Genes. 7: v. 13.

Op de Voorbeeldelyke Zedelessen.

Van ons Gemoed; en dan al voort
Tot Liên van alderlei Hantteering:
En enk'lyk strekt uw Redeneering,
Om (1) GOD te vreezen, zoo 't behoort.

Hier by laat Gy uw Werk niet blyven,
Gy heldert op door uw beschryven,
Dat kort Gebed (2) 't welk Christus gaf:
Waar over zeer veel is geschreven
Weet Gy beknopt in een te weven:
Maar hier van scheidde ik plotsling af.

Want PETRUS zal 't ons zeggen nader;
Indien gy (3) aanroept tot een Vader,
Die oordeeld naar een yders werk,
En zonder aanzien van Persoonen,
Zult gy, terwyl gy hier moet wonen,
In 't Aardsch, en moeilik *Worstelperk*,

Uw best doen, in GODS vrees te leven;
Wie zig tot *Bidden* (4) wil begeven,
Die twyff'le nooit ter geener Tyd,
Maar zoo hem ietwes komt te ontbreken,
Hy vord're zulks van GOD, met smeecken,
Die mildlyk geeft, en niet verwyf.

Nog gaat ge in dit *uw* Boek verklaren,
Hoe lieden, die de Zee bevaren,

't Zy

(1) Psalm 2: v. 11. (2) Matth. 6: v. 19. en Luc. 11: v. 2.

(3) 1 Pet. 1: v. 17. (4) Jac. 1: v. 5.

Op de Voorbeeldelyke Zedelessen.

't Zy dat de Reize is West, of Oost,
Haar zinnen dienen werk te geven,
Meest op de broosheid van haar Leven.
Dan nog een *Zelf-Spraak*, of een Troost,

Die aan uw Zelfen meest gerigt was,
Toen Gy gevoelde, wat de *Jigt* (1) was,
(Ik kenn' die plage ook) 't is een Smert
Daar GOD de zyne voor behoede,
Maar 't werkt al, die GOD (2) liefd, ten goede,
Hoe ook met hem gehandelt wert.

Hoe dat een Man, die God zal bidden
Een *Grond* (3) kan hebben in het midden,
Van alle wederwaardigheid:
Hoedanig hy tot GOD moet naad'ren,
Werd duid'lyk ook in deze *Blaad'ren*,
Voor yder Sterv'ling bloot geleid.

Voorts laat Gy uw gedagten zwieren,
Hoe men behoorelyk zal vieren
De *Dank- de Vast- en* (4) *Bede-stond*;
Niet met (gelyk veel Menschen meenen)
Een dag van 't Eeten zig te speenen,
Maar het geschiede op deze grond:

** 5

Die

(1) By gelegentheid, dat de *Autheur* met een zware *Heup-jigt* bezogt wierd. 25 Dec. 1692. (2) Rom. 8: v. 28.

(3) Dit noemt de *Autheur*, Vasten Grond voor een Biddende Ziele, en begint Pag. 273.

(4) Dit is een Overdenkinge op den *Dank- en Bede-Dag* die gehouden wierd 25 February 1699. Pag. 268.

Op de Voorbeeldelyke Zedelessen.

Die Vasten wil, naar 't Woord des (1) Heeren,
Moet alle Zonden van zig weeren,
't Quaad zuiv'ren, dat in 't Herte zit,
En alle Boosheid dryven buiten.
Ik eindige ('t word tyd te sluiten)
En zegge eerst tot den Lezer dit.

*Wie nu met (2) Goed verstand begaast is,
En uit des Wysheids bron gelaast is,
Die wete, Ja versta den Zin:
Dat Regt zyn's Heeren Weg, en Daden;
De Vromen wandeld in Gods Paden,
Maar de Overtreders valt daar in.*

En dan tot (3) U, 't geen DAVID dede:
Aan al wat (4) GY bezit, zy Vrede,
Aan U zy Vrede, ook aan uw Huis.
En als uw Sterfdag is gekomen,
Dat GY moogt worden opgenoomen,
Ter plaatze, daar geen Smerte, of Kruis,

Of Zwarigheden zyn te wagten:
Daar geen verwisseling van Nagten,
Of dagen zyn zal na malkaar,
Maar daar we op onuitspreekb're wyzen,
Den GOD des Hemels zullen pryzen.
Amen! het (5) zy zoo! 't werde waar.

D. HAVART.

Med. Doct.

- (1) Jes. 58: v. 5... 8. vergeleken met Joël 2: v. 12, 13.
(2) Hof. 14: v. 10. (3) dat is tot den *Autheur* dezes Boeks.
(4) 1 Samuel 25: v. 6. (5) Jer. 28: v. 6.

OP DE
VOORBEELDELYKE
ZEDELESSEN,

In Vaarzen en Uitbreidingen

DOOR

HENDRIK GRAAUWHART.

BY Voorbeeld, vraagt men, wat 's een
Voorbeeld?

't Zal zyn, van die na Reden Oordeeld,
Een Beeld, dat ik als voor my stel,
En my verbeeld, het kwade en 't wel.
Gelykeniffen die ontleden

In 't kort, veel meer als duist're Reden;
Dat noemt me als in een Spiegel zien,
Daar 't regt, my 't oog komt Links te biên;
Dat lykt niet, 't moet zoo veel niet missen,
Voorbeelden zyn Gelykeniffen,
Zoo ziet men alles in zyn Aart.
Wat haat'lyk is, of minnens waart.

Voorbeelden, beid' van 't goede en 't kwaden,
Zyn even Leerzaam ons te raden.

Voor die graag Gulde Lessen zuigt,
En 't Hart na nutte Bakens buigt,

De

Op de Voorbeeldelyke Zedelessen.

De goede om Cours daar na te houwen,
De kwade om als 't vergift te schouwen.

Gelukkig dan, die ons steeds schaft
't Geen deugden fokt, en d'ondeugd straft;
Die nuttelooze Dartelheden
Verfoeit, en aan pryft nutte Zeden.

Wat kiest 'er menig dart'le Stof,
Wat geeft men, die 't niet waard zyn, Lof:
Neen! die wel Schryven wil, of Digten,
Roem s'Heeren Lof, en tragt te Stigten.

Dies prys ik *Graauwhart* (die ons toont
Wat blank Hart in zyn Boezem woont)
Dat bleek (voorheen) toen hy ons deelden,
Leerzaam'lyk, aan de *Zinnen, beelden*

Daar yder leerd uit wat men ziet,
Hein straks iets nuts te binnen schiet,
Nu schenkt hy weêr uit *Nardus Fleffen,*
Voorbeeldelyke Zedelessen.

Lof komt, die Zedig Lessen geeft,
Daar al wie Deugd bemind na streeft.
'k Beken, die *Lessen*, en die *Zeden*,
Zoo *voorgebeeld* zoo Ryk van Reden,
Zoo Stigtlyk, Leerzaam, zoo Doorwrogt,
Maakt my (ten tweedemaal) verknogt,
Te danken *Graauwharts* Vlyt en Yver,
Nooit doove 't Lustvuur van dien Schryver.

D. SCHELTE.

OP DE
VOORBEELDELYKE
ZEDELESSEN,

In Vaarzen en Uitbreidingen, ftigtelyk
beschreven en berymd,

DOOR
HENDRIK GRAAUWHART.

DEn Mensch kan uit zig zelfs (nadien hy, door de zonden
Verbyfterd, mist het doel van deugt en liefde Gods,
En dus door eigeliefde is aan zig zelf verbonden)
Nooit steunen op zyn God als op een vasten rots:
Nog met een goed begrip den weg Gods, nog zyn wezen,
Regt kennen, voor die hem (door leering) werd gewezen.

Den Mensch, in dezen stand, kan zelfs niet onderscheiden
Het toppunt van geluk, veroorzaakt door de dood
Des Zalignakers, in zyn droevig bitter lyden:
Maar vind zig, door Natuur, van dit veritand ontbloot;
Hy derft die kundigheid, en kan van zyn gebreken,
In het bestaan voor God, met geen goed oordeel spreken.

Der-

Op de Voorbeeldelyke Zedelessen.

Derhalven heeft het God behaagt, den mensch te geven
Een wet, die niet alleen in 't binnenst' van zyn hert
Is ingedrukt, maar ook ten voorbeeld is geschreven,
Zelfs door de vinger Gods; waar in bevolen werd
God, als het hoogste goed, van herten na te jagen,
En d'evennaasten liefde, als tot zig zelfs, toedragen.

Den mond der waarheid zegt, dat niet alleen het leven
Moet onderhouden zyn door tydelyke spys:
Maar dat Gods eeuwig woord de ziel moet voedsel geven,
Door 't regt betragten van een nuttig onderwys.
Zoo moet het menschedom dan door leering wysheid zoeken
't Zy uit Gods heilig woord of geestelyke boeken.

Hier komt u (lezer) nu dien schryver weêr te voren,
Die eens door *Zinnebeelde* u voormaals leeren wou;
Hebt gy toen nut gesmaakt? Leen weêr aandagtige ooren,
Hoor wat hy wederom u voorsteld; en beschou
Deez' blaad'ren, daar in hy door *voorbeeld* u wil wyzen,
Hoe gy, door waar geloof, kunt ter volmaaktheid ryzen.

Heeft *Grauwbart* u voor deze in *Zinnebeeld* doen merken,
Hoe gy kost leeren uit het schepzel, 't geen Gods hand
Gemaakt heeft in 't heeläl, op dat ge steeds mogt werken
In hoop, geloove, en liefde: en dus het onverstand,
Met 's werelds wulps gedrag, mogte uit uw herte bannen,
Om met deez' drie, ter deugt en waarheid, aan te spannen?

Hy leert u weder zoo; dog niet door beeltenissen,
Van iets dat toegepast op uw gedrag en staat,
Spreekt by gelyk'nis: neen! nu komt hy u te dissen
Een *Zedenles* banket; komt lezer, en verzaat
Uw weetlust, hier is keur van *Voedsel* te verkrygen;
Voldoet uw aandagt om ter Deugden top te slygen.

Op de Voorbeeldelyke Zedelessen.

Hy neemt zyn aanvang met *des eersten werelds stonden*,
Wanneer de Schepper die door 't woord had voortgebragt;
Hy ziet op *de eersten Mensch in de asval*, door de zonden
Van liefde Gods ontbloot, *ter ramp voor 't nageslagt*;
Voorts *Kains broedermoord*; en *Zundvloed*, vol eienden,
Daar elk zig (buiten d'Ark) niet bergen kan, nog wenden.

Alleen door Christi dood (toont hy) werd de verzoening
Der Mensch met God volbragt; wier overdierbaar bloed,
Veel beter dingen spreekt als Abels, tot voldoening
Aan Gods gerechtigheid, en zuiv'ring van 't gemoed,
Welzalig is de Ziel! die 't leven vind in 't sterven,
Om na dit sterfelyk deel 't onsterfelyk te verwerven.

Dan toont hy verder *hoe 't al weenend' komt in 't leven*;
Hoe 's *Jong'lings losse voet staat op een gladder baan*;
Hoe dat een *Man behoort na wysheid Gods te streven*;
Hoe *de Ouderdom zig vind met kwaal en ramp belaân*.
Gelukkig! is hy, die 's *Mans lessen* na wil sporen;
En die het pad des deugds voor zig heeft uitverkoren.

Voorts steld hy voor het oog veel menschens slinkse gangen,
In *konsten, wetenschap, en neiging van 't gemoed*;
In *staat, eer-ampten*, en in veelerlei belangen,
Waar door men gretig jaagd na 't ydel werelds goed,
En geld, en zig ver-aaft in schatten te vergaren;
Als of dat voor de *Ziel* zoo dierb're zaken waren.

Gy zoo niet lezer, hoort des Schryvers toelig spreken,
Daar hy zyn werk meê sluit, en denkt staag aan de dood;
Laat u zyn byvoeg van gedigten voor gebreken,
Een troost zyn in uw kruis, en allerhande nood.
Geen konst, geen eere of staat, juist Zaligheid leert vinden
Maar ware wysheid doet zig van het zards ontbinden.

Op de Voorbeeldelyke Zedelessen.

Wie nu, door 't lezen, tragt deez' *lessen* te beleven,
Die loond in goed gedrag den Schryver voor zyn vlyt;
Dus bloeit de Kerke Gods, dan tragt men staag te streven
Naar dien volmaakten stand van de eindeloozen tyd.
Heil zy den Schryver! die om Godes volk te stigten,
Door *Voor- en Zinnebeeld* de wereld voor wil ligten.

J. G.

VOOR-

VOORBEELDLYKE ZEDELESSEN.

I N L E I D I N G E.

*Een 's anders 's Feil,
Strekke U tot Heil.*

WAnneer dat, aan de Vloot, een Hoofdvlag dient tot
Teeken,
Om, onder zyn geleid', te volgen regte Streeken,
Gebeurt het, (egter) dat zig d'een of d'aar verzeilt,
En word ten Baak; dies Elk, fluks, met het Dieploot peilt.
Zoo gaat het in 't Beleid van aller Menschen Leven;
Daar in heeft God, de Liefde, aan ons ten Vlag gegeven:
Maar Ach! wie volgt haar wel? wie Giert, of Stoot'er, niet
Ten Bank van Eigenbaat, en dus, voor uit, regt ziet?
Dit is de Reden van het Schryven dezer Bladen,
Om of het iemand mogt doen toezien, door de schaden
En Ramp van and'ren: Lees en Oordeel tot uw Nut;
God (Aller Noord-Star) strekke ons Leidsman, Schild en
Schut!

*Ziet dat u Leert,
't Geene And'ren deert.*

OP DEN EERSTEN STAND DER WERELD.

IN DEN BEGINNE SCHRIEF GOD HE-
 MEL EN AARDE. Is de beschryvinge van
 Mozes wegens den aanleg der Scheppinge
 Gen. 1: v. 1. Woorden, die zoo duidelyk ter ne-
 derstellen een aanvang des bestaans van het Heel-
 ä!, als dezelve wel noefte bezigheden verschaft
 hebben, aan onderzoekende vernuftten, om te wil-
 len uitvinden, op wat wyze het voortspruiten,
 stellen ofte worden, van het Stoffelyke zig heeft
 toegedragen; het welke dog voor den Mensch
 onmooglyk blyven zal om te begrypen; nadien
 hy geen verder kenniffe kan verkrygen als alleen
 veranderinge, of verwiffeling der wyziginge,
 in de reeds gestelde Natuur; uit reden, dat hy
 zelfs Schepzel is, en buiten zyn Natuur, of
 wezen, niet kan uitspringen, werken, nogte
 kennen: blyvende aan God, als aller oorzaak,
 alleen eigen te weten, wat het zy, het stellen der
 gewrochten; want *Hy Spreekt en het is 'er, hy
 gebied en het Staat 'er Psalm 33.* genoegzaam
 bewyzende, dat'er geen voorbestaande Stoffe,
 Eeuwige vezelen, ongevormden Klomp (of
 wat het Menschelyk brein ook verzinnen mag)
 noodig geweest zyn voor den Alwerker: want,
 zoo dezelve daar geweest waren, dan zoude het
 geen Scheppen, ofte voortbrengen, maar alleen
 veranderen in een voor, of reeds bestaande Stoffe
 ge-

geweest zyn: waar op dat boven gemelde Schriftuurplaatzen niet toepasselyk zyn. Waaromme, den Psalmist, met regt deze woorden had laten voor afgaan, *door het Woord des HEEREN zyn de Hemelen gemaakt, ende door den Geest zyns Monds al haar Heir.* Derhalven betaamt het een yder, uit te roepen, met de 24 Ouderlingen *Apoc. 4: v. 11. Gy Heere zyt waardig te ontfangen de Heerlykheid, ende de Eere, ende de kragt: want gy hebt alle dingen geschapen, ende door Uwen wille zyn zy, ende zyn ze geschapen.*

Al schoon men nu, met Salomon, bekennen moet, *hy heeft yder ding schoon gemaakt in zynen tyd, ook heeft hy de Eeuwen in hare Harten gelegd, zonder dat een Mensche het werk dat God gemaakt heeft kan uitvinden, van het begin tot het einde toe, Pred. 3: v. 11.* nochtans kan, en mag, wel in aanmerkinge genomen worden, de schoonheid, en uitnemende Heerlykheid, die de Aarde gehad heeft voor den Val des Menschen; om daar door de afschuwelykheit der Zonden te leeren kennen, als die d'Oorzaak zyn van de hedendaagse kwade gesteltheid der zelve. Men kan genoeg afnemen dat het een geweldige veranderinge moet toegebracht hebben, wanneer God zeide, *dewyle gy geluistert hebt na de Stemme uws Wyfs, ende van dien Boom gegeten, daar ik U van gebod, zeggende, gy zult daar niet van Eeten; zoo zy het*

OP DEN EERSTEN STAND DER WERELD.

*Als God gebod,
't Heel-al ontsproot.*

Wat kloek Vernuft kan, na zyn waarde,
Verbeelden de eersten stand der Aarde;
Voor dat den mensch te voorschyn kwam?
Als nog de Wereld, door de Zonden,
Niet was ontheisterd, nog geschonden;
Eer Ramp of Dood haar oorsprong nam.

Aardryk om uwent wille vervloekt. Gen. 3: v. 17. het welke niet zoo zeer op de gestalte, als wel op de vrugtbaarheid der Aarde, ziet: waarschynlyk zyn, nevens het Onkruid, ook de guure Winden, Onweder en ongematigheid van de Lugt &c. gevolge van den Vloek.

Wie is bekwaam, den Aangenamen toestand der Aarde, zig te verbeelden, ofte de Hartverkwikkende gesteltheit des Lugts? voor dat dezelve der Ydelheid onderworpen was.

Laat vry de Oude Poëten verziere, een vrugtbaar Arcadia; ofte hare Veld-dennen nog zoo heuglyk voorstellen; zy zullen verre te kort schieten om de Volmaaktheit dier Aarde na waarden uit te meten. Immers hoe ongesteld dezelve nu nog is, en schoon het gantsche Schepzel zugt en als in Barendsnoed is, tot nu toe, verwagtede de vryheid der Heerlykheid der kinderen Gods. Rom. 8. Zoo vertellen (egter) de Hemelen Gods Eere, ende het Uitspanzel verkondigt zyner handen werk. De Dag aan den Dag stort overvloedige Sprake uit; ende de Nagt aan den Nagt toont wetenschap. Psalm 19: v. 2.

OP DE SCHEPPINGE DES MENSCHEN.

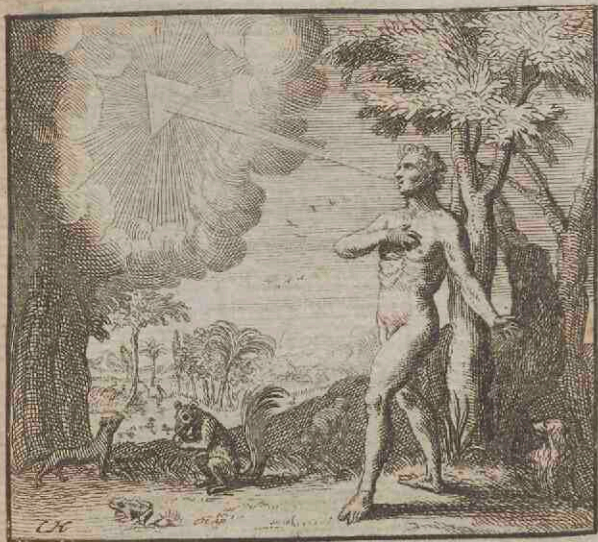
HEt Aardryk in volkomentheid gescha-
pen zynde, zoo was het Laatste werk
Gods de Schepping des Menschē; op dat
dezelve God en zyne werken zoude kennen,
zyn Schepper verheerlyken, ende een Heere
zyn over alle de Schepselen op der Aarden. Als
blykt, ende God zeide, laat ons Menschē ma-
ken, na onzen Beelde, na onze Gelykenisse;
ende dat zy Heerschappy hebben over de Viſſchen
der Zee, ende over het Vee, ende over de ge-
heele Aarde, ende over al het kruipende Gedier-
te, dat op Aarde kruipt. Ende God schiep den
Menschē na zyn Beelde, na den Beelde Gods
schiep by hem, Man ende Wyf schiep by ze
Gen. 1: v. 26. ende de H E E R E God hadde den
Menschē geformeert uit het Stof der Aarde, en-
de in zyn Neusgaten geblazen den Adem des Le-
vens, alzo werd den Menschē tot een Levendige
Ziele. Gen. 2: v. 7. en tot een Algemeene Vader
des Menschelyken Gellagts, gelyk ons Paulus
leert, God heeft uit eenen Bloede het gantsche ge-
slagte der Menschē gemaakt, om op de geheelen
Aardbodem te woonen, bescheiden hebbende de
zyden te voren geordonneert, ende de bepalinge
van hare wooninge (de Reden waarom is,) op
dat zy den Heere zoude zoeken. Hand. 17: v. 26.
dat is, alle Gods Schepselen te gebruiken,
daar

daar toe en zoo verre, Gods Eere en Instellinge vereist; in alle daden God alleen in het ooge te hebben; hem regt kennen, en boven alles beminnen: zyn Wille, met een heilige Onderwerpinge toestemmen; en alle eige-liefde buiten te sluiten.

Een yder Mensch, wyl hy uit het zelve Leem is toebereid, herdenke dan zyn bestaan, en het einde waar toe hy geschapen is. Wy zyn uit het Stof der Aarde geformeert, ende Overmits alle gezondigt hebben en derven de Heerlykheid Gods. Rom. 3: v. 23. Zoo moeten wy deze vloek ondergaan Gy zyt Stof ende zult tot Stof wederkeeren, waar van gy genomen zyt. Gen. 3: v. 19. dit is een Lesse voor ons, zoo verre het Lichaam aangaat, om aan het Huis dezès aardfchen Tabernakels ons niet te vast te hegten, nog ons te zeer bekommeren met den toestand van dien, want Wy hebben hier geen blyvende Stad, maar wy zoeken de toekomende. Heb. 13: v. 14. en derhalven moet men niet zoo zeer agt geven, op het gene dat ons tot Menschen maakte, als wel op de Levendige Ziele, het voortreffelykste van ons; het gene wy deelagtig geworden zyn, in den eersten mensche Adam; op dat wy mogen weerdig geagt worden, deel te hebben aan den tweeden Adam Jezus Christus, die ons tot een Nieuw Schepsel maakt, 2 Cor. 5: v. 17. Alzoo is 'er ook geschreven, de Eerste Mensch Adam is geworden tot een Levendige Ziele:

OP DE SCHEPPINGE DES MENSCHEN.

't Was alles klaar.
Voor 't eerste Paar.

Den Hemel, d'Aarde, en Zee, die stonden,
Met alles dat'er werd bevonden,
Gereet; eer God den Mensch schiep,
Na zynen Beelde, om aan te merken
Gods Almacht: die dees' groote Werken,
Uit niet, na zynen Wille riep.

de Laatste Adam tot een Levendigmakenden Geest. Dog het Geestelyke is niet eerst, maar het Natuurlyke, daar na het Geestelyke. De eerste Mensch is uit de aarde Aards: de tweede Mensch is de Heere uit den Hemel. Hoedanige de Aardsche is, zoodanige zyn ook de Aardsche: ende hoedanig de Hemelsche is, zoodanige zyn ook de Hemelsche, ende gelykerwys wy het Beeld des Aardschen gedragen hebben, alzoo zullen wy ook het Beeld des Hemelschen dragen. 1 Cor. 15: v. 45. &c.

ô! Dat yder Christen, (met David) konde uitboezemen; Myn Herte werd beet in myn binnenste; een vuur ontbrande in myne overdenkinge; doe sprak ik met myne Tonge; Heere maakt my bekend myn einde, ende welke de mate myner dagen zy; dat ik wete, hoe vergankelyk ik zy. Ziet gy hebt myne dagen een hand breed gesteld, ende myn Leeftyd is als niets voor u; immers is een yder Mensch, hoe vast hy staat, enkel ydelheid. Sela! immers wandelt de Mensch als in een Beeld; immers woelen ze ydelyk: men brengt by een, ende men weet niet wie het na zig nemen zal. Ende nu, wat verwacht' ik ô Heere? myne hopen, die is op U. Verlost my van alle myne Overtredingen. Ps. 39: v. 4. ik zal uw Aangezicht in Gerechtigheid aanschouwen, ik zal verzadigt werden met Uw Beeld, als ik zal opwaken. Psalm 17: v. 15.

OP DEN MENSCH IN EDEN.

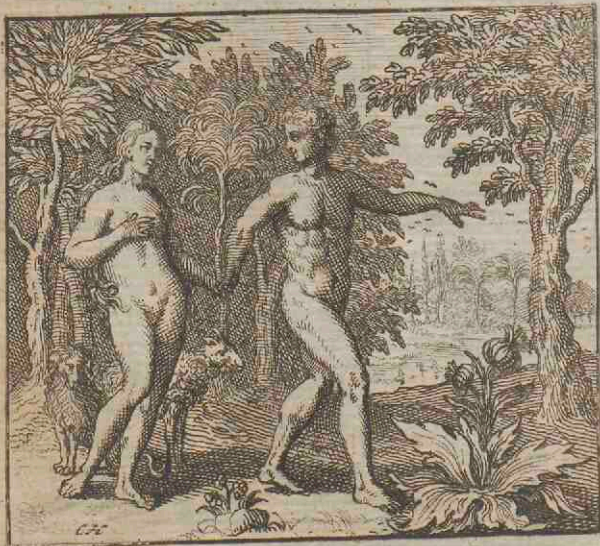
WAnneer den eersten Mensch, als uit handen van zyn Maaker, te voorschyn kwam, om bezitter te zyn van den Aardbodem, vond hy alles bereid wat t'zyner onderhoud nut en noodig was; zonder dat hy zig behoefde te bekommeren om, met een arbeidzame poginge, de vrugtbaarheid des Aardryks (als 't ware) te hulpe te komen, wyl alles in overvloed zynen Wensch konde voldoen. Echter bevond hy na het benoemen der Dieren, dat hem een hulpe of gezellinne ontbrak; waar op God hem een Vrouw uit zyne Ribbe bouwde, en dus zyn gebrek vervulde; overzulk was hy in een Aardsvolmaakten Staat gesteld. Ô Heuglyken Stand! by aldien de begeerlykheid zig niet verder had uitgestrekt, als de bepalinge hem afbakende, zoo door de Scheppinge als door het verbod; want door de Scheppinge was de Geest bepaald, volgens het ingeschapene Ligt, ofte Redelykheid, om zyn gantsche daad van Liefhebbinge te rigten na God; en zonder eige verkiezinge te luisteren na de uitwerkende wille Gods: en door het verbod was het Lichaam beperkt tot breideling der Hartstogten. Maar helaas! wanneer den Mensch door eigenbelang zyn werkdaad begon te oefnen, verwaarloosden hy zyn eenig en Regte voorwerp, welke

welke is God: want hy paste zig aan zyn zelve toe, en zocht zyn eigen hoogheid, ende gelukzaligheid; gelyk als Salomon getuigt, na alle zyne onderzoekingen. *Alleenlyk ziet, dit hebbe ik ondervonden, dat God den Mensche regt gemaakt heeft, maar zy hebben veele vonden gezogt.* Pred. 7: v. 29.

Deze Vondenzoeke de Ziele vergiftigt hebbende, waar door de Geestelyken Dood de grondslag geweest is, om de Dood vrugten te dragen. Rom. 7: v. 5. heeft wyders, ten opzigt van het verbod, aanleiding gekregen door de listige vrage, is 't ook dat God gezegt heeft, *gy lieden zult niet Eeten van alle boom dezès Hofs?* alhoewel nu Eva deze vrage regtzinnig van de hand wyft, nochtans het stellig zeggen, van den Verzoeker, *Gy lieden zult den Dood niet Sterven, maar God weet dat ten dage als gy daar van eetet zoo zullen uwe Oogen geopent worden: ende gy zult als God wezen, kennende het Goed ende het Kwaad,* deed de Vrouwe wankelen, en overslaan tot de Overtredinge, nadien de innerlyke neiginge des gemoeds (bereids bedorven) de Hartstogten gaande maakte; want de Vrouwe zag, dat die Boom goed was tot Spyze, ende dat hy een Lust was voor de Oogen, ja! een Boom die begeerlyk was om verstandig te maken. Hier was het dat de begeerlykheid begon wortel te schieten, en het zaad van onrust en elenden zyn wasdom bekwam.

OP DEN MENSCH IN EDEN.

*Had d'eersten Mensch,
Betoont zyn wensch!*

Indien dat d'eersten Mensch zyn lusten,
Bepaalt had, om in God te rusten,
En hem alleen gelieft, gevreest,
Zoo was de Lugt, door storm en vlagen,
Nog d'Aard met onkruid, nooit geslagen,
Of van geen Dood gekwelt geweest.

Wanneer wy nu, op welke de laatste tyden en den dag der Zaligheid is gekomen, zullen omzigtig zyn, zoo staat ons te luisteren na de Lesse Pauli, *Word dezer Wereld niet gelykvormig, maar word verandert door de vernieuwinge uwes Gemoeds, op dat gy meugt beproeven, welke de goede ende welbehagende, ende volmaakte wille Gods zy.* Rom. 12: v. 2. Om niet te verslingeren op de ydelheden der verganklyke Goederen, of ons Anker-vaft te maken, met onze begeerlykheid, aan eenigerhande Schepsel: maar onze Liefde alleen aan den Schepper, in zyn alwys bestier op te dragen. *De Wereld gebruikende, als niet misbruikende, want de gedaante dezer Wereld gaat voorby.* 1 Cor. 7: v. 31. wel indagtig zynde de Vermaninge van Joannis, *hebt de Wereld niet Lief, nog 't gene in de Wereld is: Zoo iemand de Wereld Lief heeft, de Liefde des Vaders is niet in hem. Want al dat in de Wereld is, namelyk de begeerlykheid des Vleeschs, ende de begeerlykheid der Oogen, ende de grootsheid des Lovens is niet uit den Vader, maar is uit de Wereld. De Wereld gaat voorby, ende haar begeerlykheid: maar die den Wille Gods doet; blyft in der Eeuwigheid.* 1 Joan. 2: v. 15.

OP HET EETEN VAN DEN BOOM.

ONzer aller Moeder, door eigen-liefde bevangen zynde, is de eerste geweest in de Overtredinge, want Zy nam van de Vrugt en Zy at: ende zy gaf ook haren Man met haar ende by at. Gen. 3: v. 6. daarom zegt Paulus (1 Tim 2: v. 14.) *Adam is niet verleid geworden: maar de Vrouwe verleid zynde is in Overtredinge geweest.*

Als men nu in aanmerkinge neemt, dat alle Overtredinge Zonde is, en juist alle Zonde geen Overtredinge, want daar geen *Wet* is, is ook geen Overtredinge. Rom. 4: v. 15. tot zyne Zonde zoude by nog Overtredinge by voegen. Job 34: v. 37. dat'er dan een onderscheidentlyke bevattinge moet gegeven worden (1) dat de Geestelyke Dood een ontbeeringe der Liefde Gods is, of wel de Zonde zelf, en (2) dat de Overtredinge voornamelyk (als een vrugt der Zonde) het gedreigde Onheil, de Lichamelyke Dood, en alle kwalen, over het Menschelyke geslagt mede gebracht heeft; als blykt, dewyle gy geluistert hebt, na de Stemme uwes Wyfs, ende van dien Boom gegeten, daar ik u van gebod, zeggende, gy zult daar van niet eeten: zoo zy het Aardryk om uwent wille vervloekt, ende met smerte zult gy daar van eeten alle de dagen uwes levens. Gen. 3: v. 17. alles wat 'er gedreigt wierd,

zyn

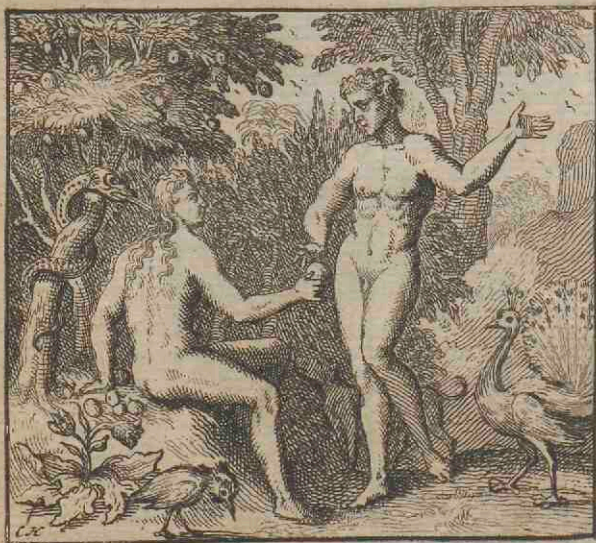
zyn allerlei Rampen, en een Dood, waar van gene bevryd is; want *het is den Mensch gezet eenmaal te Sterven, en daar na het Oordeel.* Heb. 9: v. 27. *door eenen Mensche is de Zonde in de wereld gekomen, ende door de Zonde de Dood, ende alzoo is de Dood tot alle Menschen doorgegaan, om dat ze alle gezondigt hebben.* Rom. 5: v. 12.

ô! Bittere nasmaak der verbodene Vrugt; ô! droeve nasleep der gedreigde Dood! wie kan alle uwe Rampzalige uitwerkselen nasporen? de Zonne, andersints het alverkwikkende Ligt geeft vaak doodelyke Hitte; de Lugt, het Leven aller Vleesch, is in een gedurige ongestadigheid; daar heerschen, Donder, Blikzem, Hagel, Sneeuw en Stormwinden; de Zee woed met over fel gebruis; het Aardryk weigert haar vermogen te geven, het is allerwegen, *de Dood is in de Pot.*

De eerstgestelde vrede der Schepselen is verbroken; de Roofzugt den Vogelen, het verslindende den Dieren, en Vissen, eigen geworden; het edelste Schepsel den Mensch, voorzien met bekwaamheden om Liefde, Rust, en Eendragt, na te jagen, en het gene uit eigen aard gezellig is, wat heeft die dog goeds overig gehouden? *daar is niemand Regtveerdig, ook niet een; daar is niemand die verstandig is; daar is niemand die God zoekt.* Alle zyn zy afgeweken, te zamen zyn ze onnut geworden: *daar is niemand die*

OP HET EETEN VAN DEN BOOM.

*ô Wrange Beet,
Wat baard gy Leet!*

Verblindend dwaal-licht Eigen-liefde,
Wanneer Uw doorstraal 't Herte griefde,
Van 't eerste Paar, wat wierd gy thans,
Een Poel en Welgrond van Elenden,
Van Smert en Dood! waar d'oogen wenden,
Gy roofd 't Heel-al zyn eersten Glans.

die goed doet, daar is ook niet tot één toe. Rom. 3. v. 10. den Mensch is geworden een zamenkno-
ping van ongerechtigheid, Gierigheid, Leugen,
Dronkenschap, Nyd, Moord en ontallyke
ondeugden zyn hem, als aangeboren, eigen;
zoo dat, niet alleen, den eenen Broeder den
anderen, naauwlyks derft vertrouwen: maar
yder voor zig zelfs wel bidden mag: *hoed my
Heere voor myn zelve!* want *het Harte des Men-
schen is arglistig, meer dan eenig ding; Ja! dood-
lyk is het, wie zal het kennen?* Jer. 17: v. 9.
daarom omringen ons alle doodelyke Elenden,
Pyne, wederwaardigheden, Ziekten en de
Dood.

Deze gedagten opgevolgt zynde, in alle de
deelen der Gebreken, Tegenspoeden, en Kruis
in dit broos en verganklyk Leven, kan een regt
beschouwer aanzetten, te bidden. *Leerd ons
Heere onze dagen tellen op dat wy een Wys Harte
bekomen* Psalm. 90: v. 12. *Zend uw Licht, ende
uwe Waarheid, dat die my Leiden, dat zy my
brengen tot den Berg uwer Heiligheid, ende tot uwe
Woningen: ende dat ik inga tot Gods Altaar, tot
den God des Blydschaps myner Verheuginge, ende u
met de Harpe Love, ó God, myne God!* Psalm 43:
v. 3.

OP HET DRYVEN UIT DEN HOF.

HEt eerste Menschen paar, gesteld zynde ter Proeve, in den Lusthof Eden of Paradys bezat wel geen volkomen volmaakte Staat, dewyle de uitkomst geleert heeft dat het geen Eeuwigduurend verblyf was; nogtans is het een Stand geweest, daar ik meene van te mogen zeggen, dat geen Stervelingen tegenwoordig bekwaam zyn der zelve heerlykheid te kunnen bezeffen, of een Evenmatig Denkbeeld van te kunnen vormen; nademaal aan de eene zyde, de Lugt en Aarde geen vloeks gevolgen onderworpen waren, en by gevolg, in een, meer als voor ons bedenkelyke, Volmaaktheid bestaan heeft; aan d'andre zyde ten opzichte van den Mensch, welke bestond in een Staat van gerustheid des Gemoeds die onze gesteldheid nu niet kan bereiken in deze Levenstyd, want *zy hebben alle gezondigt, en derven de Heerlykheid Gods. Rom. 3: v. 23.* nadien, door den Val, de Mensch na Ziel en Lichaam is bedorven, de Geest met verwarde Denkbeelden, beschuldigende Gedagten, ydele Overleggingen, en dwaze Begeerlykheden, vervuld is geworden: en het Lichaam, 't welk (onbeschadigend Voedzel genietende) Vaardig en heerlyk Schoon was, door de ongezone Spyze en Drank, overtollige Vogten en kwade Dampen, onder-

wor-

worpen wordende, wierd Loom, Swaarmoe-
dig en vol wanlustige Driften: bygevolge On-
bekwaam om den Staat, voor den Val, te
kunnen verbeelden.

Deze Rampen, op het eeten der verbodene
Vrugt, moetende volgen, vereiffte mede een
verplaatfinge uit den Luthof, om den geval-
lene Mensch ter Aardbouw en Zwoegende be-
zigheden over te geven; Zoo verzond hem de
HEERE God uit den Hof Eden, om den Aard-
bodem te bouwen, daar hy uitgenomen was. Gen. 3:
v. 23.

Nadien nu, in het Nieuwe Testament het
Paradys Zinnebeeldig werd bygebragt, als
Luc. 23: v. 43. *Heden zult gy met my in het
Paradys zyn.* En 2 Cor. 12: v. 4. zegt Paulus
dat hy opgetrokken is geweest in het Paradys.
Als mede Apoc. 2: v. 7. *die Overwind, ik zal
hem geven te Eeten van den Boom des Levens,
die in het midden van het Paradys Gods is.* Zoo
kan het van nuttigheid zyn, een Voorbeelde-
lyken Sin, daar in aan te merken, by tegen-
ftellinge.

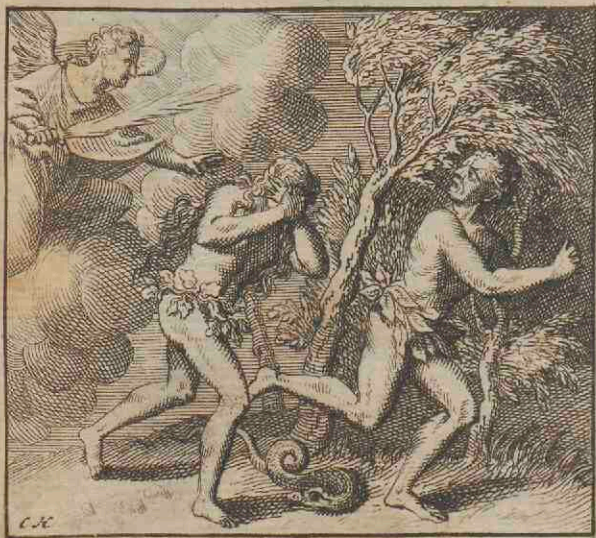
Ten 1. Den eerften Mensch heeft een Staat
gehad buiten het Paradys, eer hy 't zelve ge-
noodzaakt was te bebouwen.

Ten 2. De Staat in het Paradys heeft hem
gesterkt tot vordering, om hem te doen kennen
zyn bestaan voor God.

Ten 3. De Staat (hebbende met de Ziele en

OP HET DRYVEN UIT DEN HOF.

't Gebod versmaat,
Eischt and're staat.

Had 't eerste Paar zig kunnen voegen,
Om zig met God te vergenoegen,
En eigen hoogheid niet begeert,
Wat hadden zy al goeds genooten!
Zy zouden nooit, van God verstoeten,
Uit Edens Lusthof zyn geweest.

door het Lichaam gezondigd) van uit het Paradys verdr-ven, op der Aarde de gedreigde Straffe te ondergaan.

Hier tegens over de Uitverkoorne in aanmerkinge gesteld, voor eerst, na de Staat in dit Leven als zynde *een Nieuw Schepsel* opkomende uit de Aarde der Verdorventheid, door de vernieuwinge des Gemoeds.

Ten 2. In den Staat na dit Leven, in vordering, tot de volllage Opstandinge van alle, waar van getuigt word; *wy zien nog niet dat hem alle dingen onderworpen zyn: maar wy zien Jezum met Heerlykheid ende Eere gekroond.* Heb. 2: v. 8. dit is den Staat daar de 3 voornoemde Schriftuurplaatsen op zien; en komen daarom in tegenstelling met het Aards Paradys te spreken.

De 3. Staat is dezen, waar in *dat Christus het Koningryke Gode ende den Vader zal overgeven, wanneer hy zal te niete gedaan hebben alle Heerschappye, ende alle Magt ende Kragt, &c. op dat Gode zy alles in allen.* 1 Cor. 15. dit Hoofdstuk aan de Corinthiers aandagtig nagelezen zal de aanmerking te vaster maken, en ons doen verlangen na de verlossinge uit dezen Aardschen Tabernakel, om overkleet te worden met onze Woonstede, die uit den Hemel is. 2 Cor. 5: v. 2. hebbende begeerte om ontbonden te worden, ende met Christo te zyn. *Want dat is zeer verre het beste.* Phil. 1: v. 23.

OP ADAMS STRAFFE.

WAnneer den Menſch het Gebod overtreden hadde, Zoo verzond hem de *HEERE* God uit den Hof van Eden, om den Aardbodem te bouwen, daar hy uitgenomen was. Gen. 3: v. 23. daar Staat den armen Aardling! en ontbeert den welſtand na Ziel en Lichaam; want, daar de Ziele (de begeerlykheid opvolgende) waande God gelyk te zullen wezen, dat is, door al het wenschelykſt te bezitten, in zig zelve volkomen geruſt te zyn, zoo vond hy hem bedrogen, en vervult met een wroegend en beſchuldigend Geweten; waar door hy, in een werkzame poginge, de Ruſt najaagt met het aazen op de Schepſelen; om (was het mogelyk) de Zielprangende nepen der zelve te verdooven; en met een onverzadelijke Hebluſt aangedaan, tracht hy de Lichamelijke driften te voldoen, of'er ook nog Ruſte voor de hartstogtelyke Begeerte mogte wezen; maar, het Aardryk weigert haar Vermogen te geven. Alzoo het zelve, om des Overtredings wille, veroloeft is; en Diſtelen en Doornen voortbrengt op dat den Menſch in het Zweet des aanschyns met Smerte daar van Eete, alle de Dagen zynes Levens, tot dat hy tot Stof wederkeere. Gen. 3. want het Schepſel is der Ydelheid onderworpen, niet gewillig, maar om diens wille

le die het de Idelheid onderworpen heeft. Rom. 8: v. 20.

De zake nu zoo zynde, dat den gevallen Mensch alle wederwaardigheden onderworpen is, zoo zyn die geene wel het beklaglykste, die (ongevoelig dezer Rampe) haar zelve Anker-vaft maken, aan haar tomellooze Driften; en haar gierig Harte opvolgen, gretig najagende alle middelen om de Goederen dezer Aarde en de wellusten dezer Wereld te genieten, niet ontziende eenige Moeiten, Verdriet, Arbeid, nogte Gevaar, als zy hare Begeerlykheden maar waanen te kunnen voldoen. In tegendeel wel dien! dewelke met een bezadigd Gemoed en gespeende Hartstogten den Loop zyns Levens volbrengt; in Voorspoed zig niet verheffende, nog in Tegenspoet zig niet Ongeduldig of Wanhopig aanstellende: maar wagtende op het Heil des Heeren, gedachtig zynde de Lesse van Eliphas de Temaniter, uit het Stof komt het Verdriet niet voort: nogte de Moeite Spruit niet uit der Aarde. Maar de Mensch word tot Moeite geboren; gelyk de Spranken der Vierigen koolen haar verheffen tot Vliegen. Dog ik zude na God zoeken, ende tot God myne aanspraake Rigten, die groote dingen doet, die men niet doorzoeken kan: Wonderen, die men niet tellen kan. Die den Regen geeft op der Aarde; ende Water zend op de Straaten: om de Vernederde te Stellen in het hooge: dat de Rouwdragende,

OP ADAMS STRAFFE.

*Als d'Aard' ontaart,
Zy Arbeid baart.*

't Bedroogen Menschdom buiten Eden,
Gejaagt, vind droeve bezigheden,
Van vryheid, rust en vreugd ontbloot;
Het derf vol op, en zal steeds moeten,
Tot lichaams nooddruft pynlyk vroeten,
In 't zweet des aanschyns, om zyn broodt.

door Heil, verheven worden; &c. Ziet! Gelukzalig is de Mensch, den welke God straft: daarom verwerpt de Kastydinge des Almagtigen niet. Want hy doet Smerte aan, ende hy verbind: hy doorwond, ende zyne Handen heelen. In zes Benaauwdheiden zal hy u verlossen: ende in de zevende zal u het kwaad niet aanroeren. Job 5: v. 6... Want dien de Heere Lief heeft, kastyd hy: ende hy Geeffeld eenen ygelyke Zoone die hy aanneemt. Indien gy de Kastydinge verdraagt, zoo draagt hem God tegen u als Zoonen: want wat Zoone is er dien de Vader niet Kastyd? alle Kastydinge, als die tegenwoordig is, schynt geen zake van Vreugde, maar van Droefheid te zyn: dog daar na geeft zy van haar een Vreedzame Vrucht der Gerechtigheid, den geenen die door dezelve geoeffent zyn. Heb. 12: v. 6. Zoo dan ook die Lyden na den Wille Gods, dat zy hare Ziele (hem, als den getrouwen Schepper) beveelen met weldoen. 1 Pet. 4: v. 19.

OP EVAAS SMERTE.

Tot de Vrouwe zeide God, ik zal zeer vermeenigvuldigen uwe Smerte, namelyk, uwer Dragt: met Smerte zult gy Kinderen baaren: ende tot uwen Man zal uwe begeerte zyn. Ende hy zal over u Heerschappy hebben. Gen. 3: v. 16. ô Allermenschen Moeder, wat onderscheid is'er niet in de uitkomst uwer meeninge! gy waande, bevryd van Rampen, God gelyk te zyn, maar wat verschil! met Smerte moet gy de Voortteeling des Menschelyken Geslachts aanvangen en ondergaan; en wel zulke Smerte! dat men de uitterste benaauwtheden daar mede uitdrukt. Gelyk eene bevrugte Vrouwe, als zy nadert tot het baaren, Smerte heeft, ende Schreeuwet in haar Weën: alzoo zyn wy geweest, ô Heere! van wegens Uw aangezigt. Jes. 26: v. 17. Jeremia 4: v. 31. by dezelve vergelykt God ook de grootheid zyner kragt-dadige werkinge, in de bekeeringe der Heidenen en het voortbrengen zyner Kerke in het Koningryke Christi. Wie heeft ooit zulks gehoort? Wie heeft diergelyken gezien? Zoude een Land kunnen geboren worden, op eenen eenigen Dag? Zoude een Volk kunnen geboren worden, op een eenige Reize? Maar Ziën heeft Weën gekregen, ende heeft hare Zoonen gebaart. Jes. 66: v. 8. welker uitvoeringe de Propheet

aldus

aldus voorsteld. Nog zullen de Kinderen daar van gy berooft waart, zeggen voor uwe Ooren; de Plaats is my te naauwe, wykt my, dat ik Woonen mag. Ende gy zult zeggen in uw herte, wie heeft my deze genereert? Aangezien ik van Kinderen berooft en eenzaam was: ik was in de gevangnisse gegaan, ende weg geweken: wie heeft my dan deze opgevoed? Ziet! ik was alleenig Overig gelaten; waar waren deze? Alzoo zaid de Heere H E E R E, ziet! ik zal myne Hand opheffen tot de Heidenen, ende tot de volkeren zal ik myne Baniere opsteeken; dan zullen zy Uwe Zoonen in de Armen brengen, ende Uwe Dogteren zullen op de Schouder gedragen worden. Jes. 49: v. 20. Alzoo zyn wy Christenen in de Schoot der Kerke gebaard, uit Jeruzalem dat boven is, dat is wy, welk is onzer aller Moeder. Want daar is geschreven, zyt vrolyk gy onvrugtbare, die niet baart: breekt uit ende Roept gy die genen Baarensnood hebt: want de Kinderen der eenzame zyn meer, dan der geenen die den Man heeft. Gal. 4: v. 26.

Dit is, voor zoo verre 't gedreigde der Smer-te aangaat, getempert door de zoetigheid der Vrugt, Een Vrouwe wanneer zy Baart heeft Droefheid, dewyle haar Uure gekomen is: maar wanneer zy het Kindeken gebaart heeft, zoo gedenkt zy de Benaauwtheid niet meer, om de Blydschap, dat een Mensche ter Wereld geboren is. Job. 16: v. 21.

OP EVAAS SMERTE.

*Ter eerster Vrugt,
Al Smert en Zugt.*

Zal aller menschen Moeder baren,
Gods dreiging moet haar wedervaren;
Dies zy, door smerte; 't kwaad bezuurt:
Dog God zy dank! dat voor zyn kind'ren,
In 's menschen Zoon, de kwalen mind'ren,
En 's doods geweld niet eeuwig duurt.

Wat het overige des Dreigements betreft, is vry draaglyker: den Man te beminnen, en hem te gehoorzamen, in billykheid, is byna onder de Lasten niet te Rekenen; *Alzoo vergierden haar zels en Eertyds ook de heilige Vrouwen, die op God hoopten, ende waren hare eygene Mannen onderdanig: gelyk Sara Abraham gehoorzaam is geweest, hem noemende Heere. 1 Pet. 3: v. 5. een nutte (en op het einde troostlyke) Lesse geeft Paulus, ten dezen opzigte toepasselyk, aan de Vrouwen. 1 Tim. 2: v. 11. een Vrouwe laate haar Leeren, in Stilheid, in alle Onderdanigheid. Dog ik laate de Vrouwe niet toe dat ze Leere, nog over den Man heersche, maar wil dat ze in Stilheid zy, want Adam is eerst gemaakt, daar na Eva, ende Adam is niet verleid geworden: maar de Vrouwe verleid zynde is in Overtredinge geweest. Dog zy zal Zalig worden in Kinderen te baaren, zoo zy blyft in Geloove, ende Liefde, ende Heiligmakinge, met Matigheid.*

OP KAINS BROEDERMOORD.

Wanneer Adam en Eva, na den Val, uit den Hof Eden op der Aarde verzon- den waren, om de gedreigde Straffe te ondergaan, zoo teelden zy Kinderen haars gelyken, te weten, welkers Gemoed bezet was met Eigeliefde, de Bron-ader van alle kwade Driften; alzoo dezelve geen meerder volmaakt- heid kunnen mede brengen als haare Ouders be- zaten. Want wie zal eenen Reinen geven, uit den Onreine? Job 14: v. 4. derhalven Adam gewan eenen Zoone, na zyne gelykenisse, na zyn Ebenbeeld. Gen. 5: v. 3.

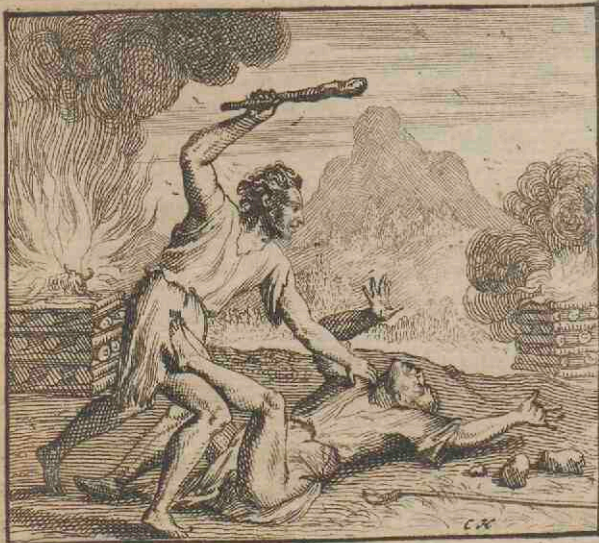
't Was deze gesteltheid des Gemoeds die in Kaïn de Nydigheid ontstak, tegens zyn Broe- der Habel; wanneer Habels Offer aangenamer was dan het zyne. De HEERE zag Habel ende zyn Offer aan, maar Kaïn ende zyn Offer zag hy niet aan: doe ontstak Kaïn zeer: ende zyn Aangezicht verviel. Ende de Heere zeide tot Kaïn: waarom zyt gy ontsteeken? ende waarom is uw Aangezichte vervallen? is 'er niet, indien gy wel doet, verhooginge? ende zoo gy niet wel doet, de Zonde legt voor de Deure: zyn begeerte is doch tot u ende gy zult over hem Heerschen. Ende Kaïn sprak met zyn Broeder Habel: ende het geschiede, als zy in 't Veld wa- ren, dat Kaïn tegen zynen Broeder opstond, en-
de

de sloeg hem Dood. Gen. 4: v. 5. Aldus wierd het Schouwtoneel der Zonde, ende des Doods, geopent; waar door, in vervolg van Tyd, de nazaten meer en meer zyn vergiftigt geworden, en tot allerlei Boosheid zyn overgevoert: zulks den Propheet Jeremias met regt klagende vermaanen mag. Och dat ik in de Woestyne een Herberge der Wandelaars hadde! zoo zoude ik myn Volk verlaten, ende van hen trekken: want zy zyn alle Overspeelders, een trouwloozen Hoop. Ende zy spannen hare Tongen, als hare Boogen tot Leugen; Zy worden geweldig in den Lande, dog niet tot Waarheid: want zy gaan voort van Boosheid tot Boosheid, maar my kennen zy niet, spreekt de H E E R E. Wagtet U een ygelyk van zynen Vriend, ende Vertrouwt niet op eenigen Broeder: want elk Broeder doet niet dan Bedriegen. Jer. 9: v. 2.

Nademaal Wy alle uit eenen Bloede geschapen zyn, zoo zyn Wy alle aan te merken als Broeders; gelyk ons Gods Woord gestadig aanwyft, in hare Vermaningen, en tot de Liefde onzes Evennaasten aanzet; waar in de Lesse Christi en zyns Lieveling Joannis uitblinken; Gy hebt gehoort dat tot den Ouden gezegt is, Gy zult niet Dooden: maar zoo wie Doodet, die zal strafbaar zyn door het Gerigte. Dog ik zegge U, zoo wie 't onregte op zynen Broeder toornig is, die zal strafbaar zyn door 't Gerigte. Matth. 5: v. 22. Hier in zyn de Kinde-
ren

OP KAINS BROEDERMOORD.

*De Nyd bragt voort,
Den eersten Moort.*

Als d'eige liefde, grond van Plagen,
Kwam 't eerste Paar ten Hof uit jagen,
Ter Aardbouw, in een slegter stant.
Toen deed ze ons aller Ouders zugten,
Door Broedermoord! zie daar de vrugten!
Zoo wierd, door Nyd, de dood geplant.

ren Gods, ende de Kinderen des Duivels openbaar. Een ygelyk die de Regtveerdigheid niet doet, die is niet uit God, ende die zynen Broeder niet Lief heeft. Want dit is de verkondinge, die gy van den beginne gehoort hebt, dat wy malkanderen zouden Liefhebben. Niet gelyk Kaïn die uit den Boozen was, ende zynen Broeder Dood sloeg. Ende om wat oorzake sloeg hy hem Dood? Om dat zyn Werken Boos waren, ende zyns Broeders Regtveerdig... een iegelyken die zynen Broeder Haat, is een Doodslager. Ende gy weet dat geen Doodslager het Eeuwig Leven heeft in hem blyvende. 1 Joan. 3: v. 10. Geliefde laat ons malkanderen Liefhebben: want de Liefde is uit God: ende een iegelyk die Lief heeft is uit God geboren, ende kend God... indien iemand zegt, ik hebbe God lief, ende Haat zynen Broeder die is een Leugenaar: want die zynen Broeder niet Lief heeft, die hy gezien heeft, hoe kan hy God Liefhebben, dien hy niet gezien heeft? Ende dit Gebod hebben wy van hem, name-lyk, dat die God Lief heeft, ook zynen Broeder Lief hebbe. 1 Joan. 4: v. 7.

OP DE ZUNDVLOED.

DE Boosheid der Menschen in Top gestegen zynde, zoo was aller Vleesches einde voor handen; *de Aarde was verdorven voor Gods aangezichte, ende de Aarde was vervult met Wrevel... Daarom zeide God tot Noach:... ziet, ik bringe eenen Watervloed over de Aarde, om alle Vleesch, daar een Geest des Levens in is; van onder den Hemel te verdorven: al wat op Aarden is zal den Geest geven... gy zult van al wat Leeft, van alle Vleesch, twee van Elks doen in de Arke komen, en met U in 't Leven te behouden.* Gen. 6. aldus heeft God, door zyn Regtveerdig Oordeel willen uitwissen de Vlekken der Boosheid des Menschen van den Aardbodem; tot een algemeen Voorbeeld ter waar-schouwinge voor het Nageslagt: op dat wy beter Leven leiden zoude, ende in en door Christus behouden worden *na zyn Barmhertigheid, door het Bad der Wedergeboorte, ende vernieuwinge des Heiligen Geests: Tit. 3: v. 5.* Zoo als Petrus de behoudenis in Christus mede vergelykt, met de Dagen van Noë, als de Arke toebereid wierd: waar in weinige (dat is Agt) Zielen behouden wierden door het Water, waar van het tegenbeeld; de Doop, ons nu ook behoud; niet die een aflegginge is der vuiligheid des Lichaams, maar die een vrage is eener goeder Conscientie tot God,
 door

door de Opstandinge Jezu Christi. 1 Pet. 3: v 30:

Wat hoorde zoo zwaren Oordeel de Menschen niet af te schrikken van de Zonde, maar helaas! wie derft denken dat den Algemeenen wandel aller Menschen nu beter is, dan die op welke de Zundvloed kwam? Neen! onze Zaligmaker heeft zulks al voorzegt gelyk de Dagen Noë waren, *alzo zal ook zyn de toekomstige des Zoons des Menschen. Want gelyk zy waren in de Dagen voor de Zundvloed, Eetende ende Drinkende, Trouwende ende ten Huwelyk uitgevende, tot den Dag toe, in welke Noë in de Arke ging: ende bekenden het niet tot de Zundvloed kwam, ende haar alle weg nam: alzo zal ook zyn de toekomstige des Zoons des Menschen.* Matth. 24: v. 37.

De Menschen dier Eeuw mogten nog twyffelen aan de mogelykheid van Noachs bedreiginge, en zyn Boetprediken bespotten, als konnende geen bevatting maken hoe het konde wezen, dat de Aarde onder Water zoude gedompelt worden; maar wy Nakomelingen die deze, en meer andere, Godlyke Oordeelen, weten geschiet te zyn, wat behoorden wy ons te beneestigen om Gode welbehagelyk te wandelen! nademaal wy vastelyk gewaarschouwt zyn, dat deze Aarde door Vuur vergaan zal; ende God weet hoe naby dien Tyd is! Laat ons dan den boozen Dag niet verre stellen, maar na de vermaninge Petri luisteren. *Dit eerst wetende dat*

OP DE ZUNDVLOED.

De zonde op 't hoogst,
Der Dooden Oogst.

Als 't Menschdom had zyn weg bedorven,
Is 't in den Water-Vloed gestorven,
Behalven agt, in eenen Bark:
Gelukkig! die zig dan zal vinden,
Als 't vuur deze Aarde komt t'ontbinden,
In Christus; 't Tegenbeeld der Ark.

in 't Laatste der dagen Spotters komen zullen, die na haar eigen Begeerlykheden zullen wandelen: ende zeggen, waar is de Belofte zyner toekomst, want van dien Dag dat de Vaderen ontslapen zyn, blyven alle Dingen alzo, gelyk van het begin der Scheppinge. Want willens is dit haar onbekent, dat door het Woord Gods de Hemelen van over lange geweest zyn, ende de Aarde uit het Water, ende in het Water, bestaande. Door welke de Wereld, die toen was, met het Water der Zundloed bedekt zynde, vergaan is. Maar de Hemelen die nu zyn, ende de Aarde, zyn door het zelve Woord, als een Schat weggelegd, ende worden ten Vuure bewaart, tegens den Dag des Oordeels, ende der verdervinge der Godlooze Menschen.... de Heere vertraagt de Belofte niet, gelyk eenige dat Traagheid agten, maar is Langmoedig over Ons, niet willende dat eenige verloren gaan, maar dat ze alle tot Bekeeringe komen.... Dewyle dan deze Dingen alle Vergaan, hoedanige behoort gy te zyn in Heiligen Wandel en Godzaligheid: verwagende en haastende tot de toekomst van den Dag Gods... daarom, Geliefde, verwagende deze dingen, beneerstigt U dat gy Onbevlekt, ende Onbestraffelyk van hem moogt bevonden worden in Vrede: 2 Petr. 3: v. 3.

OP HET DRYVEN DER ARKE.

WAnneer de Arke driftig wierd, klommen de Waterstroomen verre boven de hoogsten Bergen; zulks al wat Leven hadde, op den Aardbodem, verdronk enden Geest gaf: nochtans behaagden het God een Zaad in het Leven te behouden, na de Verkiezinge zyner Genade, sparende den Regtveerdigen Noäch met zyn Huisgezin. Dog dit behouden was geen verlossen van het geene God op de Zonde gedreigt had; zy moesten, zoo Menschen als Dieren, na den gank uit d'Arke, evenwel alle kwalen, nevens de Dood, ondergaan; alzoo wel als voorheen. Maar egter, *God heeft zyn Volk niet verstoeten, 't welk hy te vooren gekend heeft . . . alzoo is 'er dan ook in deze tegenwoordigen Tyd een Overblyfzel geworden, na de Verkiezinge der Genade. Rom. 9.* Om de Uitverkoorne te redden, niet alleen na het Lichaam, om het zelve van dezen Sterflyken Stand over te voeren tot de zalige Onsterflykheid, door het bad der Wedergeboorte: maar ook na de Ziele; die als in een Zee van Ongerechtigheid gedompelt legt van Natuure, gelyk Elphas toont, *wat is de mensche dat hy Zuiver zoude zyn? ende die geboren is van eene Vrouwe, dat hy Regtveerdig zoude zyn? ziet, op zyne Heiligen zoude hy niet Vertrouwen ende*

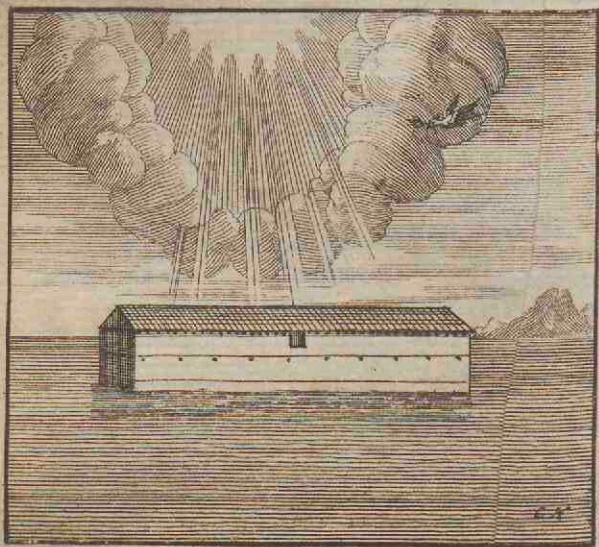
de

de Hemelen zyn niet zuiver in zyne Oogen, hoe veel te meer is een Man Grouwelyk, ende Stinkend, die het Onregt indrinkt als Water. Job 15: v. 16. waar door den Mensch eindelyk zoude Verstikken, en in den Vloed zynen Zonden smoooren, by aldien hy geen berging in Christus vond; want alzoo Lief heeft God de Wereld gehad, dat hy zynen eenig Geboorne Zoone gegeven heeft, op dat een iegelyk die in hem Geloof, niet Verderve, maar het Eeuwige Leven hebbe. Want God heeft zynen Zoone niet gezonden in de Wereld, op dat hy de Wereld veroordeelen zouden, maar op dat de Wereld, door Hem, zoude behouden worden. Joan. 3: v. 16. daarom zegt onzen Zaligmaker (in de gelykenisse van de Schapen) indien iemand door my ingaat, die zal behouden worden. Joan. 10: v. 9. want de Zoone des Menschen is niet gekomen om der Menschen Zelen te verdueren, maar om te behouden. Luc. 9: v. 56.

Gelykerwys nu, Noäch in de Arke als begraven is geweest, en daar uitgaande als een nieuw Schepsel te voorschyn kwam; alzoo Zinspeelt Gods Woord ook op den Doop, het tegenbeeld van de Wateren ten dage van Noäch. 1 Pet. 3: v. 20. ofte wetet gy niet dat zoo veele als wy in Christum Jezum gedoopt zyn, wy in zynen Dood gedoopt zyn? wy zyn dan met hem begraven door den Doop in den Dood, op dat gelykerwys Christus uit den Dooden opgewekt is,

OP 'T DRYVEN DER ARKE.

't Vleesch met Elkaár,
In een gevaar.

Schoon 't water d'Arke komt te heffen,
Op dat al 't Vleesch geen Dood zou treffen,
Het is nog 't regt behouden niet;
't Was uitsfel, geen behoed, van sterven:
Zal 't reed'lyk Schepsel 't leven erven,
Door God, in Christus, dit geschied.

tot Heerlykheid des Vaders, alzo ook wy in nieuwigheid des Levens wandelen zouden. Rom. 6: v. 3. Zoo dan indien iemand in Christo is, die is een nieuw Schepsel. 2 Cor. 5: v. 17. Laat ons dan, met Noäch, geduldig verwagten den Tyd onzer Verlossinge, inmiddels dat wy, in dezen Leeftyd, dobberen op de Wateren van Tegenspoed en Elenden; ende na dat wy de Raave, onzer Hartstogtelyke begeerlykheid, vrugteloos uitgezonden zullen hebben, zoo laat ons de Duive, der Zugtinge en Gebeds onzer Ziele, meermalen uitzenden, zy zal ons eindelyk dat Olyfblad der Vrede onzes Gemoeds te rugge brengen. Ô, Dat wy met een vertrouwend Hart konde zeggen, hoewel onze uitwendige Mensche verdorven word, zoo word nogtans de inwendige vernieuwt van Dage tot Dage. Want onze ligte Verdrukkinge, die zeer haast voorby gaat, werkt ons een gansch zeer uitnemend Eeuwige Gewigte der Heerlykheid: dewyle wy niet aanmerken de Dingen die men ziet, maar de Dingen die men niet ziet. Want de Dingen die men ziet zyn Tydelyk, maar de Dingen die men niet ziet, zyn Eeuwige. 2 Cor. 4: v. 16. want wy verwagten na zyne Beloften, nieuwe Hemelen, ende een nieuwe Aarde, in de welke Gerechtigheid woond. 2 Pet. 3: v. 13.

OP 'T GAAN UIT D'ARKE.

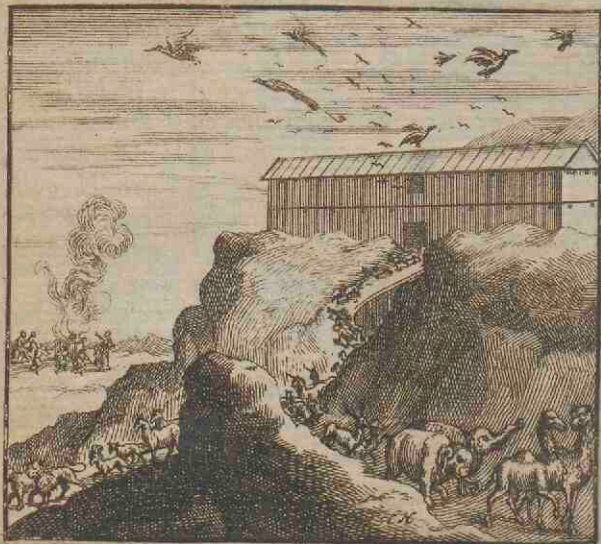
NOäch met zyn Huisgezin, na dat zy een Jaar en tien Dagen, in de Arke geweest waren, gongen (met al het behoudene Gedierten) uit, als 't ware, op een nieuwe Aarde; alwaar zy als op nieuws geschapen ofte geboren wierden: dog dat zy, na het inwendige na de gesteldheid des Gemoeds, niet verandert nogte verbeterd waren, blykt; want de zelfde Reden, waarom God de Zundvloed op der Aarde bragt, *de HEERE zag dat de Boosheid des Menschen meenigvuldig was op der Aarde, ende al 't Gedigtzel der Gedagten zynes Harten, v'allen dagen, alleenlyk Boos was.* Gen. 6: v. 5. grypt wederom Stand, zoo dra Noäch geofferd had, *de HEERE zeide in zyn Harte, ik zal voortaan den Aardbodem niet meer vervloeken om der Menschen wille, want het Gedigtzel van 's Menschen Harte is Boos van zynen Feugd aan.* Gen. 8: v. 21. het gene wyders, Noächs en Chams gedrag bevestigt, *Noach begon een Akkerman te zyn, ende by dronk van den Wyn, ende werd Dronken &c.* Zulks hy op de daad van Cham genoodzaakt wierd, den zelve en zyn Nakomelingen te vervloeken, zeggende *vervloekt zy Canaan: een Knegt der knekten zy by zyne Broederen.*

De Oude Heidense Wyzen, die een Sche-
mer-

merligt van kennisse der Zundvloed hebben gehad, vergieren aardig, hoe dat Deucalion en Pyrrha, in een Schuitje alleenig overgebleven zynde, en op het drooge geraakt, na de Godinne Themis Tempel gongen, en het Orakel biddeende vraagden, haar te willen verklaren op wat wyze het Menschelyken geslagte te herstellen was? overmits zy beide Oud en onbekwaam ter Voortteeling waren: welke haar Antwoorde, werpt uw Grootmoeders gebeente agter U over. Het geene eindelyk Deucalion Rade, dat het Steenen waren; overmits hy begreep d'Aarde's Menschen Grootmoeder te zyn, dies zy beide haar Aangezichte bedekkende, de Steenen (die zy in de schoot vergadert hadden) over hare Hoofden wierpen, dewelke toen in Menschen veranderden, zoo als Ovidius Naxo schryft in 't eerste Boek zynes Herscheppinge, sluitende zyn verhaal aldus, Eindelyk zyn, door d'Almogendheid der Goden, de Steenen die Deucalion wierp, in Mannen: en die van Pyrrha, in Vrouwen verandert. Dus herstelde elk 't Verlies van zyn Geslagt. Dus sprooten van Steenen onze Lichamen, die door de hardigheid onzer Harten, en door d'Arbeid die zy Lyden, betuigen van hoe harde Stoffe zy hun wezen hebben: dit besluit gaat door by vergelykinge, het gene Gods Woord ook bewaarheid. Na Uwe Hardigheid en onbekeerlyk Harten, vergadert gy U zelve Toorne als een Schat. Rom. 2: v. 5. niet alleen dat de Menschen

OP 'T GAAN UIT D'ARKE.

*Geen Watervloed,
Hersteld 't Gemoed.*

Den Mensch, bevryd uit d'Ark getreden,
Bleef onvolmaakt; d'ontaarde zeden,
Verhindert voor een korten poos,
Deên God dus spreken (als met smarte,)
Ik vloek geen Aard meer! 's Menschen harte,
Is dog, van zyner jeugt af, boos.

schen in 't algemeen *Vleeschlyk* verkogt zyn onder de *Zonde*. Maar zelfs d'*Uitverkoorne* moeten zeggen, ik weet dat in my, dat is, in myn *Vleesch* geen *Goed* en woond: want het willen is wel by my, maar het *Goed* te doen, dat vinde ik niet. Want het *Goed* dat ik wil, doe ik niet, maar het *kwade*, dat ik niet wil, dat doe ik . . . zoo vinde ik dan deze *Wet* in my, als ik het *Goede* wil doen, dat het *Kwade* my by ligt. Want ik hebbe een vermaken in de *Wet* Gods, na den inwendigen *Mensche*: maar ik zie een andre *Wet* in myn *Leden*, welke strydt tegen de *Wet* mynes *Gemoeds*, ende my *Gevangen* neemt onder de *Wet* der *Zonde*, die in myn *Leden* is. Ik *Elendig* *Mensche*! wie zal my *Verlossen* uit het *Lichaam* dezès *Doods*? *Rom. 7.* die zulks in hunne *Ziele* werkzaam gevoelen, mogen vervolgens zeggen, ook wy, die in dezen *Tabernakel* zyn, zugten bezwaart zynde: nademaal wy niet willen *Onkleed* maar *Overkleed* worden, op dat het *Stervelyke* van het *Leven* verflonden worde. Die ons nu tot dit zelve bereid heeft, is *God*; die ons ook het *Onderpand* des *Geests* gegeven heeft. *Wy* hebben dan altyd goeden moed; ende weten dat wy inwoonende in het *Lichaam*, uitwoonen van den *Heere*: (want wy wandelen door *Geloove*, ende niet door *aanschouwen*.) *2 Cor. 5.*

OP EEN EERSTGEBOREN KIND.

Het Edelste en Magtigste Schepsel, van alle die onder de Zonne Leven, den Mensch, is nogtans in zyn Geboorte het Zwakste en Erbarmlykste; beginnende in 't gemeen, zyne Dagen met Schreijen in Elanden. D'Oude TRACIERS hadden, om deze Reden de gewoonte, die *Herodotus Halicarnassus* schryft in zyn vyfde Boek, luidende, in hunne Geboorte en Sterven gaan ze aldus te werk: wanneer een Kind geboren word, dat beschreijen (ter zake van d'Elanden, die het kind na zyne Geboorte, in zyn Leven te verwagten heeft) de Rondom zittende Bloedverwanten, en halen alle de Jammernissen op, die den Mensch te beurt vallen, maar een gestorven Mensch bestelden ze, met Spelen en Zingen, ter Aarde, en verhalen daar benevens van wat al Ongeval hy verlost is, en dat hy nu alle Gelukzaligheid geniet. Hoe verre nu dit doen te pryzen of te laken zy, heeft zyn bedenken in: want het Einde enes Dings is beter dan zyn beginsel. *Eccl. 7: v. 8. ende de Dag des Doods, dan de Dag dat iemand Geboren word. Idem v. 1. geen wonder. De Mensch is de Ydelheid gelyk, zyne Dagen zyn als een voorby gaande Schaduwe. Psalm 144: v. 4. Voorwaar, daar zyn veele Dingen die de Ydelheid vermeerderen: wat heeft de Mensch te meer daar van? want wie weet*
 wat

wat Goed is voor den Mensch in dit Leven, gedurende het getal der Dagen des Levens zyns Ydelheid, welke by doorbrengt als een Schaduwe. Eccl. 6: v. 11. wat is 'er dog, dat ons zoude kunnen doen verhoppen om Vergenoeginge en Rust voor de Ziel, in dit Leven te erlangen in volkomendheid? Zal het Gezondheid zyn? hoe broos en kort van duur is die! zal het lang Leven, Lichaamlyken welstand, Rykdom ofte Eere zyn? hoe ydel zyn deze! derhalven is 'er niets beters, als dat den Mensch (aanmerkende dat dit Leven maar een doorgang is tot een eeuwigduurend verblyf en beter Leven) voorraad oplegge voor zyne ziele, meer dan Goederen voor het Ligchaam; want de Wysheid is tot eene Schaduwe: ende het Geld is tot eene Schaduwe: maar d'uitnemendheid der Wetenschap, is dat de Wysheid hare Bezitters het Leven geeft. Eccl. 7: v. 12. de Wysheid dezer Wereld, ofte het veel weten, brengt deze Vrugt niet voort, want de Wysheid dezer Wereld is Dwaasheid by God, 1 Cor. 3: v. 19. maar die Wysheid, welkers beginsel de Vreeze des Heeren is. En dewelke Jacobus beschryft, wie is Wys ende Verstandig onder U? die bewyze uit zynen goeden wandel zyn werken in Zagmoedige Wysheid. Vervolgens nadrukkelyk aanwyzende, het onderscheid tusschen d'Aards, Natuurlyke en Duivelse, met de Wysheid die van boven is. En hare eigenschap en vrugten. Cap. 3: v. 13. door welke Wysheid den

OP EEN EERSTGEBOREN KIND.

't Komt weenende al,
In 't Tranendal.

Hoe kan dit sterffelyke leven,
Ons Hoope tot genoeg geven?
't Geen schreijende, in 't gemeen, begint:
Alleenig werd deez' Hoop geboren,
Door Christus, in zyn uitverkoren;
Waar door men 't sterfelyk overwint.

den Mensch zig zelfs verloochend, de Wereldse begerlykheden leert verzaaken, en zig verderende, de Jonge Kinderen gelyk werd; zoo als zig David gedroeg. *ó HEERE, myn Harte is niet verheven nog myne Oogen zyn niet hooge: ook hebbe ik niet gewandelt in Dingen my te groot, ende te Wonderlyk; zoo ik myne Ziele niet hebbe gezet ende Stille gehouden, gelyk een gespeend Kind by zyne Moeder! myne Ziele is als een gespeend Kind in my. Ps. 131: v. 2.* aldus met afgespeende Hartstogten wandelende, zullen alle Wederwaardigheden ons niet verhinderen, om onzen goeden Loop te loopen, en den goeden Stryd te stryden, en het Geloove te behouden; om eens weg te dragen de Kroone der Regtvoerdigheid, welke de Heere (in den Dag des Oordeels) geven zal, allen die zyne verschyninge Lief gehad hebben. 2 Tim. 4. Ons hier mede troostende.

Den Eersten Stap in 't Leven,
 Is d'Eerste Schreeë ter Dood;
 't Ontzet ons! maar wat Nood?
 Wil God zyn Gunst ons geven,
 Zoo staat ons Eind' bekend,
 't Begin van 't zonder End.

OP EEN SPEELEND KIND.

Wat is 'er dog Aangenamer, dan de te-
 d're Onnozelheid der Jonge Kinderen?
 waar is iets eenvoudiger, als der Kin-
 deren speelen? Voor dat nog de Botten der
 Booze Natuur zig beginnen te vertoonen, eer
 nog de Sprankels van het Vuur der Begeerten
 en Ligelielste zig openbaren; nochtans in deze
 Onnoozelen Stand, zyn zy egter de Ongemak-
 ken, die gevolgen en Straffe der Zonden zyn,
 onderworpen, schoon zy des niet schynen ver-
 dient te hebben: dies men Ligt zoude zeggen
 (met Israël) *de Vaders hebben onrype Druiven*
gegeten, ende de Tandten der Kinderen zyn Stomp
geworden. Als of de Kinderen, buiten schuld,
 om der Oud'ren misdaden gestraft wierden;
 verre van daar! God beantwoord het zelve al-
 dus; zoo waaragtig als ik Leve, spreekt de Heere
 H E E R E, zoo 't u Liedten meer gebeuren zal,
 dit Spreekwoord in Israël te gebruiken! Ziet, alle
 Ziele zyn myne, gelyk de Ziele des Vaders,
 alzo ook de Ziele des Zoons, zyn myne: de Ziele
 die Zondigt, die zal Sterven. Beschryvende
 wyders de Pligten die den Mensch nakomen
 moet, vervolgt God, de Zoone zal niet dragen
 de Ongerechtigheid des Vaders, ende de Vader
 zal niet dragen de Ongerechtigheid des Zoons: de
 Gerechtigheid des Regtveerdigen zal op hem zyn
 ende

ende de Godloosheid der Godloozen zal op hem zyn. Ziet Ezech. 18. Zoo blykt dan, schoon de Kinderen uiterlyk Onnoozel schynen, dat haar inwendige gesteltheit der Ziele bedorven en straffschuldig is, door haar Natuur en Geboorte; want yder moet zeggen, Ziet, ik ben in Ongeregtheid geboren; ende in Zonden heeft my myne Moeder ontfangen. Psalm 51: v. 7. geen Onreine kan een Reine geven: geen Arm Mensch kan Rykdom zyne Kinderen byzetten, door Geboorte, wyl hy zelfs vol Gebrek is. Zoo als den Mensch bestaat, werd hy van God behandelt. Want als de Kinderen nog niet geboren waren, nogte niets Goeds of Kwaads gedaan hadden, op dat het Voornemen Gods, dat na de Verkiezinge is, vast bleewe, niet uit de Werkende, maar uit den Roepende; zoo wierd tot haar gezegt, de meerder zal den minderen Dienen. Gelyk geschreven is, Jacob hebbe ik Lief gehad, ende Ezau hebbe ik gehaat. Wat zullen wy dan zeggen? is 'er Onregtveerdigheid by God: dat zy verre. Want hy zegt tot Mozem, ik zal my Ontfermen diens ik my Ontferme, ende zal Barmhertig zyn dien ik Barmhertig ben, zoo is 't dan niet des geenen die wil, nog des geenen die Loopt, maar des Ontfermenden Gods. Rom. 9: v. 11. alwaar den Apostel wyders die geene de Mond stoppt, die God van onregt willen beschuldigen. Verre zy God van Godloosheid, en de Alinnagigen van Onregt. Want na het

OP EEN SPEELEND KIND.

*De Kindze Tyd,
Onnozel Slyt.*

Schoon teed're Jonkheid niet laat merken,
Bedrog nog boosheid, in haar werken,
z'ls egter niet bevryd van Nood;
Ten blyk dat d'Oorspronk van de zonden,
In yder Aardling, werd gevonden:
Onnoozelheid weerd zelfs geen Dood.

Werk des Menschen vergeld by hem: ende na een yders weg doet by 't hem vinden. Job 34: v. 10. Zoo werden ook de Kinderen (als nog niet met opzet gezondigt hebbende) verschoonlyker geagt, als blykt by Jonas, daar God vraagt, Zoude ik die groote Stad Nineve niet verschoonen? daar veel meer als Hondert en Twintig Duizent Menschen in zyn, die geen onderscheid weten tusschen haar Regterband ende haar Slinkerband. Jon: 4: v. 11. onzen Zaligmaker beminde dezelve grootelyks, en brengt ze tot een algemeen Voorbeeld by, om den Mensch te leeren zig voor God te verootmoedigen. Laat de Kinderkens tot my komen, ende verbindert ze niet, want der zulker is 't Koningryke Gods. Voorwaar zegge ik u, zoo wie het Koningryke Gods niet ontfangt, gelyk een Kindeken, die zal in 't zelve geensints ingaan. Marc. 10: v. 4. Zoo wie dan hem zelven zal Vernederen gelyk dit Kindeken, deze is de meeste in 't Koningryke der Hemelen. Matth. 18. deze Vernedering bestaat in het afleggen van allen Hoogmoed en overvloed van Boosheid; dies gelden die gulde Lessen Pauli Broeders word geen Kinderen in 't Verstand: maar zyt Kinderen in de Boosheid, ende word in 't Verstand volwassen. 1 Cor. 14: v. 20. Ik wil dat gy Wys zyt in 't Goede, dog Onnoozel in het Kwade. Rom. 16: v. 19.

OP EEN WULPSEN JONGELING.

WAnneer de Kindsheid, met het Spel,
 d'Onnozelheid begint af te leggen, en
 de Jongelingschap aankomt, dan is den
 Mensch op het gevaarlykste van zyn Leven;
 dan beginnen de Hartstogtelyke Driften gaan-
 de te worden; de Geest, ontvonkende, toont
 zig Vuurig, om de Togten op te volgen; dog
 het Oordeel, d'ervarentheid nog niet te baat
 hebbende, kan als dan geen Magt oeffenen;
 zulks hy, als een ongetemd Paard, onbandig
 heenen driescht. Zoodanigen Jongeling ver-
 toont ons Salomon, *ik zag onder de Slegten, ik
 merkte onder de Jonge Gezellen, eenen verstande-
 loozen Jongeling voorbygaande op de Straten, nef-
 fens baren Hoek, ende by trad op den Weg van
 haar Huis, in de Schemering, in den Avond des
 daags, in den zwarten Nagt, ende de Donker-
 heid: ende ziet eene Vrouwe ontmoetede hem,
 in Hoeren Vercierzel, ende met het Harte op
 hare Hoede; Zy beweegden hem, door de
 veelheid van haar Onderrigt: Zy dreef hem aan
 door de Vleijinge barer Lippen. Hy ging haar
 Straks agter na, gelyk een Os ter Slagtinge gaat;
 ende gelyk een Dwaas tot de Tugtinge der Boeijen:
 tot dat den Pyl zyne Lever doorsneed; gelyk
 een Vogel zig haastet na den Strik, ende niet
 weet dat dezelve tegen zyn Leven is. Prov. 7.*
 Zoo-

Zoodanig een was mede den Verloren Zoon, die op zyn eigen Wieken wilde dryven, dog overdadiglyk Levende, binnen korte alles doorbragt. *Luc. 15.*

Der Jongelingen Cieraat is hare Kragt. Ende een Jongen zal ook, door zyne Handelingen, zig bekent maken of zyn Werk zuiver, en of het Regt zal wezen. Zegt Salomon *Prov. 20.* daarom zyn die gene gelukkig, die naar Vermaningen luisteren, om zoo (agt gevende op haar gedrag) tot deftige Mannen te mogen worden; *Hoort Raad, ende ontfangt Tugt; op dat gy in U laatste Wys zyt. Prov. 19: v 20.* Beter is een Arm ende wys Jongeling, dan een Ouden Zot Koning die niet weet van meer vermaant te worden. *Eccl. 4: v. 13.* derhalven is 'er niet nutter (nevens goede Leeringen en Vermaningen) als goede Boeken te Lezen, welke naar kunnen Wys en Ervaren maken in den Menschelyken omgang; voor al Gods Woord, zynde een volkomen Rigtsnoer voor ons Leven: zoo zegt David. *Waar mede zal den Jongeling zyn Pad zuiver houden? als hy dat houd na uw Woord. Psalm 119: v. 9.* want dat is bekwaam om den Slegten Kloekzinnigheid te geven, den Jongeling Wetenschap ende bedagtzaamheid. *Prov. 1: v. 4.* dies zegt het, Komet gy Kinderen, hoort na my, ik zal u des H E E R E N vreeze Leeren. *Psalm 34: v. 12.* de Vreeze des H E E R E N is het beginsel der Wysheid.

OP EEN WULPSE JONGELING.

*De losse Jeugt,
Voed T'alle vreugt,*

D'Aankomeling tot ryper Jaren,
Kan vaak geen nood of dood vervaren;
Hy hold meest buiten reën en pligt,
En viert de toomen van zyn Driften:
Maar hoe men goed en kwaad moest schiften,
Zal God eens toonen, in 't Gerigt.

Prov. 9: v. 10. Behoed uw Harte boven al dat te bewaren is; want daar uit zyn de uitgangen des Levens. Doet de verkeertheid des Mondes van u weg, ende de Verdraaitheid der Lippen, doet verre van U. Laat uwe Oogen regt uit zien ende uwe oogleden zig regt voor U beenen houden: weegt den gang uwes voets, ende laat alle uwe Wegen wel gevestigd zyn. Wykt niet ter Regter, ofte ter Slinkerhand; wend uwen Voet af van het Kwade.

Prov. 4: v. 23. ik hebbe U geschreven, Jongelingen, want gy zyt Sterk, ende het Woord Gods blyft in U, ende gy hebt den Boozen Overwonnen. Hebt de Wereld niet Lief, nog 't geene in de Wereld is: Zoo iemand de Wereld Lief heeft, de Liefde des Vaders is niet in hem, Want al dat in de Wereld is, namelyk de Begeerlykheid der Oogen, ende de Grootshheid des Levens, is niet uit den Vader, maar is uit de Wereld. Ende de Wereld gaat voorby, ende haar Begeerlykheid: maar die den wille Gods doet, blyft in der Eeuwigheid. 1 Joh. 2: v. 14. Gedenkt aan uwen Schepper in de Dagen uwer Jongelingschap, eer dat de kwade Dagen komen, ende de Jaren naderen, van dewelke gy zeggen zult, ik hebbe genen Lust in de zekven. Van alles dat gehoort is, is het Einde van de Zaken, vreesst God en houd zyne Geboden... Eccles. 12.

O P E E N M A N.

TOen ik een Kind was, sprak ik als een Kind, was ik gezind als een Kind: overleids ik als een Kind: maar wanneer ik een Man geworden ben, zoo hebbe ik te niete gedaan 't geene eens Kinds was. Zegt Paulus 1 Cor. 13: v. 11. Zoo is het billyk dat een yder, die tot zyn Jaren gekomen is, toezie, hoe hy zynen gang rigte, want alle *Wegen des Mans* zyn zuiver in zyne *Oogen*: maar de Heere weegt de Geesten. Prov. 16: v. 2. daarom ziet dan hoe gy voorzigtelyk wandelt: niet als *Onwyze* maar als *Wyze*. Den Tyd uitkoo- pende, dewyle de *Dagen Bous* zyn: Daerom zyt niet *Onverstandig* maar verstaat, welke de *Wille des Heeren* zy. Eph. 5: v. 15. Zyt t'allen Dage in de vreeze des Heeren: want zekerlyk daar is een *Belooning*: Prov. 23: v. 17. Zoodanig is de *Kennisse der Wysheid* voor uwe *Ziele*: als gy ze vind, zoo zal der *Belooning* wezen; ende uwe *verwagtinge* zal niet afgesneden worden. Prov. 24: v. 14. *Welgelukzalig* is den *Man* die den Heere vreesst. Psalm 112: v. 1. wie *Wetenschap* weet, houd zyne woorden in; ende een *Man van Verstand*, is kostelyk van *Geeste* Prov. 17: v. 27. in Tegendeel, een *Belials Mensche*, een *Ondeugend Man* gaat met *verkeerdheid des Mond*s omme; wenkt met zyn *Oogen*, spreekt met zyn *Voeten*, leert met zyne *Vingeren*: in zyn *Harte* zyn *Verkeerdheden*, by *smeed* t'aller Tyd *kwaad*:

kwaad: hy werpt Twisten in. Daarom zal zyn Verderf haastelyk komen: hy zal schielyk verbroken worden. Prov. 6: v. 12. Gaat weg van de tegenwoordigheid eenes Sotten Mans, want gy zoud by hem gene Lippen der Wetenschap merken. Prov. 14: v. 7. en Vergezelschapt U niet met eenen Grammoedigen: ende gaat niet om met een zeer Grimmig Man: op dat gy zyne Paden niet Leert, ende een Strik over uwe Ziele haalt. Prov. 22: v. 24. want de Toorn des Mans, werkt Gods Gerechtigheid niet. Jac. 1: v. 20. 't is Eere voor een Man van Twist af te blyven; maar een yder Dwaas zal 'er zig in mengen. Prov. 20: v. 3. Een gantsch getrouw Man zal veelvoudig zyn in Zegeningen. Prov. 28: v. 20. Een wys Man is sterk: ende een Man van Wetenschap maakt de Kragt vast. Prov. 24: v. 5.

Zoodanige Nadrukkelyke Leeringen steld den wyzen Koning Salomon, den Mensche meenigvuldig voor, tot een Prikkel en Spoor der Godzaligheid; maar dien meerderen dan Salomon die Mond der Opperste Wysheid, Leert met nog meerder Aanwyzinge, zeggende niet een ygelyk die tot my zegt, Heere, Heere, zal ingaan in 't Koningryke der Hemelen: maar die daar doet de wille myns Vaders, die in den Hemelen is... een ygelyk dan die deze myne Woorden hoort, ende dezelve doet, dien zal ik vergelyken, by een Voorzigtig Man, die zyn Huis op een Steenrotse gebouwt heeft. (Dit nu waren zyne Woorden voor

OP EEN MAN.

*ó Deed een Man,
Al wat hy kan!*

Den Mensch, op 't kragtigst van zyn dagen,
Wat moet hy zig omzigtig dragen!
Wyl Vlees en Weereld ligt verleid;
Wel hem! die God schenkt open oogen,
Van kennis; dan is 't Aards vermogen,
By dien, maar waan en ydelheid.

voor af geweest.) *Alle dingen, die gy wilt dat U de Menschen doen, doet gy hen ook alzo: want dit is de Wet ende de Propheten. Gaat in door de Enge Poorte &c. Matth. 7. Zoo iemand agter my wil komen, die verloochene hem zelven, ende neme zyn Kruis op en volge my. Matth. 16: v. 24. Zoo betaamt het ons dan, met een Mannelyken moed ons Kruis op ons te nemen, den goeden Stryd te stryden en den Goeden Loop te loopen, en weerdiglyk te wandelen de Roepinge, met welke wy geroepen zyn: met alle Ootmoedigheid ende Zagtmoe- digheid; met Langmoedigheid, verdragende mal- kanderen, in Liefde; ons beneerstigende te behouden de eenigheid des Geests, door den Band des Vre- des: ... tot dat wy alle zullen komen tot de Eenig- heid des Geloofs, ende der kennisse des Zoons Gods, tot eenen volkomenen Man, tot de Mate der groote der Volheid Christi: op dat wy niet meer Kinderen zouden zyn, die als de Vloed beweegt en omgevoert worden, met alle wind der Leere, door de Bedriege- rye der Menschen, door Arglistigheid om Listelyk tot Dwalinge te brengen. Maar de waarheid be- tragtende in de Liefde, allesints zouden opwassen in hem, die het Hoofd is, namelyk Christus. Eph. 4.*

OP EEN OUD MAN.

DE Gryzigheid is een Cierlyke Kroone, zy werd op den weg der Gerechtigheid gevonden. Prov. 16: v. 31. Der Ouden Heerlykheid is de Gryzigheid. Prov. 20: v. 29. derhalven zyn zy ook aller Eeren waardig, voor zoo verre zy dezen Roem mogen weg dragen, in de Stok Ouden is Wysheid, ende in de Lankheid der Dagen het Verstand. Job 12: v. 12. Die in het Huis des Heeren geplant zyn dien zal gegeven worden te Groeijen in de Voorhoven onzes Gods, in den Gryzen Ouderdom zullen zy nog Vrugten dragen: zy zullen Vet en Groene zyn. Psalm 92. Anderfints is beter een Arm en wys Jongeling, dan een Oud en Zot Koning, die niet weet van meer vermaant te worden. Eccles. 4: v. 13. ende wanneer het mogte gebeuren dat d'Ouderdom zig misgreep, zoo past het geen Jonger van Dagen dezelve scherpelyk over te halen, met Straffe woorden. Gelyk zulks Paulus zynen Timotheus beveelt, Eenen Ouden Man bestraft niet hardelyk: maar Vermaant hem als een Vader; de Oude Vrouwen als Moeders: 1 Tim. 5: v. 1. want, boven dat de Zwakheden, die d'Ouderdom onaffcheidelyk verzellen, zeer lastig moeten vallen, zoo moet het een hevige Smerte voor haar zyn, onweerdiglyk veragt ofte begraawt te worden; gelyk zulks den

Vro-

Vromen Job een geweldige Droefheid was; nu Lachen over my mindere dan ik van Dagen, welker Vadersen ik versmaat zoude hebben, om by de Honden myner Kudde te stellen... maar nu ben ik haar Snarenspeel geworden, ende ik ben ben tot een klapwoord... ter Regterhand staat de Feugt op, stooten myne Voeten uit; ende banen tegen my hare verdervelyke Wegen... daarom stort haar myne Ziele in my uit: de Dagen des Druks grypen my aan. Job 30. Om deze bittere bejegeninge te verhoeden. Leert Salomon de Kinderen hoort na uwen Vader, die U gewonnen heeft: ende veragt uwe Moeder niet als zy Oud geworden is. Prov. 23: v. 22.

d'Erbarmelyken Stand des Ouderdoms word kragtig, op een Poëtische of Zinnebeeldige Wyze, door den Prediker, afgebeeld; onder de naam van Dagen van dewelke gy zeggen zult, ik hebbe geen en Lust in de zelve. Eer dan de Zonne, ende het Ligt, ende de Maane, ende de Starren, verduistert worden, ende de Wolken wederkomen na den Kegen. In den Dage wanneer de wagers des Huizes zullen beven, ende de Sterke Mannen haar zelven zullen krommen, ende de Maalfers zullen stille staan, om dat zy minder geworden zyn: ende die door de Venstere zien, verduistert zullen worden. Ende de twee Deuren na de Straaten zullen gesloten worden, als 'er is een nedrig Geluid der Malinge, ende hy Opstaat op de Stemme des Vogelkens,

OP EEN OUD MAN.

Wat 's d'Ouden Dach?

Dan Wee, en Ach!

Al noopt de weelde, 't noefte tragten,
Met voorspoed; 't mind're van de kragten,
Des Lichaams valt den Mensch dog zuur.
Elendig! als, door Aards verblyden,
De ziele schade komt te lyden;
Dan staat het weerelds welzyn duur.

ende alle de Zangereffen nedergebogen zullen worden, ook wanneer zy haar voor de Hoogte zullen Vreezen, ende dat'er Verschrikkinge zullen zyn op den Weg, ende de Amandelboom zal bloeijen, ende dat den Sprinkbaane zig zelven een Last zal wezen, ende dat de Lust zal vergaan: want de Mensch gaat na zyn Eeuwig Huis, ende de Rouwklagers zullen in der Straaten omgaan . . . Ydelheid der Ydelheden, zeid den Prediker: 't is al Ydelheid. Eccles. 12. alschoon nu zoo veele Rampen zig op doen, in deze beschryvinge des Ouderdoms, zoo is dezelfde egier nog Wenschelyk voor den Mensch; voor al als dien Stand, door een voorafgaande Goed en Vroom Leven, zig Eere en Agtbaarheid heeft verworven. En zig gedraagt na Pauli Lessen, dat de Oude Mannen Nugter zyn, Stemmig, Voorzigtig, gezond in 't Geloove, in de Liefde, in de Lydzaamheid. De Oude Vrouwen, insgelyks, dat zy in hare Dragt zyn gelyk de Heiligen betaamt, dat ze geen Lasteressen zyn, haar niet tot veel Wyns begewende, maar Leerareffen zyn van het Goede: Tit. 2: v. 2. Gelukkig! zoodanige Ouderdom, die met den Psalmist biddende zeggen kan, Gy zyt myne Verwachtinge Heere HEERE, myn Vertrouwen van myner Jeugt aan . . . verwerpt my niet in den Tyd des Ouderdoms ende verlaat my niet terwyle myne Kragt vergaat. Psalm 71: v. 5.

O P E E N B E D E L A A R .

RYke, ende Arme, ontmoeten malkanderen: de **HEERE** heeft ze alle gemaakt. Prov. 22: v. 2. uit dien Hooftde dan, die den Armen verdrukt, Smadet des zelven Maker. Prov. 14: v. 31. die zyn Ooren stopt voor het geschrei des Armen; die zal ook roepen, ende niet verhoort worden. Prov. 21: v. 31. die zig des Armen ontfermt Leend den Heere: ende hy zal hem zyne Weldaad vergelden. Prov. 19: v. 17. Het heeft God behaagt, ondericheid van Staat te stellen, tot een Beproevinge voor den Mensch, of hy de Deugden van Liefde en Barmhertigheid oeffent, of niet. Indien iemand zegt, ik hebbe God Lief, ende Haat zynen Broeder, die is een Leugenaar. Want die zynen Broeder niet Lief heeft, die hy gezien heeft, hoe zal hy God Liefhebben, dien hy niet gezien heeft? 1 Joan. 4: v. 20. God gaf (voormaals) aan Israël nadrukkelyk Bevel, de Arme zal niet ophouden uit het midden des Lands: daarom gebiede ik U, Zeggende; Gy zult uwe Hand mildelyk Open doen aan Uwen Broeder, aan Uwen Bedrukten, ende aan Uwen Armen, in uw Land. Deut. 15: v. 11. dog daar zoo veele Armen zoude zyn, wilde God egter, dat'er geen Bedelaar, in dat Land, zoude wezen. v. 4. Wenschelyk ware het, dat zulks Hedendaags nog konde zyn! maar dat is onmogelyk, overmits in Israël ('t geen in een

een geslagt als een Huisgezin bestond) navor-
 sching konde gedaan worde, waar d'Armoede
 zyns Broeders uit ontfond, en wat dezelve nog
 tot kostwinnige doen konde; daar het nu een
 Zamenwooning van allerley Landaart is; en
 allerwegen de Luijgheid Listen zoekt, om zig
 onder het Kleed van Onmagt en Elende te Er-
 neeren. *Om den Winter zal den Luijaart niet Ploe-
 gen: daarom zal hy Bedelen in den Oogst; maar
 daar zal niet zyn. Prov. 20: v. 4. als de zulke
 d'Armoede overkomt, als een Wandelaar, en veel-
 derley Gebrek als een gewapent Man. Prov. 24:
 v. 34. zyn ze Juist niet van Inborst als den
 Onregtveerdige Rentmeester die by zig zelve
 zeide, Graven kan ik niet, te Bedelen Schaam
 ik my. Luc. 16: v. 3. maar verre van Schaamte
 te hebben, houden het veele (God beter 't) als
 een Beroep of Broodwinning, dog, hoe haar
 dit bekomen zal, staat God te Oordeelen.*

Gelykerwys Israël, uit Broederschap, mild-
 dadig moest zyn, alzo nu ook; wyl onze Broe-
 derschap verder strekt, en de Kerke nu dat
 Nieuw Lied zingt, *Gy hebt ons Gode gekogt,
 met Uwen Bloede, uit alle Gestagte, ende Tale,
 ende Volke, ende Natie. Apoc. 5: v. 9. Zoo past
 ons wel te doen, zonder Onderscheid van Per-
 foonen; volgens Pauli Lesse. Laat ons goed doen-
 de niet vertragen: want te zyner Tyd zullen wy
 Maaijen, zoo wy niet verstoppen. Zoo dan, terwyle
 wy Tyd hebben, laat ons Weldoen aan alle, maar*

OP EEN BEDELAAR.

Des Beed'laars Och!

Is vaak bedroch.

God is de maaker van den armen,
Dies moet een yder zig erbarmen,
Der gener die het waarlyk zyn;
Ja ook! schoon wierd men al bedrogen,
En voede, door opregt meêdogen,
Zelfs luiheid, in een valsche schyn.

meest aan de Huisgenooten des Geloofs. Gal. 6: v. 9. welke zyn nu de Huisgenooten des Geloofs? de Schrift zegt, een iegelyk die in hem gelooft, die zal niet beschaamt worden. Want daar is geen Onderscheid. Nog van Jode, nog van Griek; want een zelve is Heere van allen, Ryk zynde over alle die hem aanroepen. Rom. 10: v. 11. dus, goed doende, moet men niet omzien; niet veroordeelen, nademaal Tyd en Toeval allen wedervaard, wy weten niet wat Gods Alwys bestier, met de Voorwerpen onzer meédogenheid, voorheeft: NEBUCADNEZAR wierd by de Beesten verstootten; dien grooten Veldheer BELLIZARIUS moest, by de weg, zitten Bedelen; en 't hadde, by God, zyn waarom. Willen wy ook, in den Dag des Oordeels, niet geerne die Straffe bejegening hooren, als Christus zal zeggen. Ik ben Hongerig geweest, en gy hebt my niet gespyst, ... Matth. 25. Zoo laat ons deze Vermaaning in agt nemen, die Spaarzaamelyk Zaait, zal ook Spaarzaamelyk Maaijen: ende die in Zegeningen Zaait, zal ook in Zegeningen Maaijen ... Gelyk'er geschreven is, hy heeft gestrooit, hy heeft den Armen gegeven: zyne Gerechtigheid blyft in der Eeuwigheid. 2 Cor. 9: v. 6.

O P E E N K R Y G S M A N .

HEt Zaad des Oorlogs is al ten tyden Kaïns gezaait, door de Eigeliefde, en is opgegroeit, na mate d'Eigenbaat aanwies, onder het vermenigvuldigen der Menschen; waar door noodzakelyk wierd, t'Zamenlevinge tot Gemeenebesten te vormen, om zig te beschermen voor de Roofzugt van anderen, en tegen geweld te verdedigen. Dus zyn Steden en Landen, door onderlinge Verbintenisse ontstaan; tot eindelyk na Alleenheerschinge wierd gedongen, en de Monarchyën zyn gevestigd. Als toen was het dat men (op grond van Regt) d'Oorlog billykte, en het geene andersints, uit de Natuur en Zedelyke Wet, Zonde was (als Roof, Geweld en Doodslag) door een Oppermagts goeddunkend Verlof, Geoorloofd wierd; dit niet alleen, maar zelfs, voor een Deugt, en Heerlyk werk gehouden is geworden. Ja! is 't niet de grootste Stoffe voor de Redenaars, Poëten en Historischryvers geagt (van Oude Tyden af) te Roemen, de daden van *Hercules Alexander, Cæzar*, en alle andere Oorlogshelden? daar nogtans de Vrede het waardigste is, en ter Godzaligheid het hoogste noodig. Zelfs den Koning David wierd geweigert den Heere een Tempel te mogen bouwen, *Om dat by een Krygsmann was, en veel Bloeds had vergoten.* Maar 't welk zyn Zoon Salo-

Salomon (welke naam Vredig of Vreedzaam betekent) toegelaten is. Dog egter, schoon het een uitwerking der Boosheid des Menschen is, nogtans is het God die den Kryg bestiert, en Regeert, na zyn Heil'ge wille; *ik make den Vrede, en Scheppe het Kwaad; ik de Heere doe alle deze Dingen* Jes. 45: v. 7. *Gezegt zy de Heere myne Rotssteen, die myne Handen Onderwyft ten Stryde: myne Vingeren ten Oorlogen.* Ps. 144: v. 1. *Een Koning word niet gereddet door groote Kragt.* Ps. 33: v. 16. *Het Peerd word bereid tegen den Dag des Stryds: maar d'Overwinninge is des Heeren.* Prov. 21: v. 31. daarom palt het den Krygsman, zyn betrouwen op God te stellen; gedenkende, dat *de Loop niet is der Snellen, nog de Stryd der Helden.* Eccl. 9: v. 11. maar d'uitkomst van den Heere is. En deze Lessen in agt te nemen. *De Toorn des Mans werkt Gods Gerechtigheid niet.* Jac. 1: v. 20. *Grimmigheid en Overloopinge van Toorn is Wreedheid.* Prov. 27: v. 4. *Een Goedertieren Mensch doet zyn Ziele wel: maar die Wreed is, beroert zyn Vleesch.* Prov. 11: v. 17. *Wreedheid is geen Heldendeugt; bezadigde Kloekmoedigheid is Dapperheid. De Langmoedige is beter dan de Sterke: ende die Heerscht over zynen Geest dan die een Stad inneemt.* Prov. 16: v. 32. *Elk gedagte word door Raad bevestigd; daarom voert Oorlogen met wyze Raadslagen.* Prov. 20: v. 18. *Berooft den Armen niet om dat hy Arm is: ende verbryzelt den Elendi-*

OP EEN KRYGSMAN.

*Een regt Soldaat.
Vegt zonder Haat.*

ô Bitt're nasleep van de zonden!
Dat onder menschen werd gevonden,
Verlof tot rooven, moord en brand,
Nog erger, daar men niet te vreden,
Is met foldy: maar, tegens reden,
De wreedheid staag neemt d'overhand.

gen niet in de Poorte. *Want de Heere zal baar Twistzake Twisten, ende hy zal den geenen die ze Berooven de Ziele Ruoven. Prov. 22: v. 22.* de Lesse van Joannes den Dooper, aan de Krygsknegten, Luid, doet niemant Overlast, nog ontvreemt niemand het zyne met Bedrog, ende laat U vergenoegen met uwe bezoldingen. *Luc. 3: v. 14.*

Dit is alles voor zoo veel het Vleesch betreft, en den Kryg aangaat: maar (behalven de Vrage) heeft niet de Mensch eenen Stryd op der Aarde? *Job 7: v. 1.* dewelke bestaat in Weerwaardigheden, Moeiten en Verdriet, na het Lichaam; zoo heeft een ygelyk Christen eenen geestelyken Stryd, waar in hy zig Kloekmoedig moet dragen, Strydende tegen de Zonde. *Heb. 12: v. 4.* en zig wel Wapenen; want *Wandelende in den Vleesche, en voeren wy den Kryg niet na den Vleesche: want de Wapenen onzes Krygs zyn niet Vleeschelyk, maar Kragtig door God, tot Nederwerpinge der Sterken . . . 2 Cor. 10: v. 4.* neemt aan de geheele Wapenrustinge Gods, op dat gy konnet wederstaan, in den Boozen Dag, ende alles verrigt hebbende staande blyven . . . *Eph. 6: v. 13.* Zoo dan Stryd den Goeden Stryd des Ge-loofs, grypt na het Eeuwige Leven. *1 Tim. 6: v. 12.*

O P E E N L A N D M A N .

DE eerste der Menschelyke Bezigheden, en d'Oudste der Beroepen of Handwerkelyke bedryyen, is de Landbouw: en was voormaals zeer geagt ende geëert: d'Oude Romeinse Burgermeesteren konden het Capitolium en den Akker vereenigen, en teffens Veldheeren en Landbouwers zyn. Behalven dat d'Eerste Voor-Vaders zig met den Landbouw geneerden, Leest men ook van UZZIA, een Koning van Juda, *Hy Bouwde ook Torens in de Woestyne, ende Hieuw veele Putten uit, overmits hy veel Vee hadde beide in de Leegte, ende in de Effene Velden: Akkerlieden ende Wyngaardeniers op de Bergen, ende op de Vrugtbare Velden: want hy een Liefhebber was des Landbouwery.* 2 Chron. 26: v. 10. als ook de wyfsten Koning Salomon Schryft van zig zelf, *ik maakte my groote Werken, ik Bouwde my Huizen, ik Plantede my Wyngaarden. Ik maakte my Hoven, ende Lusthoven, ende ik Plantede Boomen in dezelve van allerlei Vrugt. Ik maakte my Vyvers van Wateren, om daar mede te Bewateren het Woud, dat met Boomen groende.* Eccles. 2: v. 4. waar door hy niet alleen naspoorde, wat voor den Mensch het nutste was, op den Aardbodem, maar ook navorfte d'Onnaspeurlyke Wysheid, en Almagt Gods: waar
toe

toe hy ook alle Kruiden en Vrugten in aanmerkinge nam. Hy Sprak ook van de Boomen; van de Cederboom aan, die op den Libanon is, tot op den Tzop die aan de Wand uitwaft. 1 Reg. 4: v. 33. agtervolgens de Lesse van Job, Spreekt tot de Aarde, ende zy zal 't U Leeren . . . Wie weet niet uit allen dezen, dat de Hand des Heeren dit doet? Job 12. die Wateren giet op het Dorstige en Stroomen op het Drooge, gelyk zoo God aan Job vraagt, om zyn Almogentheid te doen kennen, Wie deelt voor den Stortreegen eenen Waterloop uit; ende eenen weg voor het Weerlicht der Dondren? om te Regenen op het Land, daar niemand is; op de Woestyne, daar geen Menschen zyn, om het Woeste, ende het Verwoestede te verzadigen: ende om het Uitspansel der Grasccheutkens te doen wassen. Heeft de Regen een Vader? ofte wie Baart de Druppelen des Daauws? Job 38: v. 25. Hier op kan men Elihu doen antwoorden. Ziet! God is groot, ende wy begrypen 't niet: daar is ook geen Onderzoekinge van 't Getal zyner Jaren. Want hy trekt de Druppelen der Wateren op: die den Regen na zynen Damp uitgieten. . . . Hy geeft Spyze ten Overloed. Job 36: v. 26. God Dondert met zyne Stemme, zeer wonderlyk: Hy doet groote Dingen, ende Wy begrypen ze niet Job 37: v. 5. alle deze Wonderen kan den Landman het beste beschouwen; die zynen zuuren Arbeid met een vrugbaaren Oogst

OP 'EEN LANDMAN.

*Die d'Aard' bewerkt,
Gods wond'ren merkt.*

Wanneer zy, die in d'Aarde delven,
Haar Geest verheffen in zig zelve,
En zien in 't Schepsel d'oorzaak aan,
Schoon d'Arbeid toont de straf der zonden,
Zoo werd door hen in vrugt bevonden,
Gods goedheid, en zyn wonderdaân.

Oogst veelyds beloont ziet, en zyn Neerstigheid nimmer beklagt. Die zyn Land Bouwt, zal met Brood verzadigt worden: maar die Ydele Menschen volgt, zal met Armoede verzadigt worden. Prov. 28: v. 19. die met Tranen zaaijen, zullen met Gejuich maaijen. Die het Zaad draagt dat men Zaaijen zal, gaat al gaande ende Weenende: maar Voorzeker zal hy met Gejuich wederkomen, dragende zyne Schooven. Psalm 126: v. 5. Gy bezoekt het Land, ende hebbende het begeerig gemaakt. Verrykt gy het grootelyks; de Riviere Gods is vol Waters: wanneer gy het alzoo bereid hebt, maakt gy haar lieder Koorn gereed. Gy maakt zyne opgeploegde Aarde Dronken... Gy kroont het Jaar uwer Goedgunstigheid: ende uwe Voetstappen druipen van Vettigheid... De Velden zyn bekleed met Kudden, ende de Dalen zyn bedekt met Koorn: Zy Juichen, ook zingen ze. Ps. 65: v. 10. by de Langmoedigheid, die den Landman Oeffent in het Wagten op de Vrugten, vergelykt Jacobus ons een nutte Zede-Lesse. Zoo zyt dat langmoedig, Broeders, tot de toekomst des Heeren. Ziet de Landman verwacht de kostelyke Vrugt des Lands, Langmoedig zynde over de zelve, tot dat het den Vroegen ende Spaden Regen zal hebben ontfangen. Weest gy ook langmoedig, versterkt uwe Harten: want de toekomst des Heeren genaakt. Jac. 5: v. 7.

OP EEN ZEEMAN.

EEn zeker Heidens Philozooph meende Regt te hebben van te mogen twyffelen, of met de Zeevarende Liederen onder de Levendige, dan onder de Dooden, moest Rekenen: overmits zy maar eenige vinger breetens van de Dood af waren; dat is maar de Dikte van een Plank of Twee: geen wonder! want zy zien elk Oogenblik de Dood voor Oogen. Het Leven op der Aarde is doch broos en vol gevaars: maar zy die haar (als buiten de Aarde of Wereld) op de groote Zéén begeeven, zyn in vry meerder Perykel. *By de Zee is bekommernisse, men kan der niet Rusten.* Jer. 49: v. 23. men moet Dag en Nagt zyn Post te Roer staan; altyd op den Uitkyk: onzichtbare Droogtens en Klippen kunnen by Verzuim of Onkunde, het Schip ligtelyk Stukken ofte Lek stooten; de Geweldige Winden doen de Golven Hemel hoog steigeren; die zenden, door hare dieningen, het Schip dan wederom als na den Afgrond. Als het al op zyn beste is, dan zyn zy maar gestadig als een Stip des Middelpunts in een Cirkel van Water en Lugt: zoo als Job toont (van God, in zyn Almagtige Werken sprekende) *Hy heeft een gezet Perk over de vlakke der Wateren Rondom afgeteekent, tot aan de vol-eindinge toe des Ligts met de Duisternisse.* Job 26.

v. 10. Verheft haar eens een Orkaan, of Don-
 derbui met Zwaren Storm, Onbeschryvelyk
 zyn als dan den Zukkelingen, Doodsgevaren en
 Benaauwtheden; waar van het overdenken, de
 Hairen als te Bergen doet Ryzen, wanneer
 men de Beschryving der meenigvuldige Schip-
 breuken Leest, of de verhalen der wonderlyke
 Behoudenisse uit zoodanige Gevaren hoort: Zoo
 dat het als een Spreekwoord is geworden, *die
 niet kan Bidden, gaat ter Zee varen*; want
 daar vervaren Gods Verschrikkinge de Men-
 schen, *de Stemme des HEEREN is op de Wa-
 teren, de God der Eere Dondert; de HEERE
 is op de groote wateren.* Psalm 29: v. 3. *de stoutste
 ontzetten zig, en konnen dan zeggen, d'afgrond
 roept tot den afgrond, by 't gedruis uwer water-
 goten: alle Uwe baren, ende Uwe golven, zyn
 over my benen gegaan.* Ps. 42: v. 8. dan leeren ze
 Gods groote Magt aanmerken; en zyn Welda-
 den verhalen, zeggende, *de HEERE Donder-
 de in den Hemel, ende de Alderhoogste gaf zyne
 stemme Hy zond van der hoogte, hy nam
 my, hy trok my op, uit de groote wateren.* Ps. 18:
 v. 14. Wenichelyk ware het, dat (in stede
 van het onguur vloeken, en ruw ongebonden
 Leven, 't gene nu zoo algemeen is) de
 Zeevarende Lieden, op de vrage van God,
*wie heeft de Zee met Deuren toegeslooten, toen ze
 uitbrak* Job 38: v. 8. konde antwoorden,
 met een regte kennisse des Almagtigen; *o God,*
uwem

OP EEN ZEEMAN.

*Het bruiscbend Nat,
Gods Magt bevat.*

Die 't zwalpend' vogt der Zeën doorkruiffen,
Wanneer door storm de golven ruiffen,
Gefold, gellingert hier en daar,
Als Blixems fchitt'ren, Donders klaat'ren,
Dan zien zy, op de groote waat'ren,
Gods Almagt; midden in gevaar.

uw *Weg* is in het Heiligdom: wie is een groot God, gelyk God? Gy zyt die God die wonderen doet de *Wateren* zagen u, ó God! de *Wateren* zagen u, en beefden uw *Weg* was in de *Zee*, ende uw *Pad* in groote *Wateren*. Ps. 77: v. 14. Alle Schepselen roemen wel Gods Almagt, dog haar vermaan werd in stilte gehoord en met goede opmerkinge nagevorst: maar van de *Zee* mag men wel vragen, wie is een *Leeraar* gelyk hy? die de *Zee* bouwen ervaren dat, die met *Schepen* ter *Zee* varen, bandel doende op groote *Wateren*, zien de werken des *HEEREN*, en zyne *Wonderwerken* in de diepten; als hy spreekt, doet hy een *Stormwind* opstaan, die hare golven om hoog verheft. Zy ryzen op na den *Hemel*; zy dalen neêr tot in d'*Afgrond*: haar *Ziele* versmelt van angst. Zy danffen en waggelen als een *dronken Man*. Alle haar *wysheid* werd *verflonden*. Dog roepende tot den *HEERE* in de *benauwtheid* die ze hadde, zoo voerde hy haar uit hare angsten. Hy doet de *Storm* stille staan. Laat ze voor den *HEERE* zyne goedertierentheid loven en zyne *Wonderwerken* voor de *Kinderen der Menschen*. Psalm 107: v. 26.

OP EEN AMBAGTSMAN.

TOen Adam gezondigt hadde, was zyn Vloek, in 't zweet des aanschyns zult Gy uw Brood Eeten. Het gene, door dien het Aardryk weigerde zyn vermogen te geven, noodzakelyk wierd, dewyl het Bearbeid moest worden: maar toen des Menschen Begeerlykheid en Boosheid vermeenigvuldigde, en d'Eigenbaat begon door te breken, nam zig Lamech twee Wyven, by dewelke hy gewan Jabel, deze is geweest een Vader der gener die Tenten bewoonde en Vee hadden. Ende de Naam zyns Broeders was Jubal: deze was de Vader van alle die Harpen en Orgelen handelen. De derde was Tubal-Cain eenen Leermeeſter van alle Werken in Koper en Yzer. Gen. 4. Zedert die Tyd oeffende zig de Nazaten in Konſten en Handwerken; niet alleen tot nuttig gebruik, maar ook, veelsins, tot voedinge van pragt, tot kweekinge van Welluſt; als ook tot ſchadelyk gereeſchap en dwingent Geweld; waar door eindelyk de onverzadelyke Hebluſt en het greetig Eigen, op den Throon geraakt zyn, ende het onderscheid van Ryk en Arm geſteld is geworden; zulks dat de Nootdruſtigen handen uit de mouw moeten ſteeken, willen zy Leven. De Ziele des Arbeidzame arbeid voor hem zelve: want zyn Mond buigt zig voor hem.

Prov.

Prov. 16: v. 26. deze Arbeidzame Bezigheid is alzo, door de Tyd en de gesteltheit der Menschelyke Neiginge, tot een Pligt geworden, daarom Paulus de Theffalonicenzers beveelt, doe wy by u waren, hebben wy u dit bevolen, dat zoo iemand niet wil Werken, by ook niet Eete. Want wy hooren dat sommige onder u ongeregeld Wandelen, niet Werkende maar ydele Dingen doende. Dog de zoodanige beveelen ende vermanen wy, door onzen Heere Jezum Christum, dat zy met Stilheid Werkende, haar eigen Brood Eeten.

2 Theff. 3. v. 10. ook heeft het nuttig Gebruik der Handwerken een goede Getuigenisse en Bevestiging van God verkregen, wanneer God Bezaléel en Aholiab met zyn Geest vervulde.

Exod. 31: v. 1. zulks het betamelyk is, alle Neerftigheid daar toe aan te wenden, want de Ziele des Luijaards is begeerig, dog daar is niet: maar de Ziele des vlytige zal vet gemaakt worden. Prov. 13: v. 4. dat is te verstaan, Veruoegt zyn, en met een bescheiden Deel beloont worden. Maar lyder! de zugt tot groot gewin, is de Mensch te zeer eigen, al den Arbeit des Menschen is voor zynen Mond: ende nochtans werd de Begeerlykheid niet vervult. Eccles. 6. v. 7. wat worden 'er niet al slyngse wegen bewandelt om het gewin na te jagen! maar den wyze Koning zal haar leeren wat Vrugten zy te wagten hebben, die met een Bedrieglyke Hand werkt word Arm: maar de hand der Vlytigers

O P- E E N A M B A G T S M A N .

*Verstand en Hand,
Meest voor de Tand.*

Den Werkman oeffent hooft en leden,
Met vlyt, in noefte Bezigheden,
Uit nood; dog meest uit zugt tot winst:
Maar aan deez' Gulde les des Heeren,
Zoekt Eeuwig Heil, niet Aards vermeeren;
Denkt 't meeste part het alderminst.

maakt Ryk. Prov. 10: v. 4. een Bedrieger zal zyn Jagtvang niet braden: maar het kostelyke Goed des Mensche is des vlytigen. Prov. 12: v. 27. te Arbeiden om schatten, met een valse Tonge, is eene voortgedrevene Ydelheid, der gener die den Dood zoeken. Prov. 21: v. 6. Ziet daar, de belooninge der Baatzugt! zoeken wy voordeel? en willen wy Gewin bejagen? Laat ons dan de Lesse des Apostels in agt nemen. De Godzaligheid is een groot gewin met Vergenoeginge. Want wy hebben niets in de Wereld gebragt, het is Openbaar dat wy ook niet konnen iet daar uit dragen. Maar als wy Voedsel en Deksel hebben, wy zullen daar mede vergenoegt zyn. Dog die Ryk willen worden, vallen in Verzoekingende ende in den Strik, ende veele Dwaaze en Schadelyke Begeerlykheden, welke de Menschen doen verzinken in Verderf, ende Ondergang, want de Geldgierigheid is een wortel van alle Kwaad, tot welke zommige Lust hebbende zyn afgedwaalt van 't Geloove, ende hebben haar zelven met veele smerten doorsteken

1 Tim. 6: v. 6. zoo deze overtuigende Redenen niet genoegzaam waren, moet ons het Gebod Christi verpligten. Werkt niet om de Spyze die vergaat, maar om de Spyze die blyft tot in 't Eeuwig Leven; welke de Zoone des Menschen U lieden geven zal: Joan. 6: v. 27.

OP EEN KOOPMAN.

DE Koophandel, Zenuw van Stad en Land, is een der voornaamste Bedryven der Menschen; dog met eenen ook een van de Gevaarlykste voor de Ziele, overmits de Baatzugt en Hebluft daar zoo na mede Vergezelschapt gaan, zoo dat het al een goed Stuurman moet zyn die de Klippen van Eigeliefde en Gierigheid vermyden kan. De Wind van Voorspoet zet by wylen den Koopman zoo overstaag, dat hy (ten Perykel van een gerust Gemoed) op de Banken van Pragt en Overdaad verzeilt; of, door de ebbe van rampen, zoo scherp opstevent (om de Haven van Rykdom te willen bereiken) dat hy, op de Rotsen van List en Bedrog aan stukken stoot; in Stede van, met klein Zeil, door voorzigtig beleid het Canaal der Matigheid door te zetten, om ter Reede van vernoeginge te belanden. *Het is kwaad, het is kwaad, zal den Kooper zeggen: maar als hy weg gegaan is, dan zal hy zig beroemen.* Prov. 20: v. 14. dat het nog by het veragten van de Waren bleef, in het Stuk van inkoop, dat was nog duldelyk; maar *in des Koopmans hand is eenen bedrieglyke Weegschale, hy bemind te Verdrukken.* Hof. 12: v. 8. mag men van veele zeggen; Ja nog erger! *Ziet, het Loon der Werklieden, die uwe Landen gemaait hebben, welke*
 van

van U verkort is, Roept; en het geschrei der gener die Geoogst hebben, is gekomen tot in de Ooren des HEEREN Zebaoth. Jac. 5: v. 4. de zulke nemen geen agt op deze gulde Spreuken, Beter is een weinig met Gerechtigheid, dan de veelheid der inkomens zonder Regt. Prov. 16: v. 16. Wie op zynen Rykdom vertrouwt, die zal vallen: maar de Regtweerdigen zullen Groenen als Loof. Prov. 11: v. 24. Nadrukkelyk is de beschryvinge, des Predikers van die genen die Schatten najagen. Die het Geld Lief heeft, word des Gelds niet zat; ende wie den Overvloed Lief heeft, word des inkomens niet zat: dat is ook ydelheid. Daar het goed vermenigvuldigt daar vermenigvuldigen ook die het eeten; wat nuttigheid hebben dan de bezitters daar van? dan het gezigt harer oogen. De slaap des arbeiders is zoet, hy hebben weinig of veel gegeten: maar de zatheid des Ryken, laat hem niet slapen. Eccles. 5: v. 10. Gelukkig! den gene die zig niet aan het Aardse verflaapt, maar zyn tyd uitkoopt, ende die Koopman is dewelke de Paarle van groote waarde zoekt. Matth. 13: v. 15. Koopt de Waarheid, ende verkoopt ze niet: mitsgaders Wysheid, ende Tugt, ende Verstand. Prov. 23: v. 23. Welgelukzalig is de Mensch die Wysheid vind; ende de Mensch die Verstandigheid voortbrengh. Want haren Koophandel is beter dan den Koophandel van Zilver; ende haar inkomste dan het uitgegraven Goud. Zy

OP EEN KOOPMAN.

*Tyd, zorg en zin,
Al tot gewin.*

Is ergens voordeel in te vinden,
Wat zullen zy niet onderwinden,
Veel Handelaars, om 's Werelds goed?
Inmiddels dat zy weinig vragen,
Na Deugt of wysheid; nog niet jagen,
Na Godsdienst, Rykdom van 't gemoed.

is kostelyker dan Robynen; en al wat u lusten mag is met haar niet te vergelyken. Lankheid der dagen is in hare Regterhand; in haar Slinkerhand rykdom ende eere. Haar Wegen zyn Wegen der lieflykheid, ende alle hare Paden Vrede. Zy is een Boom des Levens, den genen die ze aangrypen, ende elk een die ze vast houd, word Welgelukzalig. Prov. 3: v. 13. Hier is winst zonder verlies; eeuwigduurend goed zonder geld uit te geven te verkrygen. *ô! Alle gy dorstige komt tot de Wateren, en gy die geen Geld hebt komt koopt ende eetet. Ja! komt Koopt, zonder Geld, ende zonder Prys, Wyn ende Melk. Waarom weegt gy lieden geld uit voor het gene dat geen brood is? ende uwen Arbeid voor het gene dat niet verzadigen kan? Hooret aandagtelyk na my, ende Eetet het Goede, en laat Uwe Ziele in Vettigheid haar verlusten. Neigt uwe Oore, ende komt tot my, Hoort ende uwe Ziele zal Leven. Jes. 55. wie is nu die Koopman, die zyne Koopers dus nodigt? Het is de Mond der opperste Wysheid. De Amen, de Trouwe ende Waaragtige Getuige, het begin der Scheppinge Gods. Die daar zegt ik rade U dat gy van my Koopt, Goud beproeft komende uit het Vuur, op dat gy Ryk moogt worden, &c. Apoc. 3: v. 18.*

O P E E N S T U D E N T.

DE Jongelingen, die zig oeffenen zullen in de Studien (gemeenlyk van vermogende Huize zynde) vind men meestepart weelderig van Geest; door dien dat de Opvoedinge haar meerder gelegenheid tot wulpsheid en vryheid verleent heeft, als aan Kinderen der gemeene Lieden: en daar by komende, dat de Geest en Memorie, in de Letteroeffening, ledige Tyd ter uitspanninge vereist, want *veel Lezen is vermoeijing des Vleesches. Eccl. 12: v. 12.* Zoo loopen de Studenten ligt gevaar, om door de Vermaken die ze onderling nemen, onbedagtelyk op het Wilde te geraken: zulks dat God veele derzelve zoude mogen aanspreken (als hy eertyds den Koning Jojakim dede) *ik sprak u aan, in uwen grooten Voorspoed, maar gy zeidet, ik zal niet hooren: dit is uwen Weg, van uwer Feugt aan, dat gy myne Stemme niet hebt gehoorzaamt. Jer. 22: v. 21.* het Oude Spreekwoord, *het zyn sterke Beenen, die Weelde kunnen dragen,* geld (wel voornamentlyk) by de Leerlingen der hooge Schoolen, nadien de Leeftyd der aankomende Mannelyke Jaren, de weelderige hartstogten ten hoogsten Top voert, en de Onge-regelde Driften (door de hitte van het Jeugdige Bloed) de overhand nemen over den Geest, tot zoo lange toe dat het Gemoed bezadigt word,
door

door den tyd en opmerken van goede Lessen en Vermaningen. Wat zoude het Land gezegent zyn! en Kerk, en Raadhuis, van geleerde Mannen bloeijen! indien de Wetenschap zoe-
kende Jeugt deze Lessen der Opperste Wys-
heid in agt naame en betragte, de Opperste wys-
heid Roept overluid; zy verheft hare Stemme op
de Straten. Zy Roept in het voorste der Woelingen,
aan de Deuren der Poorten, spreekt zy hare Rede-
nen in de Stad. Gy slegte, hoe lange zult gy de
Slegtigheid beminnen? ende de Spotters voor zig de
Spotteryen begeeren? ende de Zotten Wetenschap
haten? keeret U tot myn Bestraffinge: Ziet ik zal
mynen Geest u lieden Overvloediglyk uilstorten; ik
zal myne Woorden u bekend maken, om aan te
nemen Onderwys van goed Verstand, Geregtheid,
ende Regt, ende Billykbeden, om den slegten kloek-
zinnigheid te geven, den Jongelink Wetenschap en
bedagtzaamheid: myn Zoon, indien de Zondaars
U aanlokken, verwilligt niet, indien zy zeggen,
gaat met ons ... alle kostelyk Goed zullen wy vin-
den, onze Huizen zullen wy met Roof vullen; Gy
zult uw lot midden onder ons werpen: wy zullen
alle eenen Buidel hebben. Myn Zoon, Wandelt
niet met hen op den Weg: weert uwen voet van haren
Pad. Want hare voeten loopen ten booze. Prov. 1.
Aanmerkt gy onvernuyftige onder den Volke, ende
gy dwaze, wanneer zult gy Verstandig worden?
Zoude die de Oore plant niet hooren? Zoude die de
Oogen formeert niet zien? Zoude die de Heidenen,
tug-

OP EEN STUDENT.

*Studenten meest,
Zeer ligt van geest.*

't Heeft werk in! eer de kriele lusten,
Der Jonkheid, raken aan het rusten,
En dat de Geest zig vatbaar stel,
Om 't Onderwys ter deugd en zeden,
t'Ontfangen, met bescheidenheden,
Van d'Oppersten Gamaliël.

tugtigt niet straffen? Hy die den Menschē Wetenschap Leert? de Heere weet de Gedagten des Menschē, dat ze Ydel zyn. Psalm 94: v. 8. ik zal u Onderwyzen ende u Leeren, van den Weg dien Gy gaan zult: ik zal u Raad geven, myne Ooge zal op U zyn. Weest niet gelyk een Paart, gelyk een Muil-Ezel, welk geen Verstand heeft, welkers Muil men breidelt met Toom en Gebidt. Psalm 32: v. 8. de vreeze des Heeren is het Beginfel der Wysheid, ende de Wetenschap der Heiligen is Verstand. Prov. 9: v. 10. de Vreeze des Heeren is te haten het Kwade, de Hovaardigheid, ende den Hoogmoed, ende den kwaden Weg. Prov. 8: v. 13. Ik Wysheid woone by de Kloekzinnigheid: ende vinde de Kennisse aller Bedagtzaamheid. Raad, ende het Wezen zyn myne: ... Nu dan, kinderen, Hooret na my: want Welgelukzalig zyn ze die myne Wegen bewaren. Hooret de Tugt, wordet Wys, ende verwerpt die niet. Welgelukzalig is de Mensch, die na my hoort: dagelyks wakende aan myne Poorten, waarnemende de Posten myner Deuren. Want die my vind, vind het Leven, ende trekt een welgevallen van den Heere. Maar die tegen my zondigt, doet zyne Ziele geweld aan: alle die my haten hebben de Dood Lief. Prov. 8.

O P E E N W O N D - A R T S .

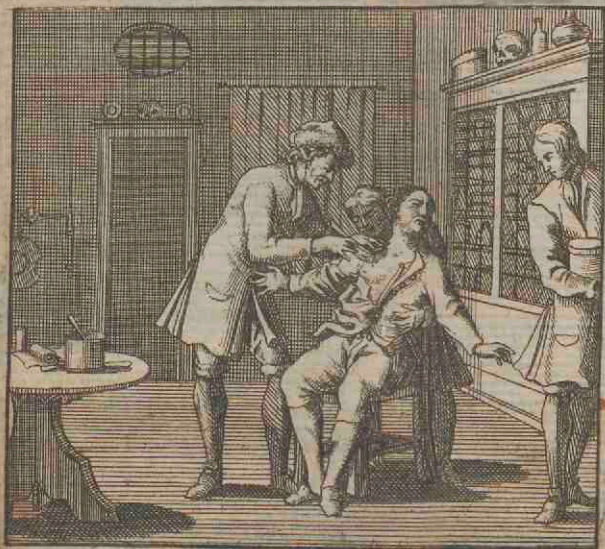
Oude Spreekwoord, zagte *Barbiers* maken *Stinkende Wonden*; geeft genoegzaam te kennen, dat men het goede Vleesch niet te zeer moet ontzien, als men een grooter Kwaad kan voorkomen; want het bederf is als een in-eetend Vuur, zoo het niet Tydig uitgeroeit word, dan dringt het dieper in; die (by wylen) geen Teen verliezen wil om een Voet te behouden, moet (by verzuim) ligtelyk zyn Been missen om zyn leven te redden. Daarom is de Spoedigheid en goede Resolutien, in dezen, veelyds noodig; gelyk onzen Zaligmaker ons Leert te doen in het Geestelyke, *indien dan Uwe Regter Ooge U Ergert, trekt ze uit, ende werpt ze van u... ende indien Uwe Regterhand U Ergert, houwt ze af, en werpt ze van U: want het is u Nut dat eenen uwer Leden verga, ende niet uw geheel Lighaam in de Helle geworpen worde. Matth. 5: v. 29.* derhalven is het een groot Voordeel voor den Mensch, dat hy steeds met Gelatentheid een bezadigt en stoutmoedig Besluit neemt, om alles dat God hem toeschikt te ondergaan; want het is een gestelde Regel in de Natuur der Dingen dat alles zynen eisch heeft; daar Vuur ontsteekt en beschadigt, daar moet Water lessen; daar kwaad Gedrag is, daar moet

Be-

Bestrafingē wezen. Gezwollen der Wonden zyn de Boozen een zuivering: mitsgaders de Slagen van het binnenste des Buiks. Prov. 20: v. 30. Openbare bestrafingē is beter dan Verborgene Liefde. De Wonde des Liefhebbers zyn getrouw: maar de kussingen des Haters zyn af te bidden. Prov. 27: v. 5. nadien dat God onzen Heelmeester is, zoo na Ziel als na Lichaam, zoo weet hy ook best wat ons nutst en noodigt is, dies betaamt het ons, alles wat hy ons toezend, met Lydzaamheid te dragen. Ziet, Gelukzalig is de Menschē, den welke God bestrafst: daarom verwerpt de kastydinge des Almagtigen niet. Want hy doet sinerte aan, ende hy verbind; hy doorwond en zyn Handen heelen. Job 5. v. 17. daarom Geliefde, houd U niet vreemd over de Hitte der Verdrukkinge onder U, die U geschied tot verzoekingē, als of U iet vreemds overkwame: 1 Pet. 4: v. 12. den gene die, met het Oude Israēl, murmurerende vraagde, waarom is myne Pyne steeds duurende, ende myne Plage Smertelyk? Zy weigert geheelt te worden. Jer. 15: v. 18. is 'er geen Balsē in Gilead? is 'er geen Heelmeester aldaar? want waarom is de Gezondheid der Dogter mynes Volks niet gerezē. Jer. 8: v. 12. die zal regtmatig deze Godlyke Antwoorde, in zyn gemoed gevoelende, horen; Wat kryt gy over uwe Breuke, dat uwe Smerte Doodlyk is? om de Grootheid uwer Ongeregtigheid, om dat uwe Zonden magtig veele zyn,

OP EEN WOND-ARTS.

*Hy steekt en kerft,
Eer 't meer bederft.*

Gelyk de Zeep eerst smet dan reinigt,
Werd meest den Lydeling gepynigt,
Wanneer een Wond-Arts werkt tot baat;
Zoo handelt God ook in zyn werken:
Daar gaat steeds zoetheid uit den sterken,
Want God die zegent; als hy slaat.

zyn, hebbe ik U deze Dingen gedaan. Jer. 30. v. 15. Ziet nu, dat ik, ik die ben, ende geen God met my: ik Dooide ende make Levendig, ik Versta ende ik Heele; daar is niemant, die uit myner Hand redde. Deut. 32: v. 19. indien wy dan onze Harten verharden tegens Gods be-
 zoeking, zoo zullen wy zekerlyk dit Lot te wagen hebben, Een Man, die dikwils bestraft zynde den Nekke verhard, zal schielyk gebroken worden, zoo dat 'er geen Genezen aan zy. Prov. 29: v. 1. Elendig ontzet! als God van ons mag zeggen, waar toe zoud gy meer geslagen worden? gy zoud des Afsvals des te meer maken: het gantsche Hoofd is krank, ende het gantsche Harte is mat. Van de Voetsoole af tot het Hoofd toe, is'er niet geheels aan het zelve, maar Wonden, ende Striemen, ende Etterbuilen, die niet uitgedrukt nog verbonden zyn, noch gene der zelve met Olie verzagt is. Jes. 1: v. 5. Erbarmelyken Staat! Laat ons liever met het Boetveerdig Israël, malkanderen opwekken en zeggen, komet ende laat ons wederkeeren tot den H E E R E: want hy heeft verscheurt, ende hy zal ons Genezen: hy heeft Geslagen, ende hy zal ons verbinden... Hosea 6: v. 1. ten Dage als de H E E R E de Breuke zyns Volks, zal verbinden: ende de Wonde, daar mede het Geslagen is, Genezen. Jes. 30: v. 26.

OP EEN PLEITBEZORGER.

IN over oude tyden heeft men geen gewoonte gehad om Regtsgedingen, door Voorspraken en Pleitbezorgers, te behandelen; maar een ieder der Partyen zelfs deed zyn eigen aanklagte of verdediginge; gelyk zulks blykt, by de twee Vrouwen in Salomons eerste Gerigte: als ook by de oude Heidenen, dewelke een altyd openstaande Kapelle hadde, alwaar een ieder, die Regt begeerde, een daar in hangende klok huyde, waar op dan de Regters aldaar kwamen, en kort regt deden. Doch waaneer, om de vermenigvuldigende boosheid der menschen, veele byzondere Wetten zyn gemaakt, zoo is 't als een noodzakelyk (immers een gewoonlyk) gebruik geworden, om door anderen de zaken te bepleiten voor den Regter. Zoo diende *Tertullus* al, wegens den Joodschen Raad, om den Apostel *Paulus* aan te klagen, voor den Romeinsche Stadhouders *Felix*; daar *Paulus* in eigener Persoon zig noch verdedigde. *Act. 24.* Wenschelyk ware het! dat dien *Tertulliaansche* wys van aanklagen, uit nyd of baatzugt, nu niet meer in zwang gong, en dat de Christenen met malkanderen handelde, na dezen hare grondwet, *hebt uwen naasten lief als u zelven*; dan zoude de Gerigtshoven niet, tot zwoegens toe, beladen zyn met gedingen; nog de zaken geen
Jaren

Jaren achter den anderen duuren. Ook zoude veel gevallen niet voor den Regter komen, by aldien een ieder de vermaninge onzes Zaligmakers in agt nam, *weest haastelyk wel gezind tegen uwe wederpartye, terwyl gy nog met hem op den weg zyt: op dat de wederpartye niet mischien u den Regter overlevere, ende de Regter u den dienaar overlevere, ende gy in de gevangnisse geworpen word: ... Zoo iemand met u regten wil, en u den rok nemen, laat hem ook den mantel.* Matth. 5. Dus zegt Paulus aan de Corinthiers, *Zoo is 'er dan nu gantschelyk gebrek onder U, dat gy met malkanderen Regtzaken hebt: waarom Lyd gy niet Liever ongelyk? Waarom Lyd gy niet Liever Schade?* 1 Cor. 6: v. 7. Neen! dat Geld hedendaags niet; al te Vast is het Spreekwoord *Zich voor Dich ingewortelt.* Het Eigen, staat men niet Ligt af, zoo wel in Goederen als Agting; men zoude liever zyn verkregen Eigendom, verspillen, om een gewaand Regt te verkrygen ofte behouden, als zyn Wederpartye iets toe te geven; gelyk de ervarentheid (maar al te droevig) toont aan veele Arme Weduwen en Weezen. *Overweldig U niet de Ryken en trekken ze U niet voor de Regterstoelen?* Jac. 2: v. 6. Dat doch deze Spreuken, op het Gemoed van veele, regten indruk hadde! *Zegt niet ik zal het Kwaad vergelden; wagt op den Heere, ende hy zal U Verlossen.* Prov. 20: v. 22. *Zet de Oude Palen niet*

OP EEN PLEIT-BEZORGER.

*De heb-lust voed,
't Pleit-ziek gemoed.*

Een Pleit-bezorger mag zoo praten,
Dat onregt zelfs het Regt kan baten,
't Is veel! zoo 't geen herroepen lyd:
Maar als 't gemoed kan, zonder schromen,
Tot Christus, d'Opper-Regter, komen,
Is 't pleiten eeuwig uitgepleit.

te Rugge: ende komt op den Akker der Weezen niet: want hare Verlosser is Sterk: die zal haar Twistzaken tegen U Twisten. Prov. 23. v. 11. de Heere stelt zig om te Pleiten, ende by Staat om de Volkeren te Rigten. Jes. 3: v. 13. wanneer dien Opper-Regter zyn Vierschaar spannen zal en zyn Eisch instellen op den Voet van de Wet, hebt God Lief, boven al en uw Naasten als u Zelfen. Wat zullen wy voortbrengen om ons te Verdedigen; zal ons eigen Hart niet tegen ons getuigen? en indien ons Harte ons veroordeelt, God is meerder dan ons Harte, ende Hy kent alle Dingen. 1 Joan. 3: v. 20. Wat zullen wy inbrengen? Onderrigt Ons wat wy Hem zeggen zullen: want Wy zullen niets Ordentelyk voorstellen kunnen van Wegen de Dui- sternisse. Job 37: v. 19. hier zyn wy nu niet bekwaam, om voor ons zelve te kunnen Pleiten. Dog, God zy dank! daar is een eenigen uitweg, indien iemand Gezondigt heeft, wy hebben eenen Voorspraak by den Vader, Jesum Christum den Regtveerdigen... 1 Joan. 2: v. 1. Hy is ook dien eenigen Heiland alleen, daar is een God, daar is ook een Middelaar Gods ende der Menschen, de Mensche Christus Jezus; 1 Tim. 2: v. 5. waarom Hy ook Volkomelyk kan Zalig maken de geenen die door Hem tot God gaan. Heb. 7: v. 25.

O P E E N R E G T E R .

Alle ziele zy den magten, over haar gesteld, onderworpen. Want daar is geen magt dan van God, ende de magten die daar zyn, die zyn van God geordineert. Alzoo dat die hem tegen de magt stelt, de ordinantie Gods wederstaat: ende die ze wederstaan, zullen over haar zelven een oordeel halen. Want de Oversten en zyn niet tot een vreeze den goede werken, maar den kwaden, wilt gy nu de magt niet vreezen? doet het goede, ende gy zult lof van haar hebben. Want zy is Gods dienaresse u ten goede. Maar indien gy kwaad doet, zoo vreesst. Want zy draagt het Zwaart niet te vergeefs: want zy is Gods dienaresse, een wreekster tot straffe den genen die kwaad doet. Rom. 13. derhalven welke God gewaardigt om een Regter over het volk te zyn, die bekleed een zorgelyke en vreeslyke bedieninge; want Gods Stedehouder te zyn vereischt te rigten naar billykheid, zonder omzien na geslagt; gunst, of eenige inzicht; volgens Gods uitgedrukt bevel. Gy zult geen onrecht doen in het gerigte, gy zult het aangezigt des gemeene niet aannemen, nogte des grooten aangezigt voortrekken: in gerechtigheid zult gy uwen naasten rigten. Lev. 19: v. 15. Gy zult het aangezigt in het gerigte niet kennen; gy zult den kleine, zoo wel als den groote hooren; gy zult niet vreezen

vreezen voor iemands aangezichte; want het gerigte is Godes. Deut. 1: v. 17. deze spreuken zyn ook der wyzen: het aangezichte in het gerigte te kennen is niet goed. Die tot den godloozen zeyd, gy zyt regtveerdig, dien zullen de volkeren vervloeken, de natien zullen hem gram zyn. Prov. 24: v. 23. Wie den godloozen regtveerdigt, en den regtveerdigen verdoemt, zyn den H E E R E een gruwel; Ja! die beide. Prov. 17: v. 15. ô Huis Davids! zeyd de H E E R E, rigtet des morgens regt ende verlost den beroofden uit den hand des verdrukkers: op dat myn gramschap niet uitvare als een vuur, ende Brande dat niemant Blussen zal kunnen, van wegen de Boosheid uwer Handelingen. Jer. 21: v. 12. Elendig het Land, daar het Regt gekrenkt word, en daar men af zeggen mag, zy zyn Vet, zy zyn Glad, zelfs de Daden der Boozen gaan zy te boven. De Rigtzake en rigten zy niet, zelfs de Regtszaken der Weezen, nogtans zyn zy Voorspoedig; ook Oordeelen zy het Regt der Nooddriftigen niet. Zonde ik over die Dingen gene bezoeking doen, Spreekt de H E E R E? Zoude myne Ziele haar niet Wreeken, aan zulk een Volk als dit is? Jer. 5: v. 28. gewisselyk zal God haar Oordeelen; dies het den Onderdaan past Stille te zyn, en zig niet te Ontrusten, indien gy de Onderdrukkinge des Armen, ende de beroovinge des Gerigtes, ende der Gerechtigheid ziet in een Landschap, en Verwondert U niet

O P E E N R E G T E R .

*Het Regt is blind,
Het haat nog mind.*

Straf, zonder wreedheid of meêdoogen;
Voor gaaf geen hand, voor gunst geen oogen;
Is aller Regt'ren Regter-les:
Wanneer het goede werd verdedigt,
En 't land van boosheid werd ontledigt,
Is 't Regt op aard Gods Dienares.

over zulk een Voornemen, want die Hooger is dan de Hooge neemt 'er acht op: ende daar zyn Hooge boven haar lieden. Pred. 5: v. 7. God is een Regtveerdig Regter. Ps. 7: v. 12. de HEERE zal in Eeuwigheid zitten; hy heeft zynen Throon bereid ten Gerigte ende hy zelfs zal de Wereld Rigten in Gerechtigheid, ende de Volken Oordeelen, in Regtmatigheid. Ps. 9: v. 8. in den Dag als God de Verborgene Dingen der Menschen zal Oordeelen door Jezum Christum. Rom. 2: v. 16. dien Dag zal verschrikkelyk zyn, zoo voor onregtveerdige Rigtters, als ook voor alle Zondaren. Vreeslyk is het te vallen in de handen des Levendigen Gods. Heb. 10: v. 31. wie zal den Dag zynere toekomst verdragen? ende wie zal bestaan als hy verschynt? . . . Mal. 3: en 4. een yder Mensch behoorde met Job te zeggen waarlyk ik weet dat het zoo is: want hoe zou de Mensch Regtveerdig zyn voor God? zoo hy Lust heeft om met hem te twisten, niet een uit Duysend zal hy hem Antwoorden . . . hoe veel min zal ik hem antwoorden, ende myne Woorden uitkiezen tegen hem? den welke ik, zoo ik Regtveerdig ware, niet zoude antwoorden: Myn Regter zal ik om Genade bidden. Job 9.

OP EEN LEERAAR.

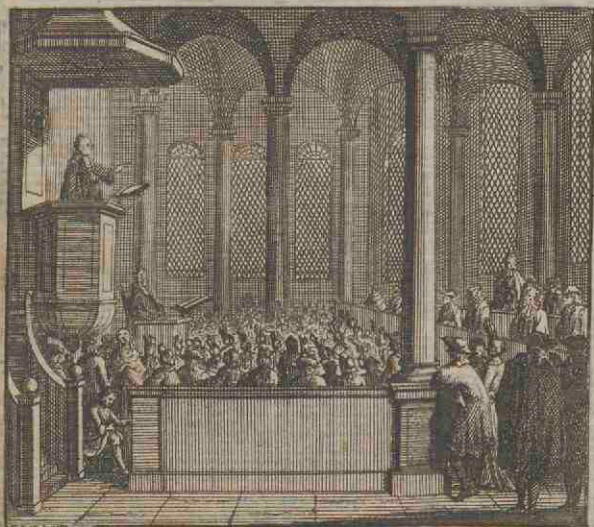
Ziet God verhoogt door zyne Kragt: wie is een Leeraar, gelyk by? Job 36: v. 22. de HEE-RE is goed ende Regt daarom zal by de Zondaars Onderwyzen. Ps. 25: v. 8. dies zeide David, ziet gy hebt Lust tot Waarheid in het Binnenste: ende in het Verborgene maakt gy my Wysheid bekend. Ps. 51: v. 8. deze Weldaad is, voornamelyk aan de Geloovigen, na de komste Christi beloost; Ziet de Dagen komen, Spreekt de HEEERE, dat ik met den Huize Israëls, ende met den Huize Juda, een Nieuw Verbond zal maken . . . ik zal myn Wet in haar binnenste geven, ende zal die in haar Harte Schryven . . . zy zullen niet meer een iegelyk zynen Naasten ende eenen iegelyk zynen Broeder Leeren, zeggende, kennet den HEEERE: want zy zullen my alle kennen, van haren Kleinsten af tot haren Grootsten toe. Jer. 31: v. 32. Alle uwe Kinderen zullen van den HEERE geleert zyn. Jes. 54: v. 13. maar, nadien het de Menschelyke Natuure als eigen is (door de Verdorventheid) om de Stemme Gods te ontvlieden, als weleer Israël dede, by het ontfangen der Wet, zy zeiden tot Moze, Spreekt gy met ons, ende wy zullen u hooren; ende dat God met ons niet Spreeke, op dat wy niet Sterven, Exod. 20: v. 19. Zoo heeft het God behaagt te geven zommige tot Apostelen, zommige tot Propheten, tot

Euan-

Euangelisten, tot Harders en Leeraars, tot de Volmakinge der Heiligen, tot het werk der bedieninge, tot opbouwinge des lichaams Christi, tot dat wy alle zullen komen tot de eenigheid des Geloofs, ende der kennisse des Zoons Gods, tot een volkomenen man, tot de maate der groote der volheid Christi: op dat wy niet meer kinderen zoude zyn, die als de vloed beweegt ende omgevoert worden, met alle wind der leere, door de bedriegerye der menschen, door arglistigheid om listelyk tot dwalinge te brengen; maár de waarheid betrachtende in liefde, allezints zouden opwassen in hem die het Hoofd is, namelyk Christus Eph 4: v. 11. de genen nu, die God verwaardigt met deze Eere te bekleeden, om Leeraars der Gemeinten te zyn, moeten als Boanerges 't welk is Zonen des Donders. Marc. 3: v. 17. Gods Wille met Vrymoedigheid den Volke voordragen. Volgens dit bevel, Roept uit der Keele, en houd niet in, verheft uwe Stemme als een Bazuine, ende verkondigt mynen Volke haar Overtredinge, ende den huize Jacobs hare Zonden. Jes. 58: v. 1. Het is geen geringe zake zig tot den dienst des Heere dezer wyze te begeven, zoo iemant tot eens Opzienders Ampt Lust heeft, die begeert een Treffelyk Werk: een Opziender dan moet Onberispelyk zyn. 1 Tim. 3: v. 1. deze kan zeggen dit is den Weg, wandelt in de zelve. Jes. 30: v. 21. Wy dan wetende de Schrik des Heeren, bewegen de Menschen tot het Geloove . . . zoo zyn wy dan Gezanten van Christi we-

OP EEN LEERAAR.

't Past op een maat.
De daad en praat.

Die als een Leeraar 't volk zal weiden,
Moet zoo hy leert zyn leven leiden,
De Godvrugt, Waarheid, Deugd, en pligt,
Zyn eindens, daar uit alle kragten,
Na doelen moeten zyn gedagten,
Op dat Gods volk mag zyn gesticht.

wege, laat U met God verzoenen. 2 Cor. 5. wyders zegt Paulus, ten Exempel zyner volgers ik ben den Zwakke geworden als een Zwakke, op dat ik de Zwakke winnen zoude, allen ben ik alles geworden, op dat ik immers eenige behouden zoude. 1 Cor. 9. die aldus waardig hare Roepinge wandelen, moeten de Gemeinte Christi dubbele eere waardig agten, en deze Lesse en Vermaninge wel in agt nemen, wy bidden u, Broeders erkent de gene die onder U Arbeiden, ende uwe Voorstanders zyn in den Heere, ende U Vermanen: ende agt ze zeer veel in Liefde om hares werks wille. 1 Theff. 5: v. 12. Gedenkt uwer Voorgangeren, die U het woord Gods gesproken hebben: ende volgt haar Geloove na, aanschouwende de uitkomst harer wandeling: ... Zyt uwe voorgangeren gehoorzaam, ende zyt ze Onderdanig. Want zy waken voor uwe Zielen, als die Rekening geven zullen: ... Heb. 13. v. 7, 17. dan zal in genen Dage de Heere tot haar zeggen, Gy goede en getrouwe Dienstknecht, over weinige zyt gy Getrouw geweest over Veele zal ik u zetten, gaat in de Vreugde uwes Heeren. Matth. 25: v. 21. de Leeraars nu, zullen blinken, als de Glans des Uitspanfels, ende die der vele Regtveerdigen, gelyk de Sterren, altoos ende Eeuwiglyk. Dan. 12: v. 3.

OP EEN EDELMAN.

EDel zyn , betekent uitstekende te wezen boven anderen ; daarom noemt Gods Woord het uitnemenste dat 'er is, daar mede, als *Edele Vruchten, Edel Gesteente, Edele Ziele. &c.*: om de kostelykheid en waarde der zelve uit te drukken. Het Woord *Edel* heeft ook, in de Hebreuwfche taal, de betekenisse van *Witte*, om de zuiverheid en onbesmetheid af te beelden. Geen wonder dan, dat de nakomelingen der genen die, door haar deugdelyke ofte heldagtige daden, zig verheerlykt hebben, gaarne de naam van Edel willen voeren! dog erbarmelyk is 't, wanneer het Erfregt iemand den naam van Edel toevoegt, dat als dan nog het kwaad gedrag, de zuiverheid van het Wit der Adeldom, komt te bezoetelen; dies agt den wyzen Prediker het Gemeen-best gelukkig, daar b. tamelyk die eernaam beleeft word. *Welgelukzalig zyt gy land, wiens Koning een zoone der Edelen is: ende diens Vorsten ter regter tyd eeten, tot sterkte, ende niet tot drinkerye. Eccl. 10: v. 17.* Nog gelukkiger is het volk daar men van zeggen kan *de Edelen der volken zyn verzamelt tot het volk des Gods Abrahams: want de schilden der aarden zyn Godes. Ps. 47: v. 10.* zulke voortreffelyke zyn den lande ten grondzuil en Cieraad. Die tot Wel wezen en vryheid

heid zig, voor 't Vaderland, in de bresse stellen; zig niet onttrekkende den dienst van Kerk en land, als wel eer de Edelen der Thekoiten deden, by het herbouwen van Jeruzalem; en daarom t'hunner schande aangetekent is. *Neb. 2: v. 5.* Voorts aan hare hand verbeterden de Thekoiten, maar hare voortreffelykste en bragten haren bals niet ten dienste hares Heeren. Zoo haat ook Jacobs eerstgeboornen zoon gebrandmerkt, om zyn euvel daden, *Ruben, gy zyt myn eerstgebooren myne kragt, en het begin myner magt; de voortreffelykste in boogheid, ende de voortreffelykste in sterkte, snellen afloop als der wateren. Gy zult de voortreffelykste niet zyn. Gen. 49: v. 3.* even als d'Aardsvader zyn zoon (in zyne zegening) verwierp, om zyn misdryf, en het regt zyner eerstgeboorte hem weinig te staade kwam: alzoo wedervaard hen ook die haar Adeldom, door geboorte, niet evenaaren met de deugt. Zy mogen met de naam wat pronken en uiterlyk nog eenige eere aangedaan worden: zy zyn dog by yder regtschapen Christen in verachting.

ô Wat word 'er niet een ydele waan en roem gesteld in de afkomst! wat vermeenen (zommige) al voorregt te hebben boven haar medeburgers en landsgenoten: Ja! door dien zy de voorrang over al waanen te hebben, zoude veele haar ligt vleijen van ook vooruitdeel by God te erlangen; Verre van daar! God die geen aannemer des perzoons is, en den ryken voor den

OP EEN EDELMAN.

Veel Adeldom.

Een yl gebrom.

Wat 's d'Adeldom, die door bereek'nen,
Voor voor-geflagt wil eer' beteek'nen,
Indien zy zelfs geen Deugt bezit?
Door vroomheid 't land tot nut te strekken,
Geen voorzaats eer' met schand beylekken,
Dat 's Edel zyn! dat 's regte wit.

den armen niet kent, oordeelt na den toestand van 't gemoed. *Hoort myne geliefde Broeders; en heeft God niet uitverkoren de armen dezer Wereld om ryk te zyn in 't geloove, ende erfgenamen des Koningryks, 't welk hy belooft den genen die hem lief hebben? Jac. 2: v. 5. die God lief hebben zyn deelgenoten der verkiezing door genade, niet uit geboorte; als gebleken is by Jacob en Ezau. Het voorregt van te mogen ryden en jagen, is zoo overdeftig niet als de oeffening ter godzaligheid. Het getuigenisse Pauli, van die van Berden, is waardiger te agten, als de grootste prys der Tournoispeelen, deze waren edelder dan die te Theffalonica waren, als die het woord ontvingen met alle toegenegentheid, onderzoekende dagelyks de schriften, of deze dingen alzoo waren. Act. 17: v. 11. het weinige voordeel dat in de Wereldsche Adeldom steekt, toont ons Paulus; Gy ziet uwe roeping, Broeders, dat gy niet vele wyze zyt na den vlesche, niet vele magtige, niet vele edele... het onedele der Wereld, ende het veragte, heeft God uitverkoren, ende het gene niet is, op dat by het gene iets is te niete zoude maken... 1 Cor. 1: v. 26.*

O P E E N K O N I N G .

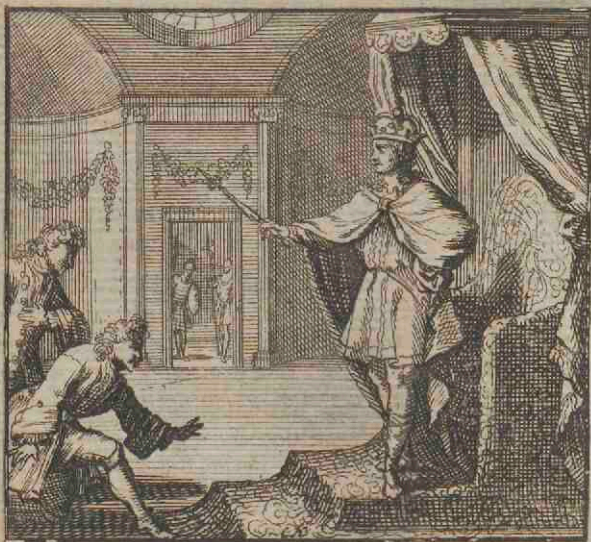
DE zamenlevinge der menschen, tot Steden en Landen verdeelt zynde, vereischte Wetten en voorregten, zoo tot Straffe der boosdoenders, als loon der deugdzamen, op dat den Staat bloeijen mogt, en de rust en vrede gehandhaaft worden; dies het noodig wierd uitvoerders der zelve te stellen, het welke in den eersten aanvang de oudste des volks ten deel viel, daar na de waardigste, eindelyk de geweldigste; dewelke allengskens, het getal bekortende, tot alleen heerschers uitgekomen zyn.

Israël tot een Volk geworden zynde, en door Gods bevel onder de Regering van Rigters uit de oudste des volks gesteld, verwierpen deze instelling; en wilde, op de wyze der Heidenen, een Koning hebben, zeggende tot Samuël, *zettet nu eenen Koning over ons, om ons te rigten, gelyk alle de volken hebben.* Waar op God aan Samuël, hier over misnoegt zynde, antwoorde *Hoort na de stemme des volks, in alles dat zy u zeggen zullen: want zy hebben u niet verworpen, maar zy hebben my verworpen, dat ik geen Koning over haar zal zyn.* 1 Sam. 8: v. 6. beschryvende wyders, de wyze op welke de Koning regeeren zoude, wiens geweld-dryvend gedrag, zeer onsmaklyk voor d'onderzaten, te boek staat.

Hoewel nu het zwaaijen der ryksstaf (met zulk een Majesteit van Oppermagt bekleed) het begeerlyk harte ten hoogste behaaglyk moet voorkomen (gelyk d'ervarendheid ons nog, maar al te droevig leert, hoe veel'er om gedaan, en wat al bloed'er om vergoten, word) nogtans met goed oordeel ingezien zynde, wat is het niet een vreeslyke en gevaarlyke staat? Ontallyk zyn de zorgen en bekommernissen; indien een Koning het gemeenebest wel zal behartigen. *Het is den Koningen grouwel godloosheid te doen: want door gerechtigheid word de Throon bevestigd. Prov. 16: v. 12. doet den godloozen weg van het aangezichte des Konings: ende zyn Throon zal in eeuwigheid bevestigd worden. Prov. 25: v. 5. een Koning houd het land staande door het Regt: maar die tot geschenken genegen is, verstoort het zelve. Prov. 29: v. 4. het komt den Koningen niet toe, & Lemuël, het komt den Koningen niet toe, Wyn te drinken; ende den Prinzen sterken drank te begeeren, op dat hy niet en drinke, en het gezette vergete; ende de Regtzake aller verdrukte verandere. Prov. 31: v. 4. Weldadigheid en waarheid bewarc den Koning, ende door weldadigheid ondersteunt hy zynen Throon. Prov. 20: v. 28. alle deze (en meer andere) zaken, zyn bezorginge voor het volk, welke hem zoo bezig houden dat'er naauwlyks tyd overschiet, om eens na binnen te keeren in zich zelve, om den toestand zyner ziele te be-*

OP EEN KONING.

*De Kroon en Staf,
Weerd zond' nog straf.*

Wat was een Konings kroon niet wenschlyk,
Trof hem geen rampen van het menschlyk!
Voor al, aan die ze waardig draagt:
Want buiten last van zware zaken,
Hier door gevaar, daar door vermaken,
Werd d'aandagt uit de ziel gejaagt.

schouwen, en zyn aandagt Hemelwaards te heffen, om met gespeende Hartstogten, te bezeffen het zakelyke dezer woorden, *des Konings harte is in de hand des Heeren als Waterbeken: by neigt het tot al dat by wil.* Prov. 21: v. 1. op dat hy zich niet verhoveerdige, maar gedenke dat *God is een Koning der Koningen en een Rigter der gantscher aarde.* Nu dan, gy *Koningen, handelt verstandelyk, laat u tugtigen gy Rigters der aarden.* Dient den Heere met vreeze, ende verheugt u met bevinge. Kuffet den Zoone, op dat hy niet Toorne, ende gy op den weg vergaat, wanneer zyn Toorn maar een weinig zoude ontbranden. *Welgelukzalig zyn alle die op hem betrouwen.* Pf. 2: v. 10. Ja! *Welgelukzalig, die als een Deelgenoot van het Koninglyk Priesterdom, van gantscher harten zeggen kan, Jezus Christus, die de getrouwe getuige is, de eerstgeboren uit den dooden, ende de Overste der Koningen der aarde. Hem die ons heeft lief gehad ende ons van onze zonden gewasschen heeft in zynen bloede, ende die ons gemaakt heeft tot Koningen ende Priesters Gode ende zynen Vader: hem zegge ik zy de heerlykheid ende de kragt in alle eeuwigheid.* Amen. Apoc. 1: v. 5.

OP EEN KEYZER.

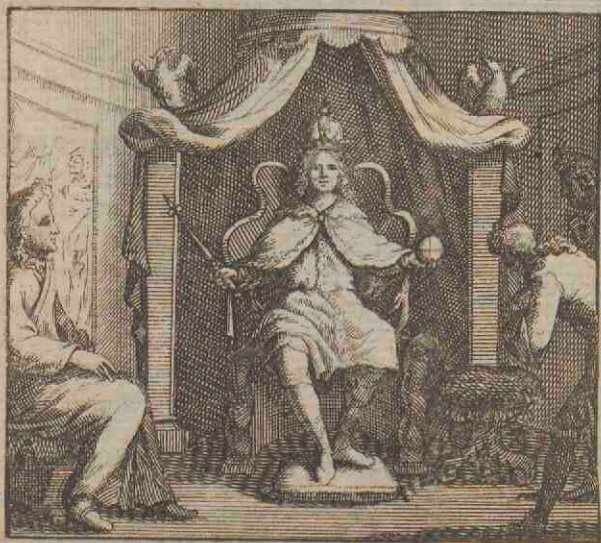
WAnneer de Romeinen (in den ouden tyd) hare magt hoe langer hoe verder uitbreiden, en door hare legers veele Ryken overwonnen hadde, ontstond 'er (eindelyk) een binnenlandschen ofte burgerlyken Oorlog, tusschen hare Veldheeren *Cæzar* en *Pompejus*, welkers uitkomst de verandering in de Regeering medebragt; verwisselende de Roomsche Mogendheid, van republyk in Monarchy: aldus leide *Julius Cæzar* de grond tot alleenheersching, onder den naam van *Cæzar*, ofte Keizer. Deze name hebben zyne volgers voorts gevoed, met byvoeginge van de zinspreuk *SEMPER AUGUSTUS*, dat is, *Altyd vermeerderaar des Ryks*. De staat van alleenheerscher, op de wyze eenes Keizers, word voor de opperste waardigheid, onder den menschen gehouden: alhoewel zig de Pauzen (door de tyd) zulks aangematigt hebben. En ook, nevens de Souvereine Koningen, een gelyke magt voeren, als een Keizer gebruiken kan. Wat wonder dan! by aldien zulk een Monarch, zig t'eeniger tyd komt te verhoveerdigen, als zynde zoo hoog in top van eere gestegen, dat hem ieder (byna) onderworpen is. Om welke reden Christus zeide, *Geeft den Keizer dat des Keizers is, ende Gode dat Godes is. Matth. 22:*

v. 21. nadien dezelve (alschoon zoo hooggebo-
ren) nogtans een mensch is van gelyke bewe-
ginge, driften en hartstogten, als alle anderen,
en derzelve aangeboren eigeliefden onderhevig
is, dewelke door zoo menigerhande eerbewy-
zingen en pluimstrykeryen nog meerder werd
opestookt en gaande gemaakt, zoo moet als een
wonderdadige kracht van Gods werkinge gesteld
worden, by aldien een zoo hoogverheven Vorst
zig zelve speenen kan der wellusten en hovaar-
dye, en zyn driften door de reden magtig is;
voor al, zoo hy het eigen voorby zien en God
alleen als Opperheerscher kennen en erkennen.
Daar zyn weinig Exempelen, dat zulke hooge
Vorsten zig der heerschappye ontslagen hebben,
om eens op hares zelfs toestand des gemoeds
agt te geven, en ter inkeer hunner zielen de
Godvrugt na te jagen.

Het geval van Keizer Karel de vyfde, staat
(mogelyk) weinig navolging te vinden, de-
welke zyne ryken vrywillig afstond, en over-
gaf, om een stil en afzonderlyk leven te leiden.
Veel eer is het bedenkelijk dat'er veele voorwer-
pen van Godes gramschap zullen ontstaan, na het
voorbeeld Nebucadnezars, die uit opgeblazend-
heid zyner harte zeide, *is dit niet het groote*
Fabel, dat ik gebouwt hebbe tot een huis des
Koningryks, door de sterkte myner magt, ende ter
eere myner Heerlykheid! Dan. 4: v. 30. dewelke
God ook vernederen zal; is het juist niet,

OP EEN KEYZER.

*Was 't altyd waar,
Ryks Meerderaar!*

Hoe hoog een Keizer is gezeten,
Hy mag zig niet te veel vermeten;
Het gaat niet altyd naar zyn wensch:
Gods stem zal hem tot omzigt nooden,
„ Ik heb gezegt, gy zyt wel Goden,
„ Maar sterft gelyk een ander mensch.

met zoo wonderbare verftootinge uit de menfchelyke gezelligheid tot de zamewooninge der beesten, zoo zullen haar dog gelegendheden opdoen, die haar (treffende) zullen doen hooren als of God zeide, *ik hebbe wel gezegt, gy zyt Goden: ende gy zyt alle kinderen des Alderhoogften: nochtans zult gy fterven als een menfche; ende als een van de Vorften zult gy vallen.* Pſalm 82: v. 7.

Het **SEMPER AUGUSTUS**, altyd vermeerderaar des ryks, door Keizer Karel (voor-noemt) met een eigen zinspreuk **PLUS ULTRA**, nog verder verrykt, en op zig zelve toegepaft, is betaamyk voor een Keizer (Ja, ook voor ieder Christen!) om wel in agt genomen te worden.

Altyd te vermeerderen, na den Wereldſen ſtand, daar na tragt ieder menſch: maar het regte nog verder is uitnemender; na het Voorbeeld des Apoftels Pauli. *Een ding doe ik, vergetende het gene dat agter is, ende ſtrekkende my tot het gene dat voren is, Jage ik na het wit, tot den prys der roepinge Gods, die van boven is in Chriſto Jezu.* Philip. 3: v. 14.

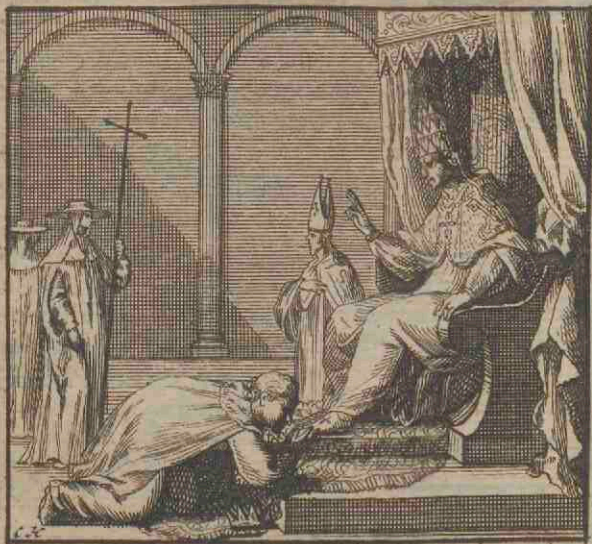
O P E E N P A U S .

LEert van my dat ik zagtmoedig ben, ende nedrig van harte. Zeide onzen Heiland Jezus Christus. Matth. 11: v. 39. het welke hy ook wil dat een yder Christen behartigen zal. Die zyn kruis niet op hem neemt, en my navolgt, is myns niet weerdig. Matth. 10: v. 38. deze lessen zyn algemeen en hebben tot slot vonnis, die den Zoone ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien. Maar den Toorn Gods blyft op hem: Joen. 3: v. 36. wat nu het gedrag der Pausen (zig uitgevende voor Stedehouders Christi) in dit geval aanbelangt, daar is weinig navorsching toe noodig; want schoon zy zig noemen knegt der knechten; ziet men ligtelyk wat voor nedrigheid in dezen eerentytel steekt; alzoo duidelyk als Plato de hovaardye van Diogenes door zyn gescheurden Mantel zag. De grondvest van de vermeende oppermagt van Petri Stoel, waant men te zyn, ik zegge u ook dat gy zyt Petrus, ende op deze Petra, zal ik myne Gemeinte bouwen, ende de Poorten der Hellen zullen dezelve niet overweldigen. Matth. 16: v. 18. of nu deze plaats een instellinge is, der alleenheerschende Oppermagt des Roomschen Stoels, kan nagezien worden by veele Schryvers der Kerkelyke Historien wegens het Pausdom, onder andren by Philip Mournai. Heere van Pleffis.

Immers God heeft zyn Gemeinte gebouwt op het fondament der Apostelen en Propheten waar van Jezus Christus is, den uitersten Hoeksteen. Eph. 2: v 20. dies Petrus (zelfs) ook zegt. Zoo wordt gy ook zelve, als levende steenen, gebouwt tot een geestelyk Huis... voorts de pligten ter zaligheid, voor een groot gedeelte, nadrukkelyk voorschryvende, zoo steld hy onder and're. Indien gy verdraagt, als gy wel doet, ende (daar over) lydet dat is genade by God. Want hier toe zyt gy geroepen, dewyle ook Christus voor ons geleden heeft, ons een Exempel nalatende, op dat gy zyne Voetstappen zoude navolgen. 1 Pet. 2. wat navolginge dezer Texten, in het levens beleid der Pausen gevonden word, kan men (zelfs by den Roomschen Schryver Platina, van 't leven der Pausen) haast bespeuren. Wat overeenkomst heeft dog met de nedrigheid, bare driedubble Kroon; bare voetkuffinge; op de schouder draginge, eerbied, en (zelfs) aanbiddinge &c? Ja! Adrianus de Vierde toonde eens zyn ongenoegen aan den Keizer Fredericus Barbarossa, wanneer hy, by het te Paard stygen van hem, de stegelreep met de linker- (in stede der regter-) hand had vast gehouden, het welke de Keizer na lang tegenstreven nog verbeteren moest. Want hovaardige verwaandheid! een Keizer moet zig dus vernederen voor een Paus! en dat nog voor eenen die, voor zyn verheffing, plag te zeggen. Te staan na het Pausdom,

O P E E N P A U S .

*Mensch - Vissers - stand ,
Eischt ander wand .*

De grootste Spiegel, van ons leven,
Gaf Christus; die de Pausen geven,
Zyn meerendeel te breet van Lyst:
Zal Petri volger Schapen hoeden,
Hy moet geen praal nog heerzigt voeden;
De Godvrugt nedrigheid vereist.

is Romuli nazaat te gaan worden, in Vader ofte Broedermoorderye; en niet Petri nazaat in het weiden der Schapen. Want nooit word die Stoel zonder Broederlyk bloed verkregen. Ziet Philip Mournai Fol. 502. Wat al uitsporige heerszugt, pragt, overdaad, onkuisheid en allerhande gruweldaden, door veele Pauzen gepleegt zyn, daar van zyn de Geschichtboeken vol.

De luister van Christi Koningryk staat anders te boek. Ziet uwen Koning komt tot u zagtmoedig, en gezeten op een Ezelinne. Matth. 21: v. 5. Gord uw Zwaard aan de heupe, ô Held! uwe Majesteit, ende uwe heerlykheid, ende ryd voorspoediglyk in uwe heerlykheid, op het woord der waarheid, ende regtveerdige zagtmoedigheid. &c. Psalm 45. dit zyn Petri Lessen (in zyn eeriten Zendbrief) voor alle Christenen, en aller aannemingwaardig. Zyt met ootmoedigheit bekleed: want God wederstaat de hoveerdigen, maar de nedrigen geeft hy genade.... Geliefde ik vermane u, als inwoonders en vreemdelingen, dat gy u onthoud van de vleeschelyke begeerlykbeden, dewelke kryg voeren tegen de ziele.....

OP EEN WYSGEER.

DE grond der Wysgeerte, ofte Philosophie, is alle menschen eigen, als een merkteeken ofte indruk van haar oorzaak; zoo als Paulus leert. *Overmits het gene van God kennelyk is, in haar openbaar is, want God heeft het haar geopenbaart. Want zyne onzienlyke dingen worden, van de scheppinge der Wereld aan, uit de schepselen verstaan ende doorzien, beide zyn eeuwige kragt en Godlykheid, op dat zy niet te verontschuldigen zoude zyn. Rom. 1: v. 19.* maar de verdorvenheid des menschen heeft dit licht zoo verduistert, dat de reden, het verband des schepsels tot zyn oorzaak, niet ziet en verwaarlooft, om dat zy God kennende hem als God niet hebben verbeerlykt ofte gedankt, maar zyn verdelt geworden in hare overlegginge, ende haar onverstandig herte is verduistert geworden. Haar uitgevende voor wyzen zyn zy dwaas geworden. v. 21. zoo hebben de Oude Philosophen zig, yder naar hunne genegentheid, een Idea ontworpen; de Zon, de Maan, de Starre, lugt en vuur &c. tot God makende; de Stoische stelden een fatum of noodlot onveranderlyk zelfs voor Goden en menschen. Epicurus dreef, als 'er al een God was, dat die zig gantschlyk met d'aardsche dingen niet bekommerde. Tegen deze twee leerlinge streed Paulus t'Atheenen. Hand. 6: v. 18.

in tegendeel *Xenophanes* leerde dat alles wat 'er was, God was. Van welke meeninge de heden-daagse *Indiaansche Bramines* niet wyd af zyn, de gene die stellen, dat het geheelal uit God, gelyk als het rachs uit der spinnekops ingewand, voortkomt. Ook zal *Spinosa* zig dezer meeninge niet ontduisteren, hoe veel onderscheidinge hy waand te maken; of, dat alles maar een wyziging in de Goddelyke natuur is, zal het zelfde stellen. And're wederom hebben de beerlykheid des onverderflyken Gods verandert in de gelykenisse eenes Beelds van een verderflyk mensch, ende van gevoelte, ende van viervoetige en kruipende gedierten. *Rom. 1: v. 23.* alle deze waanschikkelyke gevoelens, spruiten uit des menschen eigen zelfs beminning en verwaantheid. Maar die de reden, zonder vooroordeel, met verloochening van eigen belang opvolgt, zal bevinden, dat God is een wezendlykheid door de wezendheid; stellig van zig; volmaakt, oneindig, onveranderlyk, onstoffelyk, en geenes dings behoevende; ende overzulks alle gelukzaligheid, in en door zig zelven alleen bezittende, moet aangemerkt worden. Ook dat hy den eenigen oorzaak ende Schepper van het Heelal is. Zulks dat alles door zynen wille alleen bestaat. *Apoc. 4: v. 11.* waar van afgeleid word, wat verpligting het schepzel ontrent zyn Schepper heeft; ook hoe verre 't gemoed verbasterd is; en door de wroeginge zyns Conscientie zyne zonden ontdekt.

OP EEN WYSGEER.

*Hoe de oorzaak wrocht,
Word onderzocht.*

Een wysgeer voed bespiegelingen
Van God, als oorzaak aller dingen;
En het gewrochts afhanklykheid;
Ook 't wezen zelfs; en 's Schepsels daden;
Maar van de werking der genaden,
Gods geest alleen de reden leid.

dekt. Zulks alles kan de gezonde reden nasporen: maar de kennisse der Goddelyke verkiefinge ter genade, en de vrywillige werken ter verlossinge des zondaars, overtreft de reden; dies den mensch door goddelyke openbaringe daar van moet onderregt worden. Nogtans, dewyl het ingeschapen ligt der reden, en de vrye openbaringe van Gods woord, beide genade giften en werkinge van den eenigen waagartigen God zyn, zoo kan den een den and'ren niet wegnemen ofte tegenstreven: maar veel eer te hulp komen. De leerstukken ter zaligheid werden met het ooge des Geloofs, en de werken Gods met het ooge des verstands aanschouwt. Wy hebben wel een redelyken Godsdienst. Rom. 1: v. 1. *dog egter de natuurlyke mensche en begrypt niet de dingen die des Geests Gods zyn, want zy zyn hem dwaasheid, ende by kan ze niet verstaan, om dat ze geestelyk onderscheiden worden.* 1 Cor. 2: v. 14. *Ziet (dan) toe dat niemant u als eenen roofvervoere door de Philosophie, ende ydele verleidinge, na de overleveringe der menschen, ... ende niet na Christum. Want in hem woont alle de volheid der Godheid lichaamlyk.* Col. 2: v. 8.

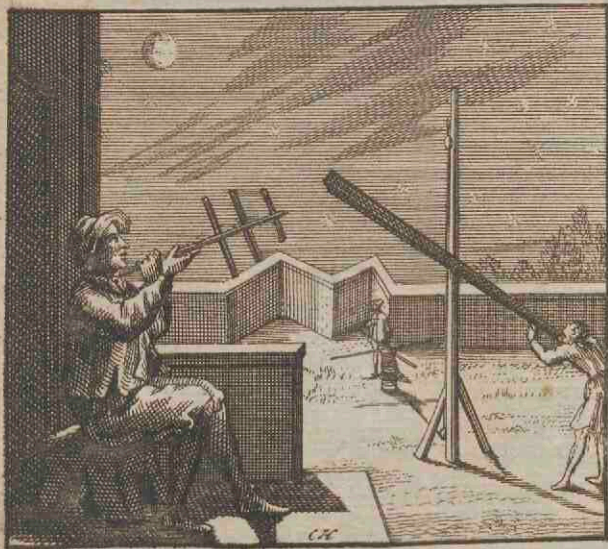
O P E E N S T A R R E K Y K E R .

O P den vierden dag der Scheppinge maakte God het heir des Hemels; Zon, Maan, en Starren, om te onderscheiden dag en nacht; ook tot tekenen, tot gezette tyden, dagen en Ja- ren. Tot waarneming der zelve hebben zig de menschen, al van den beginnen aan, bege- ven, want de oude Schryvers meenen dat Enoch, Abraham, Mozes, en andre, al groote Starrekundigen waren; het gene niet ongeloof- lyk is, maar zelfs ook bedenkelijk of zy niet de beste van alle zyn geweest; als die de opmer- kinge der zelve, tot Gods eere en heerlykheid, hebben aangelegt: daar d'andre, door de ver- dorventheid der natuure, meestendeel tot over- geloof zyn vervallen; zulks d'Assyriërs en Egiptenaren daar Afgodendienst mede hebben bedreven. Daarom God (door Mozes) den kinderen Israëls waarschouwde, dat gy ook niet uwe oogen opheffet na den Hemel, ende aanziet de Zonne, ende de Mane, ende de Starren, des Hemels gantsche heir; ende wordet aangedre- ven, dat gy u voor die buiget, ende haar dienet: dewelke de H E E R E uwe God allen volken, onder den gantschen Hemel, heeft uitgedeild. Deut. 4: v. 19. alschoon nu God zig zoo kenne- lyk aan Israëel openbaarde, nogtans zoo verlie- ten zy eindelyk, en dikmalen, de Rotssteen hares

haren heils en vervielen tot deze afgoderye. *Jal zy verlieten alle de Geboden des Heeren haren Gods... ende maakten beſſchen, ende bogen zig voor alle beir des Hemels.* 2 Con. 17: v. 16. op deze wyze hebben de Grieken en Romeinen, en meest alle de Heidenen, hare Godsdienſten verrigtet, de wichelarye, lot-raminge uit geboorten ſtond, en waarneminge uit de trekken des aangezigts en hands, met d'invloed der Starren gepaart, zyn hier van oorspronklyk. Gave God, dat het maar by de Heidenen gebleven ware! hoe veele Christenen zyn 'er nog, die zig ontzetten over de tekenen des Hemels! en daar besluiten uit vormen, tot nadeel van inwendigen Godsdienst, en tegens Gods woord: want, *zoo zeyd de HEERE leeret den weg der Heidenen niet, ende ontzettet u niet voor de tekenen des Hemels, dewyle zig de Heidenen voor de zelve ontzetten.* Jer. 10: v. 2. wat zyn 'er nog al, die de hand-kykery, de nativiteit of Planeet giffinge, en voorzegginge der gevallen (door Comeeten en t'zamenkomſte der dwaalsterren) aanhangen en toestemmen! waar door veele ongevoelig worden afgerukt, van de erkentnisse (der alleen wonderen doende) Gods; en die de nature als een God ten Throon heffen: daar nogtans het geheeläl een enkel gewrogt en Schepſel Gods is. Hoe menigmaal is het, als of de mislukte voorzegginge zeyde, *laat nu opſtaan die den Hemel waarnemen, die in de Star-*

OP EEN STARREKYKER.

*Der Starren leer',
Verbreid Gods eer'.*

Als de oeff'ning, in den loop der Starren,
Het oordeel zoo komt te verwarren,
Dat God als uit gedagtenis
Geraakt, en dus de Geest blyft hangen,
Alleen in 's Schepsels stand en gangen,
Dan tast dees leering deer'lyk mis.

ren kyken, die na de Nieuwe Mane voorzeggen: ende laat ze u verlossen van die dingen die over u komen zullen. *Jes. 47: v. 13.*

Buiten afgoderye en bygeloovigheid, is de Starrekunde andersints zeer heilzaam; als zynde een wegwyzer der zeevarende lieden, een grond der wereldbeschryvinge, een nutte oeffening veeler deugdzame waarnemingen, en een kragtige opleidinge ter verbreidinge van Gods eere, *Heft uwe oogen op om hooge, ende ziet, wie deze dingen geschapen heeft, die in getalle haar Heir voortbrengt: die ze alle by name roept; van wegen de grootheid zyner kragten, ende om dat hy sterk van vermogen is, daar word 'er niet een gemist. Jes. 40: v. 26. Hy teld het getal der Starren: hy noemt ze alle by name. Zegt David. Psalm 147: v. 4. met den welke alle menschen moeten uitroepen. Als ik uwen Hemel aanzie, het werk uwer vingeren, de Mane, ende de Starren, die gy bereid hebt. Wat is de mensche dat gy zyner gedenkt? ende de zoone des menschen dat gy hem bezoekt? ô H E E R E, onze Heere, hoe heerlyk is uwen naam op de gantsche Aarde! die gy uwe Majesteit gesteld hebt boven de Hemelen. Psalm 8.*

OP EEN WISKONSTENAAR.

DE Wiskonst is een oeffening des verstands van werkstukkelyke bezigheid; bestaande in betooginge van onwrikbare bewyzen, door evenredigheden der maten, getallen, lynen, ronden en stippen. Waar door veele nutte vonden zyn aan den dag gekomen, en ontallyke werktuigen tot dienst van alle Konsten en Handwerken zyn bedagt; zoo tot welzyn van het algemeen, als zelfs ook tot het grootste verderf en dwingend geweld. Door haar word de Bouwkonst onderschraagt; de Vestingbouw gevordert; de Globen en Kaarten opgemaakt: de Muzyk, Vergezigtkunde, Meet- en Rekenkonsten voltooit. Kort om deze wetenschap legt de grond (of neemt ten minste deel) in alle vrye Konsten en oeffeningen; voor al in Konstwerkelyke stukken, als Uurwerken, Weerglazen, Krygsstuig; Vuurwerken, Kranen, en andre gereedschappen om groote zwaartens te kunnen heffen en beärbeiden, ofte geweldige kragt te doen; zulks dat eens *Archimedes* (op 't vermogen der uitvindinge snoevende) maar eenes stips vastigheid eiste, buiten den Aardkloot, om de zelve uit hare assen te ligten.

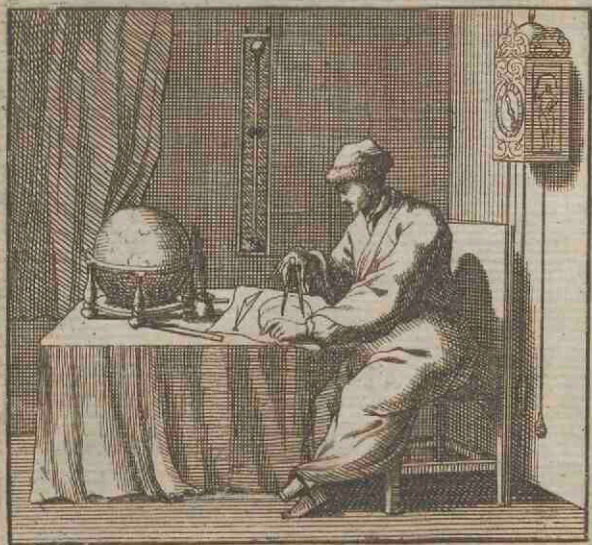
Deze wetenschap is wel eene der nutste en vermaaklykste keroeffeninge der Studiën voor het menschelyk verstand, om dat dezelve vaste gron-

gronden en bewyzen vordert, ende niets dat twyffelagtig ofte onbetoogelyk is aanneemt: maar de waarheid en zekerheid alleen tot doel heeft. Dog als d'Aandagt zig wend tot het boven natuurlyke, of tot Geloofsstukken, dan vind zy dezelve ondienkig; als te laag van geboorte zynde, tot zoo hooge bespiegelingen, overmits zy niet dan het natuurlyke en stoffelyke betracht. Zoo dat *H. C. Agrippa* van dezelve geuigt (in zyn onzekerheid en ydelheid der wetenschappen. Hoofddeel 11.) Deze oeffeningen, hoewel ze weinig of gene ketteryen in de Kerk gebragt hebben, egter ('t gene *Augustinus* zaid) doen ze niets ter zaligheid: maar brengen meer in dwalinge en leiden van God af; en (gelyk *Hieronimus* zaid) 't zyn geen wetenschappen van godvrugtigheid.

Want, boven de uitvindingen der reeds gemelde konststukken, zoo is zy mede de bronader der Wereldse vermaken en tydkortingen; het schaken, dammen, den teerling, en ontalylke spelen, hebben hier uit haren oorsprong, zelfs tot gochelary en gewaande voorspellingen toe; Ja! gaat by meenig (die zig geheel aan de bespiegeling der zichtbare dingen overgeven) zoo verre, dat zy eindelyk wanen dat alles door natuurlyke noodzakelykheid geschied; en dus ongevoelig van de kennisse Gods verwyderen en tot Ongodisterye vervallen. Die nu (in tegendeel) met het menschelyk vernuft, betogin-

OP EEN WISKONSTENAAR.

*De Wiskonst eischt.
Niets, of 't bewyft.*

Wiskunftigheid gelooft geen oogen
Alleen; maar zal zy iets betoogen,
Zoo eischt ze onwraakb're kundigheên;
Een deftige oeff'ning voor verftanden:
Doch zal de Geest in 't eeuwig' landen;
Dan geld het waar' Geloove alleen.

gen ofte evenredigheden wilde zoeken, en besluiten vormen na de stoffelyke bevattingen, in het werk der verlossinge des zondaars voor God, die zoude men (in billykheid) mogen vragen, waar is de *Wyze*? waar is de *Schriftgeleerde*? waar is de *onderzoeker* dezer *Eeuw*? heeft God de *wysheid* dezer *Wereld* niet dwaas gemaakt? want nademaal in de *wysheid* Gods, de *Wereld* God niet heeft gekent door de *wysheid*, zoo heeft het Gode behaagt door de *dwaasheid* der *Predikingen* zalig te maken die gelooven. 1 Cor. 1: v. 20. Niemand bedriege hem zelven: zoo iemand onder u dunkt dat hy *wys* is in de *Wereld*, die worde *dwaas*, op dat hy *wys* mag worden. Want de *wysheid* dezer *Wereld* is *dwaasheid* by God. 1 Cor. 3: v. 18. de *natuurlyke* mensche begrypt niet de *dingen* die des *Geests* Gods zyn. Want zy zyn hem *dwaasheid*, ende hy kan ze niet verstaan, om dat ze *Geestlyk* onderscheiden worden. 1 Cor. 2: v. 14.

O P E E N L A N D M E T E R.

WAnneer het menschelyke geslagt ver-
meenigvuldigde op den Aardbodem,
zoo heeft eindelyk de baatzugt, en
eigen belang, het Aardryk in landen en erven
verdeelt, niet zoo zeer na billykheid als wel
met geweld, magt, of list, daar andersints een
iegelyk mensch even veel regt, van natuure,
toe heeft.

Alhoewel nu God uit eenen bloede het gantsche
geslagte der menschen gemaakt heeft, om op
den geheelen aardbodem te wonen, bescheiden
hebbende de tyden te voren verordineert, ende de
bepalinge van hare woeningen. *Actor. 17: v. 26.*
Nogtans ziet zulks op de voorschikkinge Gods,
mits dat de hebluft en heerschzugt onder de
menschen in wezen blyft. Want, toen de *Al-*
derhoogste den volken de erffenisse uitdeelden,
toen by Adams kinderen van een scheide, heeft
hy de landpalen der volken gesteld na het getal
der kinderen Israëls. *Want des HEEREN deel*
is zyn volk: Jacob is het snoer zyner erve
(In 't Godlyk lied van Mozes) Deut. 32: v. 8.
Nogtans heerschste de begeerlykheid; en heb-
ben de magtige veelyds de erven en Akkeren,
van haar mindere, ontroofst; gelyk men zien
kan, aan den Koning Achab, die Naboth zyn
wyngaard ontvreemde; hem moorddadig (daar
en

en boven) om het leven brengende. **1 Con. 21.** over zulke boosheden klaagde God meermalen door de Propheten; alhoewel God het land Canaan aan de kinderen Israëls zoo billyk en regelmatig hadde uitgedeelt; Ja! daar hy haar zelfs ten erve en eigendom verkoren hadde. *Want des H E E R E N der Heirscharen Wyn- gaard is het huis Israëls, ende de mannen van Juda zyn een plante zyner verlustiging: ende by heeft gewagt na Regt, ende ziet, het is schurfdigheid; na gerechtigheid, ende ziet het is geschreeuw. Wee! den genen die huis aan huis trekken, Akker aan Akker brengen, tot dat 'er geen plaats meer zy. Jes. 5: v. 7. Wee dien! die ongerechtigheid bedenken ende kwaad werken op hare legeren: in het licht van den morgenstond doen zy het, dewyle het in de magt van haar lieder hand is: ende zy begeeren Akkeren, ende rooven ze; ende Huizen, ende nemen ze weg: alzoo doen zy geweld aan den man ende zyn Huis, Ja! aan een iegelyk ende zyn erffenisse. Micba 2: v. 1.*

Uit zulk een toestand der bedorve neiginge is de landmetinge noodzakelyk geworden, om een ieders regt en eigendom aan te wyzen, het zy in stuk van koop, ofte bouwinge, of by verschil in regtsgeding, op dat de begeerlykheid gestuit, en de gerechtigheid gehandhaaft werde.

Op gelyke wyze strekken, de wetten en het woord Gods, ten rigtsnoer om de eigenbaat te be-

OP EEN LANDMETER.

*By roede en voet,
Hoe verr' men moet.*

Landmeting toont hoe verr' het eigen,
In bouw of plyt, na 't aards verkreigen,
In hebben en in houden, rekt;
Zoo komt het richtsnoer, van Gods wetten,
't Begeerlyk herte paal te zetten;
En wyft hoe verr' het eigen strekt.

beteugelen ; en bakend ons af hoe verre het eigen strekt. Gy zult niet begeeren uwes naasten Huis ; gy zult niet begeeren uwes naasten Wyf , nog zyn Dienstknecht , nog zyn Dienstmaagt , nog zyn Offe , nog zyn Ezel , nog iets dat uwes naasten is. Exod. 20: v. 17. Zet de oude palen niet te rugge : nogte komt op den Akker der Weezen niet. Want haar Verlosser is sterk , die zal haar twistzaken tegen u twisten. Prov. 23: v. 10. Gy zult uwes naasten landpalen niet verrukken , die de Voorvaderen gepaalt hebben. Deut. 19: v. 14. het gene God met een betuiginge bekrachtigt. Vervloekt zy , die zyns naastens landpalen verrukt : ende al 't volk zal zeggen , Amen. Deut. 27: v. 17. doet niemant overlafst , nog ontvreemt niemant het zyne met bedrog. Luc. 3: v. 14. dat niemant zynen broeder vertrede nog bedriege in zyne Handelinghe : want de Heere is een wrecker over alle deze. 1 Theff. 4: v. 8.

OP EEN STUURMAN.

HEt Stuurmanschap is een verwonderlyke vindinge, nadien door de zelve, (met behulp van 't Compas en het nemen der hoogte van de starren, nevens het peilen der dieptens na het bestek der kaarten) den Stuurman weet landen en havens op te zoeken, door onbebaande Zeën, schoon hy 'er nooit geweest heeft, daar men oudtyds geen togten, als by de Kusten langs, dorst ondernemen; nog de woesten Ozeaan door stevenen, voor dat den Neapolitaan *Flavius Melfius* (over ruim twee Eeuwen) het Compas bedagt; door welkers hulpmiddel den Genuees *Christoffel Columbus* (in den Jare 1492.) de Spaansche West-Indiën vond, met het ontdekken van *Florida*, waar op weinig tyds daar na *Americus Vesputius* (Florentyn) dezelve lande wyder op deed, zoo dat men dat gedeelte des Werelds na zyn naam *America* noemde; aldus zyn ook vermaard de togten van *Magellanus*, *La Maire*, *Schouten*, en andre.

ô Onnaspeurlyke werkinge in de natuure! dat, door de kragt van de Magneet der Zeilsteen, de naald des Compas steeds het Noorden aanwyft, alshoon het Schip slingert en draait; hier moet het menschelyk vernuft stil staan, niemant kan hier van reden geven.

Zoo gaat het ook in het Geestelyke (op een Zinnebeeldelyke wyze, alwaar yder mensche kan aangemerkt worden te dobberen op de woeste baren der Wereldse wisselvalligheid; waar in Gods woord, ons alle, voor Compas verstrekt; het welke, door de Magneet der Godlyke liefde aangezet zynde, ons steeds het regte Noorden aanwyft; alwaar die blinkende *Morgensterre in onze harte opgaat, en den dag aanligte.* 2 Pet. 1: v. 19. wanneer wy, eindelyk, in het licht der *Zonne der gerechtigheid*, het beloofde land ontdekken en het Hemels Jeruzalem bestevenen, als een haven der eeuwige gelukzaligheid.

Zalig zyn zy die de regten streek weten te houden, in haar levens beleid! en der Hemelscher Stuurmanschap kundig zyn; deze verstaan, welke de breedte, ende lengte, ende diepte, ende hoogte zy, ende bekennen de liefde Christi, die de kennisse te boven gaat. Eph. 3: v. 18. *Gelyk geschreeven is 't gene de ooge niet gezien, ende de oore niet heeft gehoort, ende in het harte des menschen niet is opgeklommen, 't gene God bereid heeft dien die hem lief hebben.* Dog God heeft het ons geopenbaart door zynen Geest. Want de Geest onderzoekt alle dingen, ook de diepten Gods. 1 Cor. 2: v. 9. Dezelve Geest getuigt met onzen Geest dat wy kinderen Gods zyn. . . . Rom. 8: v. 16. door welchen Geest ook de Aards-Vaderen hebben beloden dat zy
gasten

OP EEN STUURMAN.

't Schip draait zoo 't wil,
't Compas staat stil.

ô Wonder aller kundigheden,
Te vinden landen, kusten, reden;
By boog en naald, door woeste Zèen!
Nog wonderbaarder Gods meêdogen,
Dat hy des zondaars zielen-oogen
Zyn God doet zien, door 't schepzel heen.

gasten en vreemdelingen, op der Aarde, waren. Want die zulke dingen zeggen, betoonen klaarlyk dat zy een Vaderland zoeken, ende indien zy dies Vaderlands gedagt hadden van welk zy uitgegaan waren, zy zouden tyd gehad hebben om weder te keeren: maar nu zyn zy begeerig na een beter, dat is, na het Hemelsche. Daarom schaamt hem God harer niet, om haren God genaamt te worden: want hy hadde haar een Stad toebereid. Namentlyk de Stad die fundamenten heeft, welker Konstenaar en Bouwmeester God is. Hebr. 11. Laat ons dan, de reize der geloovige Voorvaderen navolgen, en de voorgestelde hoope vast houden: welke wy hebben als een anker der ziele, het welke zeker en vast is ende ingaat in het binnenste des voorhangsels: daar de voorlooper (als onzen ware Lootsman ter Haven onzer verlangen) voor ons is ingegaan. Namelyk, Jezus. Heb 6: v. 18. want wy hebben hier geen blyvende Stad, maar wy zoeken de toekomstende. Heb. 12: v. 14.

OP EEN GEZIGTKUNDIGE.

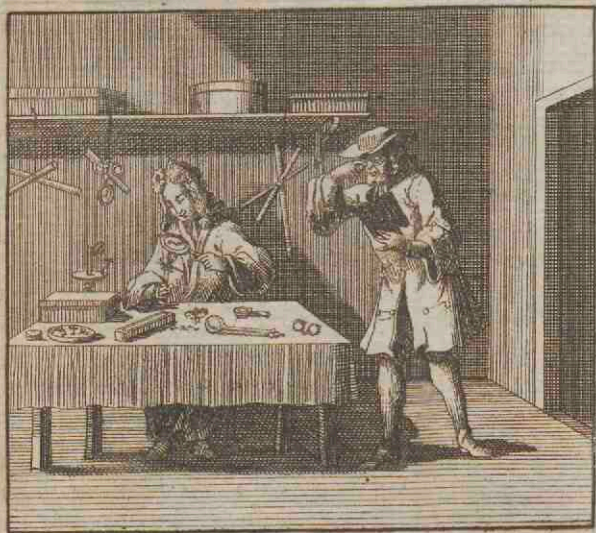
D At het lichamelyke gezigte aan den mensch niet gegeven is, om (met een waaragtige kennisse) de innerlyken toestand der voorwerpen te verstaan: Maar alleen, om (door nutterlyke vertooningen) de menschen aan te wyzen het gene haar tot bewaringe des levens nodig is, blykt door de bevindinge; en is door zig zelf klaar. Ja! ook word het hier toe nog te zwak bevonden, veel min dat men zig op d'oogen volkomen zoude mogen verlaten. Hoe meenige hebben dit elendig bezuurt! meenende (op het oog) dat het ys, of duizend andre dingen, bekwaam en sterk genoeg waren, om haar te kunnen dragen; door dien het ooge niet meer beschouwen kan, dan de buitenste omtrek ofte de schors der dingen. De Trojanen zagen wel het Paard; die van Breda het Turfschip; maar zy waren onbewust, dat zy haar verderf daar mede binnen sleepten. Men agt egter het gezigte de waardigste en zekerste der zinnen; dog wat staat kan men daar op maken, in veele gevallen? hoe onzeker zyn dog onze zinnen! wie is 'er die zig niet dikmaals, op het geleide der oogen, heeft bedrogen gevonden? Ja! dat meer is, wie vind zig niet gestadig misleid, in de verre afstand der dingen, in de inwendige hoedanigheid, in de koleuren en ontal-

tallyke toevallen en omstandigheden, der voorwerpen? wanneer hy de brillen, ofte vergrootglazen komt te gebruiken. Wat ontdekken de verrekykers niet al starren, daar ons gezigt niet by kan reiken! wat al levendige diertjens van myt, made, aaltjes, en andre, doen ons de vergrootglazen, zoo in vleesch, kaas, azyn, &c. niet al beschouwen! nevens de pooriën van het hout, de gestalte der zout-hagel en sneeuwdeelen; de nerven van steen, de doorschynendheid van 't zand, en onnoemlyke hoedanigheden in de stoffelyke dingen, welke voor het ooge, onnaspoorlyk zyn; waar door men, meer dan met het lichamelyk gezigt alleen, de wonderen des Scheppers kan navorschen. Dies de Konst van Glazenslypen een der nutste vonden is; als den zwakke van gezigte, door hulpe der brillen, versterkende; en door Konstglazen ons tot verwonderinge opleidende, in het beschouwen der Schepselen, ter eere en heerlijkheid Gods.

Gelukkige! die deze Konst-oeffeninge tot grootmakinge der name des al werkers besteden. Nog zaliger! die het Geestelyke gezigte deelagtig zyn, en verligtonde oogen des verstands hebben; welke niet alleen, de onzienelyke dingen, uit de Schepselen, verstaan en doorzien; beide Gods eeuwige kragt en Godlykheid. Rom. 1: v. 20. maar ook door het Geloove (met Mozes) zig vast houden aan de hope der eeuwige

OP EEN GEZIGTKUNDIGE.

't Glas toond den dag,
't Geen 't oog nooit zag.

ô Schrandre konst van glazen slypen!
Wie kan doch al uw nut begrypen?
Gy sterkt 't gezicht; en voert de geest
Na 't starrendak; of komt te ontdekken
't Geen 't ooge ontwykt; 't welk ons kan wekken
Tot Godes lof, door 't minste en meest'.

zaligheid; als ziende den onzienelyken. Heb. 11: v. 27. genietende dat boven natuurlyke gezigte, om te mogen weten, welke zy de hope van onze roeping, ende welke de rykdom zy, der heerlykheid van Chriſti erffeniſſe in de Heiligen. Eph. 1: v. 18. biddende (met David) ontdekt myne oogen, dat ik aanschouwe de wonderen uwer wet. Pſalm 119: v. 18. om de hartstogtelyke driften en de begeerlykheid der oogen te verzaken, en van 't ſtoffelyke zig af te wenden, ziende op den Overſten Leidſman en voleinder des Geloofs, Jezus Chriſtus. Heb. 12: v. 2. in wiens ligt wy het ligt zien, en een doorzigtige kennis verkrygen, die ons, met meerder zekerheid als onze lichamelyke oogen op aarden kunnen geven, ons heil te gemoed doet zien. *Want wy zyn in hope zalig geworden. De hope nu die gezien word en is geen hope: want 't geene iemand ziet, waarom zal hy 't ook hopen? maar indien wy hopen 't gene wy niet zien, zoo verwagten wy 't met lydzaamheid. Rom. 8: v. 24. de dingen die men ziet zyn tydlyk: maar de dingen die men niet ziet zyn eeuwig. 2 Cor. 4: v. 18.*

OP EEN SCHEIKONSTENAAR.

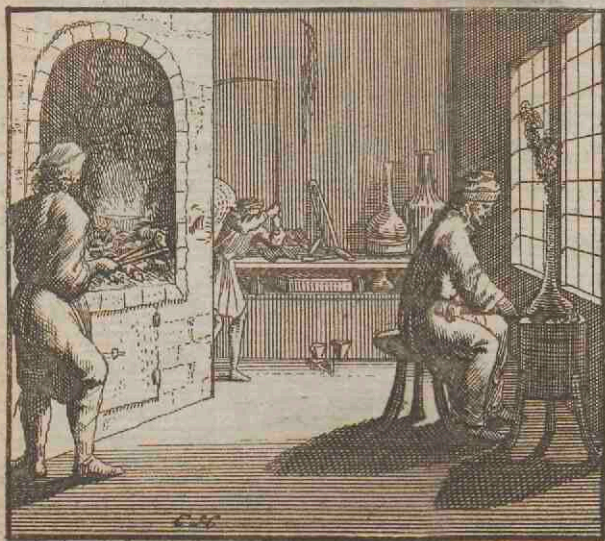
DE Stoffscheidinge, om (uit Erts of Mine-
 raal) eenige metalen, als goud, zilver,
 koper, &c. te krygen; als ook de Sto-
 kerye, om de Geesten uit kruiden, zaden,
 en andre dingen te halen; zyn vindingen van
 een nuttig gebruik. Door deze zyn aan den
 dag gekomen het Glasblazen, Zeepzieden, de
 Messing, ofte Geelkoper, en andre zamen-
 mengselen en wellinge der metalen, als ook
 veele verfstoffen en andre zaken: ook de Genees-
 middelen van veele poeders, vlugge zouten, en
 wateragtige geesten. Al te zamen dingen welke
 wel tot dienstig gebruik zyn: maar het zoude
 zyn opmerkinge wel verdienen, of het mis-
 bruik der zelve (door de Baat- en eer-zugt) alle
 haar nut niet te boven gaat. Wat bedrog word
 er niet gepleegt; met het vervalschen der spe-
 tien en metalen! in stede dat de Scheikunst de
 regte waarde, en gehalte derzelve moest aan-
 toonen. Door wat schadelyke (en veeltys
 vergiftige) mengsels en uittreksels worden de
 kranken niet op den toets gesteld! door nieuwe
 vindinge der stookebranden; nadien de men-
 schen (gretig naar gewin) al verder en verder
 tragten in te dringen, in de werkinge der stof-
 felyke dingen. Deze navorschinge voldoen nog
 eenigermaten hare verwagtinge, namelyk, het
 ge-

gewin: maar zy die overgaan tot Alchimystry om goud te maken uit stoffe daar het niet inzit, betoonen dat de hebzucht en de gierigheid haar verblind hebben. Want behalven dat zoo veele erbarmelyke voorbeelden der gener, die hare goederen te vergeefs hier aan verspilt hebben, haar behoorden af te schikken, zoo is 'er dog niet dwaazer te bedenken, dan dat zulk een vaste stoffe, als het goud is, zoude kunnen geformeert werden door konst van menschen, uit andre verschillende stoffe; daar het goud wel het rypste, en bestendigste, van alle metalen is.

ô Verblinde heblustigen mensch! is de Aardsche Rykdom zoo dierbaren ding? en der zielen betragting wel waardig? Vermoeit u niet om Ryk te worden; staat af van uw vernuft. Zult gy uwe oogen laten vliegen op het geene niet is? want het zal zig gewisselyk vleugelen maken; gelyk een Arend die na den Hemel vliegt. Prov. 23: v. 3. Gewisselyk daar is voor het zilver een uitgang, ende een plaats voor het goud, dat ze smelten. Het yzer word uit stof genomen: ende uit steen word koper gegoten..... Maar de wysheid, van waar zal ze gevonden worden? ende waar is de plaats des verstands? de mensche weet hare waarde niet: ende zy word niet gevonden in het land der levendigen. De Afgrond zeyd, zy is in my niet: ende de zee zeyd, zy is niet by my. Het geslotene goud kan voor haar

OP EEN SCHEIKONSTENAAR.

*In 't mineraal,
Houd zich 't metaal.*

Men haakt het goud uit vaste gronden,
Door vuur en water; nutte vonden!
Doch geldzugt baart een Alchimist:
De konst leert wel de stoff' te ontbinden;
Maar, daar geen goud is, goud te vinden,
Dat heeft 'er meenig al gemist.

niet gegeven worden: ende met zilver kan haren prys niet werden opgewogen; zy kan niet geschat werden by het fyn goud van Ophier..... men kan het goud, ofte het chrystal, haar niet gelyk waardeeren. Job 28. haren koopbandel is beter dan koopbandel van zilver, en hare inkomsten dan uitgegraven goud. Zy is kostelyker dan robynen, ende al wat u lusten mag, en is met haar niet te vergelyken..... Prov. 3: v. 14. in de smeltkroes, nog in de stoffcheidinge is dezelve niet te vinden: maar zoo iemand lust heeft tot onderzoeken, ten voordeele van zyne ziele en tot zyn eeuwig welzyn, die scheidet het ware van het valsche, en verwerpe de waan van Werelds vermogen, voor de vergenoegende wysheid; na Jacobi lesse. Zoo iemand van u wysheid ontbreekt, dat hy ze van God begeere, die een iegelyk mildelyk geeft en niet verwytt, ende zy zal hem gegeven worden. Jac. 1: v. 5.

O P E E N D I G T E R.

GElyk de wyn werkt, in de Hartstogten en bewegingen, alzoo handelt de Poëzy, in onzen geest en gemoed. Wanneer zy (beide) na behooren gebruikt worden, zoo versterken en verheugen zy: in tegendeel zoo slaan zy ligt over tot dronkenschap en razernye. Die door dezelve opgevult zyn, kennen (gemeenlyk) haar zelve[n] nog hare gebreken niet; zy behagen zig zelfs en lasteren anderen; weiden in de leugenen; voeden zig met pluimstrykerye, verlustigen zig in spotternye; zwemmen in onkuisheid; vroeten in den draf van Wereldse ydelheid; byten als wolven; steken als adders. Kortöm, misbruikt zynde, zyn zy beide bekwaam tot alle ondeugt.

Dog wanneer de digtkunst gebruikt word tot lof des almachtigen, en tot aanmoedinge ter deugt, of verheerlykinge van edelmoedige daden, wat is'er dan zielroender of aangenamer? hoe treffen niet de voetmaatstranten der verhevener vaarzen, het gemoed! wanneer in Gedigten *het geschrevene regt is, woorden der waarheid, dan is 't met regt, de woorden der wyzen zyn gelyk prikkelen, ende gelyk nagelen, die ingeslagen van de meesters der verzamelingen, die gegeven zyn van den eenigen Herder. Eccl. 12: v. 11.* De Poëzy was van de ouden zeer be-
mind;

mind; zulks dat de verheyenste zaken des Ouden Testaments meest in Vaarzen zyn uitgesproken geweest; als het lied Mozes, 't Bock Jobs, de Psalmen Davids, het Hoogelied Salomons, en de Propheten. Maar wat is dog de Poëzy tegenwoordig? (behoudens de eere der weinige, die zig nog uitlaten tot grootmakinge des Heeren onzes Gods, en de stigtinge hares naasten betragten) den geleerden Heer *Johan de Brune*; beschryft ze aldus. *De Poëzy, en lacht nooit zoeter dan als zy van de liefde spreekt. Haar Vaarzen zyn dan verguld, als zy uit een Ryke band, en weelderige herffens voortkomen. Maar hoe leelyk werd die schoone maagt geschonden en ontschaakt! Poëtery is nu spottery geworden: en zy die Gods eere trouwen moeste, en tot een bazuine van zyne glorie strekken, werd nu misbruikt, tot het trompet van onkuisheid, en tot een Roffiane der teed're Jeugt. 't Is nu een Bagge, die haren diãmant verloren heeft. Banketwerk 1 Deel Fol. 36.* als de Vaarzen niet na *Homerus, Virgilius, of Nazo*, rieken, zyn ze nu geen boon waard, by de hedendaagsche Wereld. Het meestendeel waardeert (met *Midas*) de Aardsche Ruispyp van *Pan*, boven *Apolloos* Hemelsche Lier: het Gedigt moet doorspekt zyn met oude versieringen, en namen der Heidensche Goden, of zy zyn niet behagelyk.

Gy niet alzo, ô regtgeschapene Christenen!

Zing

OP EEN DICHTER.

Die Vaarzen dicht,
Vleid, steekt, of sticht.

Het Schouw - toneel daar Dichters spreken
Vertoont de deugden en gebreken,
Tot spoor en breidel, voor 't gemeen;
Dit is ook 't nut van Vaarz' en Boeken;
Maar jammer! dat de meeste zoeken,
In 't zelve, stof tot dardelheên.

Zing liever (met David) den Heere, een lied der liederen, (zeggende) Myn harte geeft een goede reden op: ik zegge myne Gedigten uit van eenen Koning, (namentlyk Jezus onzen Zaligmaker) myn tonge is eene penne eens veerdigen Schryvers. Gy zyt veel schoonder dan de menschen kinderen: Genade is uitgestort in uwe lippen; daarom heeft u God gezegent in eeuwigheid. Gord uw zwaart aan de heupe, ô held! uwe Majesteit ende uwe heerlykheid. Ende ryd voorspoediglyk in uwe heerlykheid op het woord der waarheid, ende regtveerdige zagtmoedigheid, ende uwe regterhand zal u vreeslyke dingen leeren. Ps. 45. Hy kusse my met de kussen zynes monds, want uwe uitnemende liefde, is beter dan wyn. Cant. 1: v. 2. Hy woert my in het wynhuis, ende de liefde is zyne baniere over my. Ondersteunt gy lieden my met de flessen, versterkt my met appelen: want ik ben krank van liefden. Cant. 2: v. 4.

Weg met het aards! hoe heerlyk 't is,
't Blyft yd'le waan, en slegts vernis;
By 't heil dat ons van God geschied,
In Christus: all' myn lust, myn lied.

OP EEN REDENAAR.

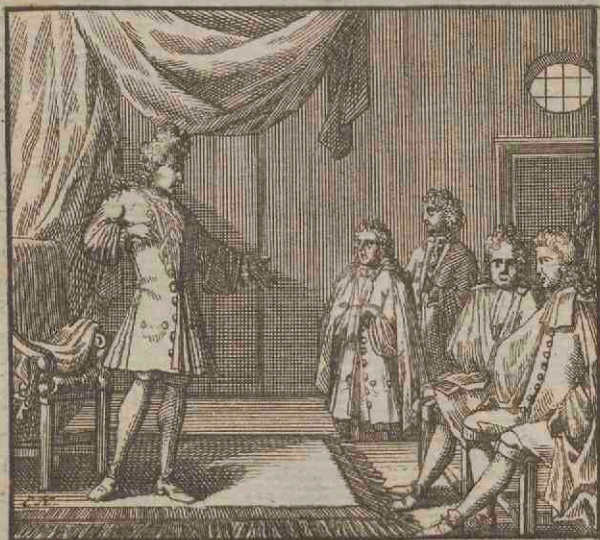
WAnneer iemand zig moet inlaten om een redenvoeringe te doen; het zy in een gemeente, of voor een minder vergadering, zelfs in gemeene zamenfprekingen, moet hy zig wel omzigtig gedragen. Want *de oore proeft de woorden, gelyk het gehemelte de spyze smaakt.* Job 34: v. 3. door de woorden ontdekt een mensch wat in hem is: daarom zeide den Philofooph tot een jongeling, *spreek op dat ik u zie*, en ontdekte dus (aanftonds) dat het een zot was. Daar hoort vry wat toe, om te kunnen verdienen de toefstemminge, van een verftandig Redeneerder te zyn; zelfs het onderwys in de Redenkonft, door alle haar konftbewyzen, zal juift geen deftig Redenaar opleveren; maar de hoedanigheid en heblykheid om de waarheid in ernfthaftigheid, met een kortbondigen ftyl, in een zedigheid des uitfpraaks, voor te ftellen, maakt hem aangenaam; niet het veel- maar het wel- fpreken is beminnyk, *in de veelheid der woorden ontbreekt de overtredinge niet.* Prov. 10: v. 19. daarom laat uwe woorden weinig zyn. *Want gelyk de droom komt door veel bezigheids: alzo de ftemme des zots door de veelheid der woorden.* Eccl. 5: v. 1. niet het uitrafelen der deeltjens eener reden, of de woordekluyvery, zonder zakelykheid aan

te treffen , maar de kerne der zaken kort en klaar aan te roeren , dat word tot leering en overtuiginge vereist. *Een reden op zyn pas gesproken , is als gouden Appelen in zilver gebeelde Schaalen. Proverbia 25: v. 11. Lieslyke redenen zyn een honigraate; zoet voor de ziele, ende medegyne voor het gebeente. Prov. 16: v. 24. ende hoe goed is een woord op zyn tyd? Prov. 15: v. 23.*

De wigtigheid der stoffe daar van gehandelt word , is de toetse van agtinge der redenvoeringe. Lofredenen over Persoonen of daden, zyn zelden zonder pluimstrykery , slepende ligtelyk de leugen met haar: en zyn overzulks niet zeer hoog te waardeeren. Twistredenen over eenige verschillen , vervocren meest tot laster en bitterheid; dies niet altyd stigtelyk. Alle andere redenvoeringen , het zy tot oeffening in wetenschappen , of van belangen van staat, ofte geschiedenissen, en van alle wereldse gevallen, trekken hare waardye, na de nuttigheid die zy den mensch toebrengen, nevens de overeenstemminge met de waarheid; andersints zyn ze niet hooger te agten dan ydel geklap; waar voor zig yder wel mag wagten, want *kwaade zamenprekinge verderven goede zeden. 1 Cor. 15: v. 33. volgens de vermaningen der Apostelen, geen vuile reden ga uit uwen mond: maar zoo daar eenige goede reden is tot nuttige stigtinge, op dat zy genade geven dien die ze hooren.*

OP EEN REDENAAR.

*Wel sprekens-konst,
Streelt oor; woed gonst.*

Een Redenaar dient wel te wikken
't Vereisch der zaak, niet op te schikken
Zyn woorden met een woest gebaar,
Voor al, zyn reên met zout te sprengen,
En waarheid voor den dag te brengen:
Hy's anders maar een kakelaar.

ren. *Eph. 4: v. 29.* uw woord zy alle tyd in aangenaamheid met zout besprengt, op dat gy moogt weten hoe gy een iegelyk moet antwoorden. *Coll. 4: v. 6.* Heiligt God den Heere in uwe harten, ende zyt altyd bereid tot verantwoordinge, van een iegelyk, die u rekenschap afeischt, van de hope die in u is; met zagtmoedigheid en vreeze. *I Pet. 3: v. 15.*

De allerwelsprekenste redenaars des Werelds; *Demosthenes*, *Cicero*, *Cato*, nog and're; konnen niet roemen boven dit eenvoudige getuigenisse *Pauli*, myne reden, ende myne predikinge, was niet in beweeglyke woorden der menschelyke wysheid, maar in betooninge des Geests ende der kragt. *I Cor. 2: v. 4.*

ô Dat wy alle (gestadig) het vonnis Christi indagtig waren! ik zegge u, dat van elk ydel woord 't welke de menschen gesproken zullen hebben, zy van 't zelve zullen rekenschap geven, in den dag des Oordeels. Want uit uwe woorden zult gy geregtveerdigt worden, ende uit uwe woorden zult gy veroordeelt worden. *Matth. 12: v. 36.*

OP EEN ZANGER.

HEt zoet der zielsverrukkende overeendraginghe der menschelyke stemmen, in een konstig maatgezang, overtreft alle speeldruigen der muzyk; geen windbrekende, nog snaar-trampende werktuigen kunnen het, by de lieflyke neuritranten der keelen, overhalen. Nogtans, alle derzelve aangenaamheid, hare waardy en beminnelyke welluidentheid, zyn egter meer aan de konst, als aan de natuure, verschuldigt; overmits dat de schikking van het hoog en laag der toonen, en de verpoofingevolgens de tydmaat van kort en lang, aan haar alle het Cieraad byzet. Hare verwonderlyke aantrekkelykheid, ontstaat alleen uit welgeregelde maats overeenkominge der verschillende geluiden: aldus een vriendelyke harmonie, en eenparige melodye uitmakende.

Door de muzyke word levendig afgebeeld, dat de schikkinge der hooge en laage Standspersonen, yder in zyn ordre, de grondslag is van alle zamenlevinge: zoo ontstaat, door wetten en willekeuren, het verband onder de menschen en maakt het zoet der zamenwoningen, tot landen en steden; de vrede hier inne de maat slaande, maakt den welstand en burgerlyke eendragt volkomen.

Insgelyks is de overeenkomende zamenvloei-
jinge

jinge der geesten en zappen, in het lichaam, den eenigen oorsprong der gezondheid.

Wat voor zielroerende beweginge des gemoeds, het gezang verwekt, kan meer door bevindinge gewaar, als met de penne uitgedrukt worden. Jammer is het dat zoo vrolyken uitweidinge des harten, als het gezang is, zoo deerlyk misbruikt word, tot onkuisheid en dartelheid! daar ze behoorde te strekken, tot verlustiginge des gemoeds in den lof des Heeren onzes Gods. Het ware te wenschen, dat ons de ydele minnedeeunen en drinkliederen, zoo niet ter harten gongen, boven de lofzangen Israëls! en dat ons de Psalmen meer behaagden dan de Franse airtjens! dan zoude men, met lust, de lessen en vermaningen opvolgen, is iemand goeds moeds? dat hy Psalm zinge. *Jac. 5: v. 13.* Word niet dronken in Wyn, waar in overdaad is, maar word vervult met den Geest: sprekende onder malkanderen met Psalmen en Lofzangen en geestelyke Liedekens; Zingende en Psalmende den Heere in uwe harten. *Eph. 5: v. 18.* Zingt den H E E R E by beurten, met dankzeggingen. *Pf. 147: v. 7.* Regt vrolyk is hy, die met een innerlyke verheuginge, met David, zeggen kan, myn harte is bereid, ó God! myn harte is bereid: ik zal zingen, ende Psalmzingen. . . . ik zal u loven onder de volken, ó H E E R E! ik zal u Psalmzingen onder de natien. Want uwe goedertierenheid is groot tot aan de Hemelen,

OP EEN ZANGER.

*Der maten dwang,
Bestiert 't gezang.*

't Geschikte hoog en laag der stemmen,
Doet hert en ziel in vreugde zwemmen,
Wanneer het na de konst bestaat;
Zoo bind ook de eendragt aller staten;
Dan bloeijen ziel en ledematen,
Als 't al gepast na regel gaat.

ende uwe waarheid tot aan de bovenste wolken.
Verheft u boven de Hemelen, ó God! uwe eere zy
over de gantsche aarde. Psalm 57: v. 8. ik zal
den H E E R E zingen in myn leven: ik zal mynen
God Psalmszingen, terwyle ik nog ben. Myne over-
denkinge van hem zal zoete zyn: ik zal my in den
H E E R E verblyden. De zondaars zullen van
der aarde verdaan worden, ende de godloozen zullen
niet meer zyn. Looft den H E E R E myne ziele.
Halelu Jah. Psalm 104: v. 33. Gy gantsche
aarde juicht den H E E R E. Dient den H E E R E
met blydschap: Komt voor zyn Aanschyn met vrolyk
gezag. Wetet dat de H E E R E is God: by
heeft ons gemaakt, (ende niet wy) zyn volk ende de
schapen zyner weide. Gaat in tot zyne poorten met
lof: in zyne voorhoven, met Lofzang: Lovet hem,
pryst zynen name. Want de H E E R E is goed,
zyne goedertierentheid is in der eeuwigheid, ende zyne
getrouwigheid van geslagte tot geslagte. Psalm 100.

OP EEN SPEELMAN.

EVEN als het wel stellen der snaren, en het waarnemen van de hoogtens der toonen, in de werkstukkelyke muzyk, het noodzakelykste is, om een goede overeenstemminge der geluiden, op zyn pas, te verwekken, en alzoo een aangenaam Confert op te leveren; zoo gaat het in het levens beleid der menschen. Indien de hartstogtelyke driften geen maat gesteld worden, door de reden, zoo zal men ook geen zedig gedrag bemerken: maar alles zal woestvaardig toegaan (gelyk als in de ongeschikte en verwarde geluiden.) Zoo als, in over oude tyden, de *Traciers*, *Schyten*, *Barbaren*, *Hottentots*, en wilde menschen, zonder gemaniertheid, en buiten een geregelde staatsbestier geleest hebben. De Poëtische versieringen van *Orpheus*; die door het speelen op zyn Harp, alle boomen en wilde dieren by een deed komen en temde; als mede van *Amphion*; die, met het zoet gekweel van zyn lier, de steenen dede bewegen en zig op malkanderen voegen, tot muuren, om de Stad *Theben*; betekenden hoe zy lieden (als wyze mannen) de zeden der woestte volkeren beteugelde, en door goede wetten maat stelden; en dus een harmonie in de zamenlevinge gestigt hebben. Op gelyke verbeeldende wyze zegt Salomon, een man die zynen

Geest

Geest niet wederhouden kan, is een open gebroeker Stad zonder muur. Prov. 25: v. 28.

Het lieflyk gekweel der speeltuigen heeft eenig vermogen op des menschen geest, wanneer als de aandacht het oore daar toe leent; want het zelve kan den mensch door droeve toonen, weemoedig; en met verhevene, blygeestig maken: ook ontstelde harsenen tot ruste brengen; als te zien is aan den Koning Saul, wiens ontroert brein, door Davids Harpspeelen, zig bedaarde. Door dien het snarenspeel de geest kittelt en vervoert, werd het meest misbruikt tot därtelheid, en weelden; wordende in ligtvaardige zamenkomsten, en bordeelen nu gebruikt, om het vuur aller ondeugden, daar door (als met een blaasbalg) op te stooken, en den weelderigen mensch (onbekommert) te doen zwemmen in een zee van gewaande vreugden en ydelheid. Maar! *Wee den geruste te Ziön! ende den zekeren op den berg van Samaria: die de voornaamste zyn van de eerstelingen der volkeren, ende tot de welke die van den huize Israëls komen..... die op het geklank der Luiten kwinkeleren, ende bedenken haar zelve Instrumenten der Muzyke als David; die de Wyn uit schaalen drinken, ende haar zalven met de voortreffelykste olye, maar bekommeren haar niet met de verbrekinge Jofephs. Amos 6: v. 1. Harpen, ende Luiten, Trommelen ende pypen, ende Wyn zyn in hare maaltyden: maar zy aan-*

OP EEN SPEELMAN.

Tot zoet gespeel,
Doet stellen veel.

Na dat den Speelman steld de snaren,
Zal zich 't geluid steeds evenaren,
Nu straf, dan lieflyk na zyn lust:
Zoo mede die, in geest en leden,
De driften stellen kan na reden,
Die speelt op aard, zyn rol gerufft.

schouwen het werk des H E E R E N niet, ende zien niet op het maaksel zyner handen. Jes. 5: v. 12. om God door het zelve te loven, gelyk het betaamt. De H E E R E was gereed om my te verlossen: zeide Hiskias, daarom zullen wy op myn Snarenspeel speelen alle de dagen onzes levens, in den huize des H E E R E N. Jes. 38: v. 20. ende aldus moedigt dien grooten Harpenaar Israëls, door zyn voorbeeld, een ieder daar toe aan, ik zal u loven met het Instrument der Luite, uwe trouwe, myn God! ik zal u Psalmzingen met de Harpe & Heilige Israëls. Ps. 71: v. 22. Looft God in zyn heiligdom: Looft hem in het uitspansel zyner sterkte. Looft hem van wegen zyne mogentheden: Looft hem na de menigvuldigheid zyner grootheid. Looft hem met geklank der bazuinen: Looft hem met de Luite, ende met de Harpe. Looft hem met de Trommel ende Fluite: Looft hem met Snarenspeel en Orgel. Looft hem met belklinkende Cymbalen: Looft hem met Cymbalen van vreugden-geluid. Alles wat adem heeft love den H E E R E. Halelu. Jah. Psalm 150.

O P E E N D A N S S E R.

DE oeffening der leden in het dansen is een uitweidinge der dartelheid, by de meeste Hovelingen hoog geagt, by alle weelderige wereldlingen en ongebonden jonkheid, zeer bemind; by veele lieden, van meer als burgerlyken staat, welvoeglyk en dienstig geoordeelt, om een manierlyken tret in den gang, en goede gestalte in het groeten te houden; maar is by zedigen, voor al by de Godvruchtigen, van geen nuttig gebruik.

Den dans is een troetelkind van de weelden, een zuster van onkuisheid, een koppelareffe aller ontugt: en by aldien 'er voor de (zoo genaamde) hedendaagsche wellevendheid, nog eenige leeringe in mogt stecken, zoo moet men ze al vry omzigtig behandelen, zal men daar niet van besmet worden: want dezelve, al te veel met de wulpsheid onzer natuur overeenkomende, vervoert de Geest ligt tot ydelheid; waar door ze verwydert van ernstige overdenkingen en godzalige betragtingen.

De Heidenen gebruikten de dans in haren Godsdienst; zoo deden ook de kinderen Israëls, wanneer Aaron haar het gulde kalf opregte. *Exod. 32: v. 19.* dog dat zulks ongevoeglyk is, in het stuk van den Godsdienst, is door zig zelve klaar: zoo dra ook Mozes de reijingen der

der Israëlitien vernam, vermorselde hy de tafelen der Wet, uit yver voor Gods eere. Men leeft wel dat *David huppelde met alle magt voor het Aangezichte des Heeren* (by het wederbrengen der Arke) maar dat was geen wulpsen, of na den trant gepasten, dans; en nochtans, was dat *springen en huppelen*, na het oordeel der Koninginne Michal, aan den Koning onbetamelik. 2 Sam. 6.

H. C. Agrippa, in zyn ydelheid der konsten schryft van de dansing aldus. *De eerbaarheid hebben wy in de reijingen meenigmaal ter neder geworpen, altyd bestookt en bestreden gezien. Egter hebben zommige Schryvers der Grieken deze geprezen; gelyk meest alle andre vuile en schandelyke dingen, zeggende, dat zelfs de beginselen der dansseryen uit de opperste Hemelen, uit de draijing der Starren en ligten, en der zelve keer en wederkeer, omhelzing en ordre, gelyk eenige eenstemminge reijingen der Hemelsche dingen, te gelyk met de scheppinge des werlds, op Goddelyker wys voortgekomen zyn: en dat Bacchus de Thyrrhenen, de Indijanen en Lydianen zeer strydbare volkeren, door deze greep overwonnen heeft. Hier uit is eindelyk de dansing ook onder de Godsdienst gebragt, en van de Koribanten in Frygien, van de Kureten in Kreta, van de Goddinne Rhea geboden onderhouden te worden, en in Delos wierden geen Heiligdommen volvoert, daar de dansing niet in vermengt wierd...* De Oude

OP EEN DANSSEER.

*Die Godvrugt smaakt,
Het danssen laakt.*

Herodes kon de dans behagen
Des dochters, zulks hy, op haar vragen,
Joannes doode, tegens regt:
Het dartel roeren van de leden,
Vervoert den geest tot kwade zeden;
Die wulpsheid grond ter ontugt legt.

Oude Romeinen, in wysheid en gezag aanzienelyke mannen, hebben alle danssingen verworpen, en niet eene eerbare Mevrouw word by dezelve geprezen dat zy gedanst heeft. Hier uit verwyt Salustius Sompro-
nia, dat zy geleerdelyker gezongen en gedanst hadde dan het een degelyke vrouw betaamde. Ja Gabinius, van Burgermeesterlyke staat, en Marcus Coelius, is die al te groote ervarendheid van danssen te schande gerekent; en M: Kato heeft L: Murena, dat hy in Asia gedanst hadde, voor een misdaad tegen ge-
worpen: voor wien Cicero pleitende, heeft het als wel gedaan niet derven verdedigen, maar heeft de daad wel ernstelyk geloochent; zeggende, niemand die nuchteren is, ten ware hy misschien razende waar, danst; nog in zyn eenzaamheid, nog in een gematigt en eerlyk gastmaal:..... De dansserye is de uitterste Gezellinne van een ontydige maaltyd, van onmatige gekkernye en schandelyke wellusten..... is d'ont-
binding der dartelheid, de vriendin der schelmerye, d'ontsteekster der wellust, de vyandin der eerbaar-
heid, en een spel allen vroomen onbetamelyk &c.

O P E E N S C H E R M E R .

WAnneer het staal in gebruik kwam, zoo is het door de woesten aard der menschen haast misbruikt, en in stede van het te bezigen tot spaden en ploegkouters, wierden 'er spiessen en zwaarden van gemaakt, om geweld te kunnen oeffenen en anderen te beschadigen.

Wat was dien mensch zyn toeleg wreed,
Die 't staal, tot moord, eerst heeft gesmeed!

Wanneer wyders de Oorlogen vermenigvuldigden, ende de euvelmoedige ontmoetingen der roovers, moorders, en andre onverlaten nog meerder wierden, zoo is 'er eindelyk een konstgrepige handeling op uitgevonden, om zig te kunnen verdedigen.

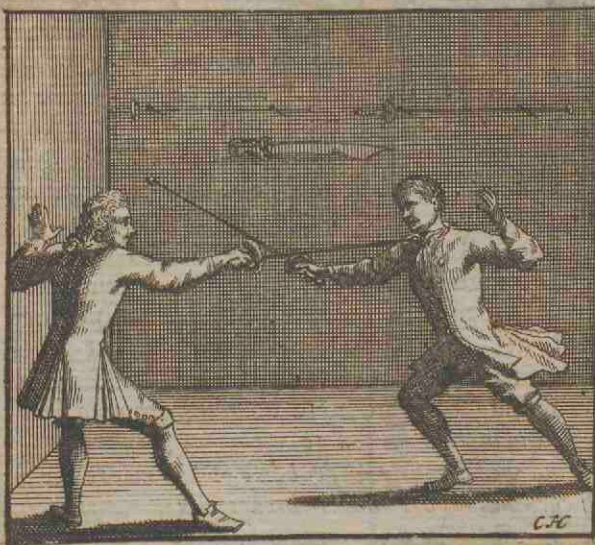
Deze schermkonstige oeffening, wel gebruik zynde, is meenig een wel te stade gekomen, in den nood; maar beklaglyk is het! dat 'er zoo veele gevonden worden, die op hare behendigheid ofte kragten, in het voeren der degen, zig zoo verftouten, dat zy niet alleen niemand ontzien, maar ook alle gelegendheden om feitelykheid te moeten, of kunnen, aanregten zelfs zoeken. Niet denkende, dat *de voorbygaande die zig vertoornt in een twist, die hem niet*
aan?

aangaat, is gelyk die eenen hond by de oore grypt, en zig willens in gevaar brengt, de twist opstokende door spot, vals berigt, of op andre wyze, gelyk een die zig veinst te razen, die vuursprankelen, pylen ende doodlyke dingen werpt: alzo is een man die zynen naasten bedriegt, en zeyd jok ik 'er niet mede? in stede van vrede te leggen, zoo als door tussenspreken zoude konnen geschieden, want als 'er geen hout is, gaat het vuur uit, en als 'er geen oorblazer is, word het gekyf gestilt. Prov. 26: v. 17.... maar neen! het moet steeds op het punt van 't Rapier af; een geringe verontwaardiging, een schersfend woord, een 't is onwaar, of (voor al) een gy liegt het, is reden genoeg om na het leven zynes naasten te staan! daar ieder Christen deze vermaning behoorden te volgen, zoo gy dwaaslyk gedaan hebt met u te verheffen, ende zoo gy kwaad bedagt hebt, de hand op de mond! want de drukkinge des melks brengt boter voort; ende de drukkinge der neuse brengt bloed voort; ende de drukkinge des toorns brengt twist voort. Prov. 30: v. 32. en wat zyn dog de gevolgen van de twist, wanneer men zig alzo wreekt, en overwinnaar blyft? zal het gemoed niet overtuigt staan van moordenaar te zyn? derhalven schroomet u van wegen het zwaard; want de grimmigheid is over de misdaden des zwaards, op dat gy wetet dat 'er een gerigte zy. Job 19: v. 29. God is een rechtveerdig Rigter, ende hy

zoekt

OP EEN SCHERMER.

't Zwaard slegts om pragt,
Ommutte dragt.

Die buiten noodzaak' draagt den degen,
En in gevaar meê staat verlegen,
Waar 't nutter zonder een te gaan:
Dog om vermaak 't gevegt te zoeken,
En speelen (t'ontyd) voor den kloeken,
Daar word veel erger aan gedaan.

zoekt de bloedstorting, by gedenkt der zelver: Psalm 9: v. 12. De Heere zal zien en zoeken. Zeide Zacharias, wanneer zyn bloed stond vergoten te worden. 2 Chron. 24: v. 22. het gene Gods vonnis bevestigt, wie der menschen bloed vergiet, zyn bloed zal door den mensche vergoten worden: want God heeft den mensche na zyn beeld gemaakt. Gen. 9: v. 6. daarom zyn deze lessen algemeen, word toornig ende zondigt niet, de Zonne ga niet onder over uwe toornigheid. Eph. 4: v. 26. Ziet wy houden ze gelukzalig die verdragen. Jac. 5: v. 11. Zegent die u vervloeken, ende bid voor de genen die u geweld doen. Den genen die u aan de wange slaat, bied ook den anderen. Luc. 6: v. 28. want alle die het zwaard nemen, zullen door het zwaard vergaan. Matth. 26: v. 52. Zoo als Joab, door Salomon regtveerdig gestraft wierd, over het bloed dat Joab zonder oorzake vergoten hadde. 1 Con: 2: v. 31. Zoo dan, myne geliefde broeders; een iegelyk mensche zy ras om te hooren, traag om te spreken, traag tot toorn. Want de toorn des mans en werkt Gods gerechtigheid niet. Jac. 1: v. 19.

OP EEN WORSTELAAR.

DE worstelperken, renbanen, en strydspe-
len, waren by de Grieken en Romeinen
zeer in waarde; overmits zy de kragten
des lichaams opwekten, en de leden rad en
vaardig maakten, waar door ze bekwamer wier-
den tot den kryg, van die eeuwe, toen het
busskruit nog niet bedagt was, en het alleen
op de kragten des lichaams aankwam; derhalven
stelden zy kroonen en pryzen voor de overwin-
naars, om de liefhebbers aan te moedigen. Zoo
ziet men den ouden *Entellus* de prys van het
worstelen, tegens *Dares* wegdragen, in *Virgilius*
Maroos, *Æneas*, het 5de Boek. In die worstel-
oeffeningen omgorden zy de lendenen met een
breeden lederen riem, tot vastigheid; en door
de gestadige beweginge wierden de leden vlug
en behendig, zoo dat zelfs de vaardigheid, veel-
tyds de kragt overwon; zulks dat niet weinige
van kleine stature en sober aanzien, over de
groote, en op het oog ontzaggelyke, personen
hebben gezegenpraalt.

Het worstelen is een regte schetse des men-
schelyken levens; want wat is dog de wereld
anders dan een worstelperk? als een oeffening
in den sryd des Geloofs? op dat men eens
wegdrage de kroone der regtveerdigheid, als
een prys der eeuwige heerlykheid. *Heeft niet den*

menschē eenen stryd op der aarde? ende zyn zyne dagen niet als de dagen eenes dag-looners? Job 7: v. 1. gewisselyk ja! want deze wereld is onze oeffenschoole, ende God vergeld een iegelyk na het werk zyner handen; dus zegt David van God, by den reinen houd gy u rein, maar by den verkeerden bewyft gy u eenen worstelaar. Ps. 18: v. 27. Zoo handelt God in tegenheid met de menschen, ende verzegelt hare kastydinge, op dat by den menschē afwende van zyn werk: ende van den man de hovaardye verberge. Job 33: v. 16. dus zeide God tot de kinderen Israëls, als gy hierom ook my niet hooren zult: maar met my wandelen zult in tegenheid: zoo zal ik ook met u in heetgrimmige tegenheid wandelen. Levit. 26: v. 27. deze tegenheden, deze worstelingen Gods, zyn mede (gelyk als in de worstelperken) niet aangelegt om den menschē te verderven, maar God kastyd ons tot onzen nutte, op dat wy zyner Heiligheid zouden deelagtig worden. Heb. 12: v. 10. Zoo was God Jobs wederpartye; egter, hem ten goede. Zoo worstelde Jacob met God, en schoon zyn heupe verwrongen wierd, hy droeg nogtans den zegen voor zig mede. Welgelukzaligen! die zig worstelyk met God, en den menschen dragen, en overmogen, als Jacob. Zekerlyk zal haar de kroone des eeuwigen levens ten deele vallen. Een iegelyk die om prys stryd, onthoud hem in alles. Deze doen wel dit, op dat zy een verderfelyke kroone

OP EEN WORSTELAAR.

*Meer konst als kragt,
Is 's Worst'laars magt.*

De konst, door oeff'ning, sterkt de spieren
Des Worstelaars; zoo geeft 't bestieren
Van 's menschen geest, in 't worstelperk
Des Werelds, kragt in alle rampen;
Zoo konde Jacob met God kampen;
,, Door lyden word 't geloove sterk.

zouden ontfangen, maar wy een onverderfelyke. Ik loops dan alzoo, niet als op 't onzeker: ik kampe alzoo, niet als de lugt staande, maar ik bedwinge myn lichaam ende brenge het tot dienstbaarheid. Zeide Paulus, 1 Cor. 9: v. 25. Staat dan ô Christenen! uwe lendenen omgord hebbende met de waarheid. Eph. 6: v. 14. als een regtschapen worstelaar; ende gedenkt, alle kastydinge, als die tegenwoordig is, schynt geen zake van vreugde, maar van droefheid te zyn, dog daar na geeft zy van haar eene vreedzame vrugt der gerechtigheid, den genen die door de zelve geoeffent zyn. Daarom regt weder op de trage handen en slappe knien: ende maakt regte paden voor uwe voeten, op dat het gene kreupel is niet verdraait en worde, maar dat het veel meer genezen worden. Jaagt den vrede na met allen, ende de Heiligmakinge, zonder welke niemand den Heere zien en zal. Heb. 12: v. 11. Stryd om in te gaan door de enge poorte: want veele (zegge ik u) zullen zoeken in te gaan, ende zullen niet kunnen. Luc. 13: v. 14.

OP EEN SCHILDER.

Gelykerwys de Poëzy een sprekende schilderye is, zoo is de Schilderkonst een zwygende Poëzy; beiden hebben ze gemeen, dat zy uitbeelden de geschiedenissen, ofte ook versieringen, om gevallen, gedaantens, leeringen, en alle merkwaardige dingen te vereeuwigen; ende, door penne en pengeel, de zaken en dingen, gelyk als in te zulten, of konfyten, om ze voor het bederf der vergetelheid te bewaren: dus levert de Poëzy, de daden, hartstogten, en innerlyke gemoeds neiginge, ende de schilderkonst de wezens, gestalte, en uitterlyke hoedanigheden, den nazaten over ter eeuwiger geheugenisse.

In de schilderkonst vind men een verrukkende aangenaamheid, wanneer ze uitvoerig behandelt word; zy kan ook de mensch zelfs in een zoete doolinge doen vallen, door overeenkomste der koleuren: als blykt (zoo men de Schryvers gelooven mag) in het geval van *Zeuxis* en *Parafius*, wanneer zy, om d'eere der voorrang in de konst, tegens malkanderen schilderde; hebbende *Zeuxis* druiven geschildert, zoo natuurlyk dat de vogelen daar op toevlogen: maar *Parafius*, hadde alleenig maar een gordyne afgebeeld, dewelke *Zeuxis* wilde opschuiven, om

om het stuk van zyn party te bezien; en vond zig dus zelfs bedrogen.

Het schilderen, is om de geheugenisse der voor-ouderen aan de nazaten mede te deelen, een nut en goed ding; Havende deze Spreuke Salomons zeer, de gedagtenisse der regtveerdigen zal tot zegeninge zyn: *Prov. 10: v. 17.* Wel hem! die, na zyn dood, der afbeeldinge waardig is, door een godzalig leven; op dien past deze gulden spreuke, de regtveerdige zal in eeuwige gedagtenisse zyn. *Psaln 112: v. 6.*

Dog hoe aangenaam de schilderkonst ook is, en hoe kragtig uitgevoerd, zy kan egter niet meer opleveren als uiterlyke vertoogschetzen der lichamelyke gedaantens, oppervlaktens en koleuren; niet konnende dienen tot vertooninge van boven-natuurlyke dingen, of ter verheven beschouwingen; voor al niet om het Goddelyke wezen uit te beelden: daarom ook van God, wel scherpelyk, verboden, om immer daar na te tragten. *Wagtet u dan wel van uwe zielen, want gy hebt geene gelykenisse gezien, ten dage als de H E E R E, op Horeb, uit het midden des vuurs tot u sprak. Gy hoordet de stemme der woorden, maar gy zaagt geene gelykenisse, behalven de stemme: Deut. 4.* By wien dan zult gy lieden my vergelyken, die ik gelyk zy? *zeid de Heilige. Jes. 40: v. 25.* Ja zelfs! de gedaante onzes Zaligmakers na den vleesche, is ons nu niet meer nut ter zaligheid. En dat

OP EEN SCHILDER.

*Het ken'lyk deel,
Ver-eeuwd 't pengeel.*

Appelles hand kan, lange Jaren,
Het wezen van den mensch bewaren,
Door 't konstpengeel op doek geverft:
Zoo des verbeeldens deudzaam leven,
Den nazaat stof tot roem kan geven,
Dat 's dubbelt leven, schoon men sterft.

men waand, dat het wezen van Jezus Christus, in den doek van *Veronica*, door hem zelve, zoude afgedrukt zyn, kan niet bestaan met Pauli getuigenisse, wy wandelen door Geloove, ende niet door aanschouwen: wy kennen van nu aan niemant na den vleesche, ende indien wy ook *Christum* na den vleesche gekent hebben, nogtans kennen wy hem nu niet meer, na den vleesche. 2 Cor. 5. maar het ooge des Geloofs, beschouwt onzen Heiland als voor de oogen te voren geschildert, als onder ons gekruist zynde. Gal. 3: v. 1. in Gods H. Woord omstandelyk met alle zyn kenteekenen ter zaligheid beschreven, ende in de Sacramenten tot toeneminge in het Geloove, ter eeuwiger gedagtenisse, afgebeeld, tot dat *Christus* een gestalte in ons kryge. Gal. 4: v. 19. ende wy alle met ongedekten aangezigte de Heerlykheid des Heeren, als in een spiegel aanschouwende, worden (na) het zelve beeld in gedaante verandert, van Heerlykheid tot Heerlykheid, als van des Heeren Geest. 2 Cor. 3: v. 18.

O P E E N T O L K .

DE gantsche aarde was van eenerlei spraake, ende eenerlei woorden, tot na den Zundvloed, by het bouwen des Toorens van Babel, op welkers trofsen toeleg God zeide, komt laat ons nederdalen, ende laat ons hare sprake verwarren: op dat een iegelyk de sprake zynes naasten niet hoore, alzoo verstrooide ze de HEEER van daar over de gantsche aarde, ende zy hielden op de Stad te bouwen. Gen. 11. Straffende aldus haren hoogmoed, en uitvoerende dit eeuwig voornemen. God heeft uit eenen bloede het gantsche geslagte der menschen gemaakt, om op den geheelen Aardbodem te wonen, bescheiden hebbende de tyden te voren geordineert, ende de bepalinge van hare woningen. Actor. 17: v. 26.

Dat de woorden, geen zakelyke betrekking stellen, maar een beraamde goedkeuringe hebben, word door de verscheidenheid der talen bevestigd; hierom moeten de sprekers het gestelde gebruik kundig zyn, of een tussenkomende (harer beider tale verstaande) moet haar vertolken, van wiens ervarendheid en trouwe zy moeten verzekert zyn, of zy kunnen misleid worden, ten ware, dat het oordeel het zakelyke, 't gene de woorden willen uitdrukken, wel overwoog, en dus de mislag ontdekte: want de oore proeft de woorden, als 't gehemelte
de

de spyze smaakt. Job 34: 9. 3. de dubbelzinnigheid van veele woorden bevestigt mede dat ze niet wezendlyks stellen: hier van daan komt het dat'er zoo meenig bedrogen word; Ja! dat men haast geen woorden kragtig genoeg vind (schoon men der ook uitheemsche byvoegt) om verbonden, verdragen, en uitterste willen op te stellen, daar geen tweevoudigen zin insteekt, of die geen misduidinge onderworpen zyn, en den pleitzugtige niet te stude komen.

In de oeffeninge der wetenschappen, wanneer iemands Geest niet voorzien is met goede hoedanigheden des Oordeels, zullen hem de konstwoorden van weinig nut zyn, al hadde hy nog zoo zwaren memorie om veele woorden en talen te kunnen leeren en onthouden.

Boven alles, indien de ziele niet bezit de Goddelyke liefde, in 't geloove werkzaam door den H. Geest, zoo zullen de alleruitgezogtste woorden, nog de nadrukkelykste redenen, der Schriftuure ofte der Leeraren, geen indruk op het gemoed maken. Daarom zeide Christus veelmaalen, *die ooren heeft om te hooren, die hoore*: een ieder hoorde wel de stemme der woorden, maar alle verstonden zy den zin niet. Zoo ging het ook, wanneer God (daar de verscheidenheid der taalen de menschen eerst verstrooiden) by het uitstorten des H. Geests, door 't spreken der meenigerlei talen, uit alle tongen, talen, en natien, de Geloovigen tot een vergaderde in

Je-

OP EEN TOLK.

't Geen' Babel deeld',
Op Pinxter beeld'.

't Verwarren van der Bouwers talen,
By Babels toornwerk, deed ze dwalen
Na landen van verscheiden aard:
Dog 't Pinxter-vuur spreekt door Gods tolken,
De taale Canaans, allen volken,
Om weêr tot een te zyn vergaard.

Jezus Christus; als wanneer den eenen het ver-
stond tot zyner zaligheid, en d'ander spottende
zeide: zy zyn vol zoeten wys. Act. 2. myne
schapen hooren myne stemme, (zeide Jezus) en ik
kenne dezelve. Joan. 10: v. 27.

Welgelukzalig, is het volk 't welk het geklank
kend: ó H E E R E! zy zullen in het licht uwes
aanschyns wandelen. Psalm 89: v. 16. en kennen
de liefde Christi, die de kennisse te boven gaat. Op
dat zy vervult worden tot alle de volheid Gods.
Eph. 3: v. 19. Hierom zegt Paulus, alwaar 't dat
ik de taale der menschen ende der Engelen sprake,
ende de liefde niet hadde, zoo ware ik een klinkende
metaal, of luidende schelle geworden. 1 Cor. 13:
v. 1. ik danke mynen God, dat ik meer taalen spre-
ken, als gy alle: maar ik wil liever in de gemeente
vyf woorden spreken met myn verstand, op dat ik
ook andere mag onderwyzen, dan tien duizend woor-
den in een vreemde taale... Zoo dan, de (vreemde)
taalen zyn tot een teken, niet den genen die gelooven,
maar den ongeloovigen. 1 Cor. 14: v. 18.

OP EEN REKENAAR.

NAdemaal de lichamelyke natuur in deelen en vermenigvuldigingen bestaat, ende door een geordende beweginge in het geheelal over een stemt, zoo is de Rekenkonst een der bekwaamste oeffeningen, om in de geheimen der zelve in te dringen. Verwonderlyk is het dat men, eeuwen te voren, weet uit te rekenen op wat oogenblik de taaningen (ofte Eclipsen) van zon en maan wezen zullen, en hoe groot hare verduistering zig vertoonen zal; ook de tyden van ebben en vloeijen des waters aan ieder Zeekust; en meer and're dingen, welke door de vaste loop der verhevelingen worden opgespoort. Een Stuurman weet te rekenen, by graden en minuten, waar omtrent hy zwerft; den Koopman behendig zyn winst te behalen, by het steigen en dalen der wisselcoursen van deze en gene landschappen. Ja! ieder beroep en handwerk neemt deel in het nut der rekenkonst, om door vermenigvuldigen of aftrekken, en overflag van evenredigheid, hare zaken te verrigten; onnaspeurlyk zyn de gebruiken en uitwerkingen der getalen!

Maar beklaglyk is 't, dat de begeerlykheid, het hart daar zoo zeer aan overgeeft! om alleen het gewin, van aardsbelang, na te jagen; wat zuft niet menig Koopman, en breekt zyn hoofd,
om

om uit te rekenen de havaryen, Rabatten, Tarraas, &c. Ja, tot een Oëtaafje pr. cento! om aldus schatten op te leggen, tegens het uitdrukkelyk bevel Christi, *vergadert u geen schatten op der aarde.* Matth. 6: v. 19. ende wie van u, willende eenen tooren bouwen, zit niet eerst neder en overreket de kosten, of hy ook heeft 't gene tot volmakinge noodig is alzoo dan een iegelyk van u, die niet verlaat alles wat hy heeft, die kan myn Discipel niet zyn. Luc. 14: v. 28. dit verlaten, is op het goed zyn betrouwen niet zetten. Marc. 10: v. 24. als mede, nevens behoorlyke rekening, der huislyke nooddruft, ook agt te geven op zyn levensbeleid ter godzaligheid; want een iegelyk van ons zal voor hem zelve Gode rekenschap geven. Rom. 14: v. 12. hoe hy, tot Godes eere en gewin voor zyne ziele, zyn talent heeft aangelegt.

Het Koningryke der Hemelen word vergeleken by een zeker Koning, die rekeninge met zyn Dienstknechten houden wilde; zig ontfermende over eenen die tien duizent talent ponden schuldig was. Deze, schoon hem zoo veel was kwyt gescholden, werpt egter zyn naasten om hondert penningen in gevangnisse: waar op den Koning hem de pynders overleverde. Alzoo zal ook myn Hemelsche Vader u doen, indien gy niet van harten vergeeft een iegelyk zynen Broeder zyne misdaden. Zeide Jezus. Matth. 18.

Heuglyk! wanneer men, met een gerust gemoed

OP EEN REKENAAR.

Door tal en maat,
't Heel-äl bestaat.

Die 't Rekenen tot voetspoor strekken,
Wat kunnen zy niet al ontdekken
In Starrekunde, in Stuurmanschap,
In alles! dog als 't breinloos oordeel
Niets meer beoogt dan tydlyk voordeel,
Zoo zet onnut het hoofd zig schrap.

moed en verwydert harte, kan zeggen, ik love u, om dat ik op eene heel vreeslyke wyze wonderbaarlyk gemaakt ben, wonderlyk zyn uwe werken! ook weet het myn ziele zeer wel daaromme, hoe kostelyk zyn my ó God uwe gedagten! hoe magtig veele zyn hare sommen! zoude ik ze tellen? haarder is meer als des zands. Psalm 139: v. 14. en aldus de balance des levens sluten, (ó God!) gy stelt onze ongeregtigheden voor u: onze heimelyke zonden in 't ligt uwes aanschyns. Want alle onze dagen gaan heenen door uwe verbolgendheid: wy brengen onze jaren door, als een gedagte. Aangaande de dagen onzer jaren, daar in zyn 't zeventig jaren, of zoo wy zeer sterk zyn, tagentig jaar: ende het uitnemenste van dien is moeite en verdriet, want het word snellyk afgesneden, ende wy vliegen daar heenen. Wie kent de sterkte uwes toorns, ende uwe verbolgendheid, na dat gy te vreezen zyt? Leert ons alzo onze dagen tellen, dat wy een wys harte bekomen. Psalm 90: v. 8.

O P E E N S C H R Y V E R .

Aller konsten wonder is het schryven; door dien, slegts met vier- of vyf-en-twintig letteren, zoo veelerlei woorden kunnen worden t'zaamgesteld, dat men daar mede alle voorvallen kan uitdrukken; zelfs de boven-natuurlyke zaken, als ook de innerlyke neigingen des gemoeds en hartstogten, kan boekstaven.

De Schryfkonst, is als het zout voor alle wetenschappen; den balsam voor de eere; het pekkel voor de schanden; om dezelve voor de verdervinge der vergetelheid te bewaren. Zy is een stille spraaktrompet van de liefde en haat; dringende door het ooge tot in het inwendige oore der ziele. Een altoos klinkende bazuine van lof en laster; door geen plaats bepaalt. Van de gespletene tonge der schryfpenne mag men mede zeggen, *de tonge is een klein lid, ende roemt (nogtans) groote dingen de tonge kan geen mensche temmen, zy is een onbedwingelyk kwaat: vol van doodelyk fenyn. Door haar loven wy God ende den Vader, ende door haar vervloeken wy de menschen, die na de gelykenisse Gods gemaakt zyn. Uit den zelven mond komen voort zegeninge, ende vervloekinge. Jac. 3: v. 5.* Het zelfde van de penne, na dat ze gevoert word.

Wie d'eerste vinder zy, is onbekent; eenige stel-

stellen Abraham ofte Mozes, andre zelfs Adam; in 't gemeen gevoelen de Schryvers, dat *Radamantus d'Assyriërs; Hercules den Phrygianen; Memnon d'Egiptenaren; Cadmus de Grieken en Carmenta de Latynen*; de letteren eerst zoude geleert hebben. Ook schreef men voormaals op verscheidene wyzen, op basten van boomen; op tichelsteenen; op, met was bestrekene, houten bérdrutjes of tafeltjes; op rietbladeren (in de Nyl groeiende, en *Papyrus* genaamt) waar na ons papier de naam nog draagt; ook op pergament; op lood met een yzere griffie, &c. men leest by Ezech: van een tichelsteen. *Cap. 4: v. 1.* by Jes van een tafel. *Cap. 30: v. 8.* van een schryftafelken, by *Luc. 1: v. 63.* en by Job, och of myne woorden dog opgeschreven wierden! och of ze in een boek ook wierden ingetekent! dat ze met een yzere griffie, ende lood, voor eeuwig in een rots gebouwen wierden! *Cap. 19: v. 23.* ook ontfing Mozes de wet in twee steene tafelen geschreven met de vinger Gods. *Exod. 31: v. 18.*

Hoe nut en aangenaam is het schryven, wanneer het wel gebruikt word! wat bron-ader van troost is het niet voor de ziele! als het geschrevene regt is, woorden der waarheid, gelyk het H. Woord Gods. *Alle schrift is van God ingegeven, ende is nuttig tot leeringe, tot wederlegginge, tot verbeteringe, tot onderwyzinge die in de regtveerdigheid is, op dat de mensche Gods volmaakt zy, tot alle goede werk volmaaktelyk toegelust.*

OP EEN SCHRYVER.

Geen nutter pand,
Als 's Schryvers band.

ô Pennekonst! der konsten steunsel;
Der eeren zuil; geheugens leunsel;
Der vriendschaps band; den grond van leer;
Koophandels stut; des ziels vermaken
In aardse en Goddelyke zaken;
Wie roemt na waarde, uw nut en eer?

rust. 2 Tim. 3: v. 16. want al wat te voren geschreven is, dat is tot onzer leeringe te voren geschreven: op dat wy door lydzaamheid en vertroosting der schriften hope hebben zouden. Rom. 15: v. 4. wel hem! die met zyn hand schryft, ik ben des Heeren. Volgens Jes. 44: v. 5. ende be-
toont het werk der wet geschreven te hebben in zyn barte, deelgenoot zynde dezer beloftenissen Gods, Ik zal myne wet in haar binnenste geven, en zal die in hare harten inschryven. Jer. 31: v. 33. ik zal hem geven eenen witten keursteen, ende op den keursteen eenen nieuwen naam geschreven, welke niemant kend, dan die hem ontfangt. Apoc. 2: v. 17. die overwind, ik zal hem maken tot eenen pilaar in den tempel myns Gods, ende hy en zal niet meer daar uitgaan: ende ik zal op hem schryven den naam mynes Gods, ende den naam der stad mynes Gods, (namelyk) des nieuwen Jeruzalems, die uit den Hemel van mynen God afdaalt, ende (ook) mynen nieuwen naam. Apoc. 3: v. 12.

O P E E N D R U K K E R .

GElkerwys de Roomsgezinde hare beelden de boeken der leeken noemen, zoo waren de eere zuilen, graffspitzen, en gedenksteen, de boeken der Ouden; waar door zy de merkwaardige zaken aan de nazaten wilde doen geheugen. Wyders waren hare gemeene boeken, lange gerolde basten van boomen, pergamente vellen, rietbladeren, linnen, &c. als blykt, *Ziet ik kome, in de rolle des boeks is van my geschreven. Psalm 40: v. 8. Neemt u eene rolle des boeks, ende schryft daar op, alie de woorden die ik tot u gesproken hebbe over Israël. Jer. 36: v. 2. de Hemelen zullen toegerolt worden, gelyk een boek. Jes. 34: v. 4.* zoo als de Joden (nog Hedendaags) de wet-boeken, in hare Synagogen, toegerolt omdragen. Wyl nu dezelve alle met de hand moesten nageschreven worden, zoo was 'er een schaarsheid van boeken, tot dat *Laurens Janszoon* (toege-naamt) *Koster*, de Drukkonst (genoegzaam by geval) uitvond, ontrent het Jaar 1440; want als hy tot tydverdrijf, buiten Haarlem, in het Bosch (of den Hout) begon, uit basten van Boekenboomen, de gedaante eeniger letteren te snyden en die af te drukken, eindelyk een vaars of twee zamen stelde, om tot voorschriften aan zyn Dogters kinderen te dienen; en voorts met

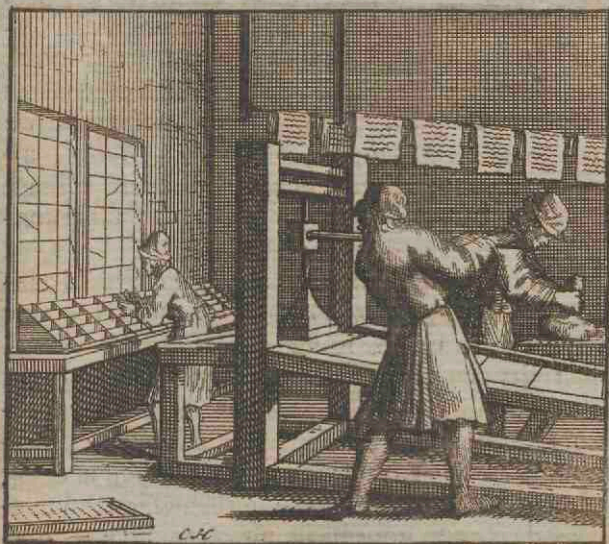
hulp

hulp van zyn Dogters Man *Thomas Pieterszoon* (wiens vier Zoonen meest alle Burgermeesters tot Haarlem zyn geweest) eerst met houte, daar na met loode, en tinne, drukletteren, het Boekdrukken aanvang; nemende knegts aan onder eeden van aan niemant te openbaren: dog, op een Kers-nagt, nam eene der zelve genaamt *Johannes Faustus*, meinedig en diefagtig, de meeste gereedschappen, en trok na Mentz, alwaar hy het drukken opzette; zedert hebben die van Mentz gewaant het drukken uitgevonden te hebben, dog t'onregt.

Wat nut deze heilzame Konst, de Wereld aangebragt heeft, is alzo onnoodig aan te toonen, als het onmogelyk is hare waarde te roemen; overmits een ieder daar gevoel van heeft: want, boven onnoemelyke voordeelen, zoo van vorderinge in de wetenschappen, als leeringe, vermaninge en vertroostinge; was dit heil alleenig genoeg om haren roem te vereeuwigen, name-lyk, daar men voormaals uit de mond der Priesteren en Schriftgeleerden, de wet en 't getuigenisse, moeste halen, wy nu Gods H. Woord zoo algemeen kunnen gebruiken; zoo dat niemand nu (die maar lezen kan) onkunde kan voorwenden: maar veel eer rekenschap zal moeten geven van onagtzaamheid, en zatheid der zelve, door den overvloed veroorzaakt, waar op de rampzaligheid te wagten staat. Want daar is geschreven, *vervloekt is een iegelyk die niet blyft*

OP EEN DRUKKER.

*Wat baart den druk,
Niet al geluk.*

Wat zyn wy al aan die verbonden
Die 't alder-eerst de letters vonden?
Wat nut deê 't niet aan meenig een!
Nog meerder geeft den druk verpligting,
Die kerk en land strekt tot verligting;
Haar nuttigheid is algemeen.

in al het gene geschreven is, in het boek der *Wet* om dat te doen. Gal. 3: v. 10. in tegendeel, *Zalig!* is hy die de woorden der *Prophetie* dezès boeks bewaart... indien iemand af- ofte toe- doet van de woorden des boeks dezèr *Prophetie*, God zal zyn deel af doen uit het boek des *Levens*, ende uit de heilige *Stad*, ende uit het gene in dit boek geschreven is. Apoc. 22. Van dit boek, aller-aannemingè waardig, en vol van troost en heil voor de geloovigen, mag men (met den *Prediker*) te regt zeggen. *Wat boven dezelve is, myn Zoone, weest gewaarschouwt: van veele boeken te maken, en is geen einde, ende veel lezens is vermoeijinge des vleeschès. Van alles dat geboort is, is het einde van de zake: Vrees God, ende houd zyne geboden, want dit betaamt alle menschen. Want God zal ieders werk in 't gerigte brengen, met al dat verborgen is, 't zy goed, of 't zy quaad. Eccl. 12: v. 12.*

OP EEN ZELF-BEMINNAAR.

DE zelfbeminninge is de welle ofte oorsprong aller zonden, want hadde het eerste Menschen paar haar zelve niet gelieft en na meerder hoogheid getragt, als zy bezaten, zoo was de overtredinge niet in de Wereld gekomen.

Eigeliefde is, de grond van alle bedenkelijk kwaad; dies zegt Job (in het einde der betuiginge zynere opregte wandel, zoo ik, gelyk Adam, myne overtredinge bedekt hebbe, door eigene liefde myne misdaad verbergende! Job 31: v. 33. Salomon spreekt van de zelfbeminninge aldus, hebt gy eenen Man gezien die wys in zyne oogen is, van eenen zot is meer verwagtinge dan van hem. Prov. 26: v. 12. Laat u eenen vreemden pryzen, ende niet uwen mond: eenen onbekenden ende niet uwe lippen. Prov. 27: v. 2. nogtans, staande het spreekwoord *eigen lof stinkt*, (hoe algemeen ook toegestemt) zoo is niemand bekwaam om zig te kunnen ontslaan van het eigen aangenaam der vleijingen, eere, ende belang, na te tragten; ook kan zig den mensch niet geheel ontheffen van de kinderagtige waan, om (als 't ware door een appel of ey) tot zyn plicht aangezet te moeten worden; derhalven komt God (in zyn H. Woord) onze zwakheid te gemoed met beloftenissen. *Die deze dingen doet,*

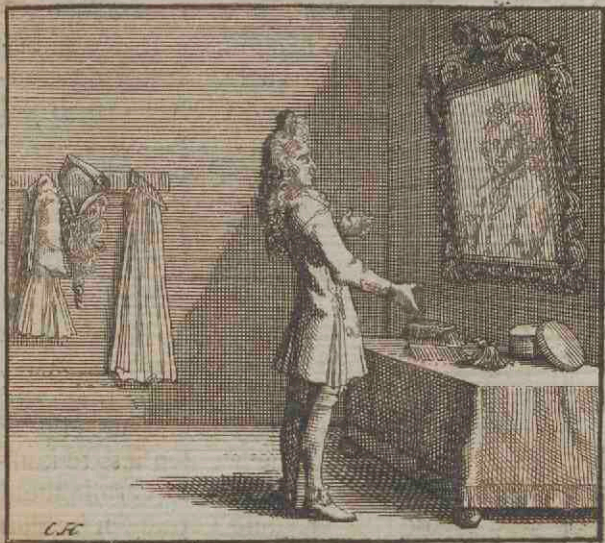
doet, zal door dezelve leven. Rom. 10: v. 5. die overwint, zal alles beërven. Apoc. 21: v. 7. en diergelyke aanmoediginge meer; om de gelukzaligheid te erlangen, word men genoopt, de deugt te behartigen, armhartigen inborst! wy moesten de deugt beminnen om dat ze beminnelyk is: maar niet om loon. Ja nog elendiger! daar men de eige-liefde tot een grond van Godsdienst derft stellen; tegens het uitgedrukt bevel Christi, zoo iemant agter my wil komen die verloochene hem zelve. Ende neme zyn kruis op, ende volge my. Want zoo wie zyn leven zal willen behouden, die zal 't zelve verliezen. Matth. 16: v. 24. wanneer men God dient om gelukzalig te worden, dan mist men in het oogmerk, want dan heeft men zig zelfs, maar God niet, in het ooge, nogte lief.

Nog erger! daar men voor geeft, uit eigene kragten, door onze goede werken iets te kunnen verdienen by God; onnoozele verblindheid door eige-liefde! is 'er eenig vermogen by den mensch? wat hebt gy dat gy niet hebt ontfangen? ende zoo gy 't ook ontfangen hebt, wat roemt gy als of gy 't niet ontfangen had? 1 Cor. 4: v. 7. wie heeft de zin des Heeren gekent? of wie is zyn raadsman geweest? of wie heeft hem eerst gegeven, ende het zal hem weder gegeven worden Rom. 11: v. 34. Zal ook een man Gode profytelyk zyn? maar voor hem zelve zal de verstandige profytelyk zyn. Is 't voor den Al-

mach-

OP EEN ZELFS-BEMINNAAR.

*Zelfs-lievens-lust,
Het leven bluft.*

't Was de eersteling van alle geesten,
Die God (ter aanvang) op het meesten
Vervulde, met zyn liefde-daad;
Maar als zyn volgers, door de togten
Van eige-liefde, vonden zogten,
Wierd dit den grond van alle kwaad.

machtigen van nuttigheid dat gy regtveerdig zyt? ofte gewin, dat gy uwe wegen volmaakt? Job 22: v. 2. indien gy regtveerdig zyt, wat geeft gy hem? ofte wat ontfangt hy uit uwe hand? Job 35: v. 7. Hierom zegt David, de overtredinge des godloozen spreekt in het binnenste van myn harte: daar is geen vreeze Gods voor zyne oogen. Want hy vleid zig zelven, in zyne oogen, als men zyne ongerechtigheid bevind, die te haten is. Psalm 36: v. 2. Pauli lesse aan Timotheus is ons nu zeer nut, weet dat in de laatste dagen ontstaan zullen zware tyden, want de menschen zullen zyn liefhebbers van haar zelven meer liefhebbers der wellusten dan liefhebbers Gods; hebbende een gedaante van Godzaligheid, maar die de kragt der zelve verloochent hebben, hebt ook eenen afkeer van deze. 2 Tim. 3.

Een die hem zelfs bemind, zal ligt'lyk God verlaten;

Ook, wat zyn naasten doet, steeds met veragting haten;

En wanen zig zeer wys, in alles: maar heelaas!

Hy die zig zelven vleid, behaagt een regten dwaas.

OP EEN HOOGMOEDIGE.

Het aardryk brengt onkruid, doornen en distelen, zeer willig en weelderig voort; daar in tegendeel tot kweekinge van goede vrugten, des Landmans vlyt en arbeid vereischt word, om met omspitten, ploegen en mesten, het zelve te hulp te komen; de reden is, om dat (door de overtredinge des mensche) het aardryk vervloekt en ontaard is geworden; zoo dat men het onkruid kan aanzien voor het eigen krooft en vrugt des Akkers; daar het goede kruid, als in weerwil des velds, haar groei en voedinge aan de konst en arbeid des Landmans is verschuldigt. Op gelyke wyze kan men zulks bespeuren in de werkelykheid des menschen; waar van de daad van hef hebben den Akker is, (want werkelykheid kan geen afkeer tot grond van haar doeninge hebben) nadien nu dezen Akker (door de zonde) is bedorven, zoo brengt ze mede vrugten voort (gelyk het onkruid) die uit het eigen voorspruiten, als *hoogmoed, nyd, gierigheid, &c.* alle echte vrugten der eige liefde: in tegendeel wanneer God, als een Landman, de werkdaad der liefde omploegt, dan brengt ze heilzame vrugten voort, tot Godsdienst en nutte des evennaasten; dan vind men dezelve dus vrugtbaar, *de liefde is langmoedig, zy is goedertieren: de liefde is niet af-*

afgunstig: de liefde handelt niet ligtveerdelyk, zy is niet opgeblazen, zy handelt niet ongechik- telyk, zy zoekt haar zelve niet. 1 Cor. 13: v. 4.

De stekelige doorne des hoogmoeds, weel- derig opschietende uit eige-liefde, wat is dat niet een lastig onkruid! het steekt en kwetst een ieder, wat nuttigheid brengt ze dog voort? niet anders dan de Propheet Micha aanwyft, om met beide handen wel dapper kwaad te doen, zoo eischt de Vorst, ende de Regter oordeelt om ver- geldinge: ende de groote, die spreekt de verder- vinge zyner ziele, ende zy draaijen ze dicht in een. De beste van hen is als een doorn; de op- regtste is scherper als een doorn begge. Micha 7: v. 4. de godloozen vervolgt bittiglyk, in hoog- moed, den elendigen. Psalm 10: v. 2.

Om dit onkruid uit te roeijen is niets beters dan de louter der Goddelyke bezoeking, voor al, wanneer God (daar en boven) mist van opene oogen des verstands verleent. De He- melsche spreuk kent u zelve, is de regte mis- ting om goede vrugten voort te brengen; de zelfs kennisse duld, nog kweekt, geen hoogmoed: dan zegt men (met Asaph) als myn harte opgezwollen was, ende ik in myne nieren geprikkelt wierde: toen was ik onvernuftig, ende wiste niets: ik was een groot beest by u. Psalm 73: v. 21.

Dat dog ieder tragtede zyn onkruid, van
hoog-

OP EEN HOOGMOEDIGE.

God wederstaat,
Des hoogmoeds daad.

Hoogmoedig mensch! vol zondig eigen
Staag onvernoegt, wat doet gy heigen
't Verwaande hart, na heerschappy?
Zie toe! gedenkt dat ze alle meden.
(Die gy veragt) zyn afgesneden
Van 't zelve leem, zoo wel als gy.

hoogmoed. uit te wieden! door biddinge (met David) houd uwen knecht ook te rugge van trotsbeden; laat ze niet over my heerschen: dan zal ik opregt zyn, ende rein van groote overtredinge. Psalm 19: v. 14. en door agt te geven op de guldene lessen van Gods H. Woord. Zyt met ootmoedigheid bekleed: want God wederstaat de hoveerdigen: maar de nedrigen geeft hy genade. 1 Pet. 5: v. 5. de langmoedige is beter dan de hoogmoedige. Eccl 7: v. 8. de vreeze des Heeren is te haten het kwade, de hoveerdigheid, ende den hoogmoed. Prov. 8: v. 13. Zyt niet hooggevoelende; maar vreeft. Rom 12: v. 20. den Ryken in deze tegenwoordige Wereld, beveelt dat zy niet hoogmoedig en zyn, nog hare hope en stellen op de ongestadigheid des Rykdoms, maar op den levenden God, die ons alle dingen rykelyk verleent om te genieten: dat zy weldadig zyn, Ryk worden in goede werken, gesrne mede-deelende zyn, ende gemeenzaam: leggende haar zelve weg tot eenen schat een goed fundament tegen het toekomende, op dat zy het eeuwige leven verkrygen mogen. 1 Tim. 6: v. 17.

O P E E N N Y D I G E .

NA de stekelige doorne des hoogmoeds, brengt de eige-liefde, dien neteligen distel der nyd voort, uit den grond des eigen Akkers der natuurlyke verdorvenheid: een hartstogt ofte ontroeringe des gemoeds, die men voor de booste aller gebreken mag te boek zetten, ten opzigte van de lichamelyken stand, en der menschelyke zamenlevinge.

Zoo lange iemand zig zelfs alleen bemind; hoogmoedig; eer- of geld-gierig is, hy bejaagt nog met zyn poginge na iets, dat in of aan zig zelfs eenig nut schynt toe te brengen: maar de nydige verteert en kwelt zig, om een ander, zonder genot of gewin: want gaat het zyn naasten wel, hy knieft; en lyd geen schade: gaat het dien kwalyk, hy is verheugt, dog wind daar niet mede. Dus zegt den Prediker, *voorder zag ik al den arbeid, ende alle geschiktheid des werks, dat het den mensche nyd van zynen naasten aanbrenge, dat is ook ydelheid en kwellinge des Geests. Eccl. 4: v. 4.* derhalven zyn het d'ongelukkigste, wiens wille met deze bedorvene neiginge besmet is: de gene die daar mede behebt zyn, durven nimmer daar voor bekend staan, nog kunnen zelfs reden waarom voorwenden, als alleen haar enkele boosheid: daar andere gebreken des gemoeds, nog eenig

nut kunnen wanen te hebben. Gelyk men dezelve ook nog kan verbloemen op deze wyze.

Vorsten hovaardye, heet statig;
 Is hy gierig, noemt hem matig;
 Wreed, is ernstig; kwistig, mild;
 Stuurs, modest; 't welk losheid stild:
 Kortöm, dronken en ligtvaardig,
 Heet wel-levend, rad, en aardig.
 Dog geen glimp-naam voor de nyd,
 Is 'er, als het woordje spyt.

Deze kanker des gemoeds, blyft ongeneeslyk ten zy men leert inzien de nietigheid der geschapene dingen, en tot de zelfs-verloocheninge overgaat, om te kunnen toenemen in de liefde Gods; die den mensche, Gods albestier doet toestemmen, ende alles tot Gods eere en heerlijkheid overbrengt, na het voorbeeld Afaphs, (in den 73. Psalm) *ik was nydig op de dwaze, ziende der godloozen vrede 't was moeite in myne oogen. Tot dat ik in Gods Heiligdommen inging, ende op haar einde merkte . . . tot dat hy eindelyk overtuigt uitriep, wien heb ik nevens u in den Hemel? nevens u lust my ook niets op der aarden: bezwykt myn vleesch ende myn harte, zoo is God de rotssteen mynes harten, ende myn deel in eeuwigheid. Dan kan men deze lessen opvolgen, leert ende vermaant deze*

OP EEN NYDIGE.

*De bitse nyd,
Het hart doorsnyd.*

Der zielen pest, het nydig morren
Om 's naasten welstand, komt steeds porren
't Gemoed tot afgunst, toorn, en list;
Erbarm'lyke inborst! staag door nepen
Van ongenoegen aangegrepen,
Waar door men rust en liefde mist.

dingen, indien iemand een andere leere leert, ende niet over een komt met de gezonde woorden onzes Heeren Jezu Christi, ende met de leere die na de Godzaligheid is, die is opgeblazen, ende weet niets, maar hy raast omtrent twistvragen, ende woordenstryd; uit welke komt nyd, twist, &c. 1 Tim. 6: v. 2. wie is wys ende verstandig onder u? die bewyze, uit zynen goeden wandel, zyne werken in zagtmoedige wysheid. Maar indien gy bitteren nyd, ende twistgierigheid hebt in uw' harte, zoo roemt ende en liegt niet tegen de waarheid, deze en is de wysheid niet die van boven afkomt: maar is aards, natuurlyk, duivels; want waar nyd ende twistgierigheid is, aldaar is verwerringe, ende alle boozen handel; maar de wysheid die van boven is, die is ten eersten zuiver, daar na vreedzaam, bescheiden, gezeggelyk, vol van barmhertigheid ende van goede vrugten. Jac. 3: v. 13.

OP EEN GIERIGAARD.

DE geldgierigheid is mede geen klein onkruid des Akkers van eige-liefde; ja! eene van het ergfte zoort, nadien het den Akker zelfs befchadigt: want den gierigaard verbeeld zig, hem zelve te beminnen en goed te doen, daar hy, in der daad, zig zelfs benadeelt; en in een ryken ftaat gebrekkelyk leeft; nadien hy het goed niet gebruiken durft: maar, als een tweede *Tantalus*, met de appelen voor de mond, en het water tot aan de lippen, van honger en dorft by na verfmagt. *Zekerlyk het net word te vergeefs gespreid voor de oogen van allerlei vogelen: ende deze loeren op haar eigen bloed, ende verfteken zig tegen hare zielen. Zoo zyn de paden eens iegelyk die gierigheid pleegt; zy zal de ziele hares meesters vangen. Prov. 1: v 17.*

Den gierigaard is gelyk een waterzugtige, hoe meer dezelve drinkt, hoe dorftiger dat die word. *ô Ongeneeslyke kwaal! die het geld lief heeft, word des gelds niet zat; ende wie den overvloed lief heeft, word des inkomens niet zat. Dit is ook ydelheid. Eccl. 5: v 9.*

Het zoude het goede zaad van liefde Gods kunnen opwassen in een hart dat zig zelve, door verblindheid, haat? hoe zoude die zig ontfermen over zyn naaften, die voor zig zelfs geen mede-

medelyden heeft? die geen goede beet eetens (naauwlyks) voor hem zelfs over heeft: die in doods-nood, om de kosten te ontgaan, vraagt kan het geen fransse wyn doen? als men rinfse ordineert; dies zegt den wyzen Prediker, ik wende my weder om, ende ik zag een ydelheid onder de zonne. Daar is eener, ende geen tweede, by heeft ook geen kind, nog broeder, nogtans is alle zynes arbeids geen einde, ook word zyn voge niet verzadigt van den rykdom, ende hy zeid niet, voor wien arbeide ik dog! ende doe myne ziele gebrek hebben van 't goede! dit is ook ydelheid, ende 't is een moeilyke bezigheid. Eccl. 4: v. 7. men brengt by een en men weet niet wie het na zig nemen zal. Psalm 39: v. 7.

Het is wel waar, de wysheid en het geld zyn tot een schaduwe (om den mensch, voor de hitte van nood en armoede, eenigermaten te verbergen) maar de uitnemenheid der wetenschap is, dat de wysheid hare bezitters het leven geeft. Eccl. 7: v. 12. ô! die keure is ongelyk grooter, de wysheid als het geld! want de arme, wandelende in zyne opregtigheid, is beter dan die verkeert is van wegen; al is hy ryk. Proverb. 28: v. 6. Elendig die het goud als tot zyn God steld! hy zal bevinde 't gene Jezus zeide hoe zwaar is 't, dat de gene, die op het goed haar betrouwen zetten, in 't Koningryke Gods ingaan. Marc. 10: v. 24. laat ons eer wy zulks te laat

OP EEN GIERIGAARD.

Een Gierigaard,
Afgodische aard.

Zy, die door schraap - zugt steeds begeeren,
En dus den aardſchen Mammon eeren,
Vertrouwen meer op 't goud, als God:
ô Zwakke rietſtaf van Egipte,
Die (vaak) des leunders hand ontglipte,
Wat hebt gy veeler hoop beſpot.

gewaar worden, de Goddelyke lessen opvolgen; Ziet toe wagt u van de gierigheid: want het is niet in den overloed gelegen, dat iemand leeft uit zyne goederen. Luc. 12: v. 15. de geldgierigheid is een wortel van alle kwaad, tot welke zommige lust hebbende zyn afgedwaalt van het Geloove, ende hebben haar zelve met veele smerten doorsteken. Maar gy, ô mensche Gods! vlied deze dingen: ende jaagt na gerechtigheid. &c. 1 Tim. 6: v. 10. Gierigheid laat ook onder u niet genaamt worden. Gelykerwys het den Heiligen betaamd. Want dit weet gy dat den gierigaard, die een Afgodendienaar is, geen erffenis heeft in het Koningryke Christi, ende Gods. Eph. 5. uwen wandel zy zonder geldgierigheid: ende zyt vergenoegt met het tegenwoordige. Want hy heeft gezegt, Ik en zal u niet begeven, noch ik en zal niet verlaten, zoo dat wy vrymoedelyk durven zeggen, de Heere is my een helper, ende ik en zal niet vreezen wat my een mensche zal doen. Heb. 13: v. 5.

OP EEN WOEKERAAR.

Woeker is een uitspruitsel van gierigheid, waar door overwinste afgeknevelt word, van den benoedigde; een hatelyke zake; en regt strydig met de liefde des evennaasten: de zelve word ook in een welgestelde regeeringe tegengegaan, door het opregten eener Bank van Leeninge; op dat den Woekeraar de nooddrustigen niet geheel verniele. Men mag dit flag van menschen vryelyk stellen, onder de geenen welke Salomon beschryft, te zyn, *een geslagte wiens tanden zwaardden, ende wiens baktanden messen zyn, om de elendigen van de aarde, ende de nooddrustige van onder de menschen te verteeren. De bloedzuiger heeft twee dogters, geeft, geeft; Prov. 30: v. 14.* het is maar, brengt te pande, en geeft zoo veel, mits deze of gene verzekering; zoo dat hy (meesten tyd) vry meer ten onderpand krygt, als hy uitzet; en hy ontziet den onvermogenden niet, alschoon hem het gebrek ten onder brengt, of dat hy zyn leven, als in de hand moet dragen, in het zwerven by der zee, om den woeker op te brengen.

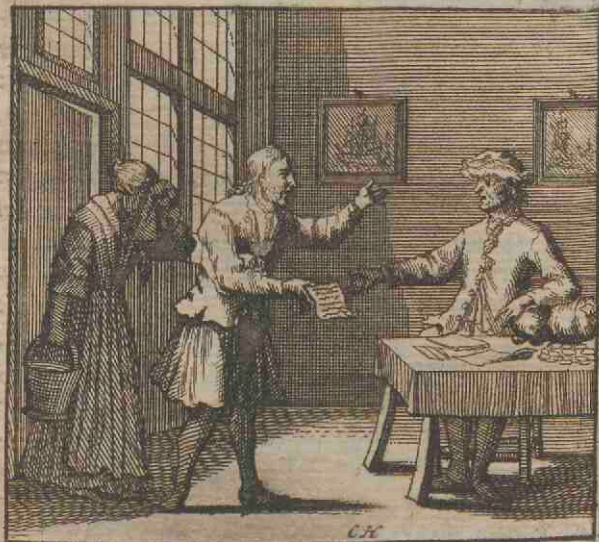
Tegen deze gretige en onbarmhartige geldzugt, heeft God aan Israël deze strenge bevelen gegeven, *als u broeder zal verarmt zyn, ende zyne band by u wankelen zal, zoo zult gy hem*

hem vast houden, zelfs een vreemdeling ende bywoonder, op dat hy by u leve, gy zult geen woeker, nog overwinst van hem nemen, maar gy zult vreezen voor uwen God, op dat uw broeder by u leve. Uw geld zult gy niet op woeker geven: en gy zult uwe spyze niet op overwinst geven. Ik ben de Heere uwe God. Levit. 15: v. 35. indien gy myn volk, dat by u arm is, geld leent, zoo zult gy tegens het zelve niet zyn als een woekeraar: gy zult op het zelve geen woeker leggen. Indien gy eenigstints uwes naatten kleed te pande neemt: zult gy 't hem wedergeven, eer de zonne ondergaat. Want dat alleen is zyn deksel; 't is zyn kleed over zyne huid: waar in zoude hy liggen? 't zal dan geschieden, wanneer hy tot my roept, dat ik zal hooren; want ik ben genadig. Exod. 22: v. 25. zoo hate-lyk een zonde is dezelve voor onzen God. Dies paff het ons na matig gewin te tragten en te bidden, voed my met het brood mynes bescheiden deels. Prov 30: v 8.

Geestelyker wys paff het ons te woekeren; die met Job zeggen kan. De redenen zynes monds hebbe ik meer dan myn bescheiden deel weg gelegd. Job 23: v. 12. die kan zyn talent op woeker voor zyne ziele aanleggen volgens Matth. 25. ende zoo iemand het nog zekerder wilde nemen, die hoore Jezus tot den welgegoede jongeling spreken. Gaat beenen verkoopt alles wat gy hebt, ende geeft het den armen, ende gy
zult

OP EEN WOEKERAAR.

*Behoeftē en nood,
Geeft Woek'raars brood.*

Is iemand, door behoefte, in ly'ën,
Op maand- ceel, pand of bood'maryën,
Komt ligt een Woek'raar daar omtrent,
En weet zyn schraaplufsts-net te werpen:
Maar' laas! wie tragt zyn Geest te scherpen?
Wie zet op woeker zyn Talent?

zult eenen schat hebben in den Hemel. Marc. 10: v. 24. daar den aardfchen woekeraar uitgesloten word. Heere wie zal verkeeren in uwe tente? wie zal woonen op den berg uwer heiligheid? ... die zyn geld niet geeft op woeker; nog geen geschenk neemt tegen den onschuldigen. Psalm 15. immers het getuigenisse Salomons ten dezen opzigt is waaragtig, die zyn goed vermeerdert met woeker, ende met overwinste, vergadert dat voor den genen, die zig des armen ontfermt. Prov. 28: v. 8. den woekeraar hoore God spreken. Wanneer nu iemand regtveerdig is, ende doet regt, ende gerechtigheid Niemand verdrukt, geeft den schuldenaar zyn pand weder, geenen roof en rooft, den hungerigen zyn brood geeft, ende den naakten met kleedinge bedekt, niet en geeft op woeker, nogte overwinste neemt ... die regtveerdige zal gewisselyk leven, spreekt de Heere HEERE. Ezech. 18: v. 5.

OP EEN HOEREERDER.

Jezus Christus toonde, nadrukkelyk, den band des Huw'lyks aan de Pharizeen, zeggende, hebt gy niet gelezen, die van den beginne den mensche gemaakt heeft, dat hy ze gemaakt heeft man ende wyf; ende gezegt heeft, daarom zal een mensche, Vader en Moeder, verlaten, ende zal zyn wyf aanhangen, ende die twee zullen tot een vleesch zyn? alzo dat ze niet meer twee zyn; maar een vleesch. 't Gene dan God te zamen gevoegt heeft, en scheidde de mensche niet. Matth. 10: v. 4.

Dit verband, door overspel, te verbreken; ofte ongehuwd zynde, zig met malkanderen in hoererye te vermengen; is een der snoodste soorten van zonden. Dies zegt d'Apostel Paulus. het Huwelyk is eerlyk onder alle. Ende het bedde onbevlekt: maar hoereerders ende overspeelers zal God oordeelen. Hebr. 13: v. 4. want dit is de wille Gods uwe heiligmakinge: dat gy u onthoud van hoererye: dat een iegelyk van u wete zyn vat te bezitten in heiligmakinge ende eere: niet in kwade beweginge der begeerlykheid, gelyk als de Heidenen, die God niet kennen. I Theff. 4: v. 3. Weet gy niet dat uwe lichamen Christi leden zyn? zal ik dan de leden Christi nemen, ende maken ze leden eener hoere? dat zy verre. Of weet gy niet, dat die een hoere
aan-

aanhangt, een lichaam met haar is? Want die twee, zegt hy, zullen tot een vleesch wezen. Maar die den Heere aanhangt, is een Geest met hem. *Vlied de hoererye weet gy niet dat u lieder lichaam een Tempel is des Heiligen Geests; die in u is, die gy van God hebt, ende dat gy u zelfs niet zyt? want gy zyt diere gekogt, zoo verbeerlykt dan God in uw lichaam, ende in uwen Geest, welke Godes zyn. 1 Cor. 6: v. 15.*

Te regte brengt Job, deze gruwelen, onder de rang der snoonste, beginnende zyn betuiging van onschuld, aldus, *ik hebbe een verbond gemaakt met myne oogen: hoe zoude ik dan agt gegeven hebben op eene maagd? zoo myn harte verlokt is geweest tot eene vrouwe, ofte ik aan mynes naasten deure geloert hebbe: . . . want dat is een schandelyken daad, ende 't is een misdad by de Regteren. Want dat is een vuur, 't welk tot de verdervinge toc verteert, ende al myn inkomen uitgeworteld zouden hebben. Job 31. zal iemand vuur in zynen boezem nemen, dat zyne kleederen niet verbrandet worden? zal iemand op koolen gaan, dat zyne voeten niet branden? alzoo die tot zynes naasten huisvrouwe ingaat: al wie ze aanroert, en zal niet ontschuldig gehouden worden . . . die met een vrouwe overspel doet, is verstandeloos: hy verderft zyne ziele, die dat doet: plage, ende schande zal hy vinden, ende zyne smaad zal niet uitgewischt worden. Prov. 6: v. 27. beklaaglyke verdorvend-*

OP EEN HOEREERDER.

*Der Hoeren min,
Rooft ziel en zin.*

Die zig oneerbaarheid niet schamen,
En in ontugigheid verzamelen,
Daar hoerery haar vleesch vernielt,
Vertoonen (door haar geile zeden,)
Gods woonsteê niet; maar dat haar leden,
Zyn door een kwaden drift bezielt.

vendheid der nature! regte elendige, welke in deze zonde en daar op volgende straffe vallen.

Om der zelve smaadheid, gebruikt God hare benaminge, ter afschietzinge der afgoderye en alle kwaad; *het land hoereert gantschelyk van agter den H E E R E.* Hof. 1: v. 2. *Myn volk vraagt zyn hout; ende zyn stok zal 't hem bekend maken: want de Geest der hoererye verleid ze, dat ze van onder haren God hoereeren.* Hof. 4: v. 12.

Het past een ieder, dog wel agt te geven, dat hy onder dit oordeel niet betrokken word, hare overtredingen zyn vermeenigvuldigt, hare afkeeringen zyn magtig veel geworden. *Hoe zoud' ik overzulks u vergeven? uwe kinderen verlaten my, ende zweeren by dien die geen God zyn: als ik ze verzadigt hebbe, zoo bedryven zy overspel, ende verzamelen by hoopen in 't boerenhuis. Als wel gevoederde hengsten, zyn ze vroeg op: zy hunkeren, een iegelyk na zyns naastens huisvrouw. Zoude ik over die dingen geene bezoeking doen, spreekt de H E E R E? ofte zoude myne ziele haar niet wreken, aan zulk een volk als dit is?* Jer. 5: v. 6.

O P E E N D R O N K A A R D .

DE dronkenschap is een bedwelmtheid van zinnen, zeer gelyk na de razernye of uitzinnigheid; welke veroorzaakt word door de vlugge geestdeelen der wyn, of sterke dranken, opstygende tegens de hersenen; eerst dezelve zoetelyk aandoenende (als kietelende) versterkt ende verheugt: maar overtollig ingepomen zynde, door de veelheid der dampen, het hoofd doet zuizebollen, en van de reden berooft. Gelykerwys het vryven, ofte kraauwen, den hnt of het lichaam aangenaam is, zoo lange het matig is en tot openinge der poriën strekt, om de oorzaak der jeukinge te doen uitwasemen: maar te lang duurende, of te hard zynde, pyn komt te verwekken, en smerte toebrenge; zoo is het ook met den drank.

De wyn verheugt het harte des menschen. Ps. 104: v. 15. men maakt maaltyden om te lachen, en de wyn verheugt de levendige. Eccl. 10: v. 19. wanneer zy wel gebruikt word: maar in menigte ingezwolgen, maakt den wyzen ontzinnig. Gevet sterken drank den genen, die verloren gaat, ende wyn den genen, die bitterlyk bedroeft van ziele zyn. Dat hy drinke, ende zyne armoede vergeete; ende zyner moeiten niet meer gedenke. Proverbia 31: v. 6. dat is den zelve als een verpozinge, voor die weinige tyd: maar daar

na word het te gevoeliger; even als eener die een gezengde hand in koud water houd, dog by het uithalen te meer smerte gevoelt.

Dat wy, t'onzer leeringe, niet alleen, deze lesse tegens de dronkenschap, dog wel indagtig waren! hoord gy, myn zoone, ende word wys: ende rigtet uw harte op den weg. En zyt niet onder de wynzuipers; nogte onder de vleeschvreters. Want een zuiper, en vraat, zal arm worden ziet den wyn niet aan als by hem rood verthoont; als by in den beker zyne verwe geeft; als by regt opgaat: in zyn einde zal hy als een slange byten; ende steeken als een adler. Prov. 23. Wee! den geenen die helden zyn, om wyn te drinken; ende die kloeke mannen zyn, om sterken drank te mengen. Jes. 5: v. 22. die dronken zyn, zyn des nagts dronken, maar wy die des daags zyn, laat ons nugteren zyn. 1 Theff 5: v. 6. Laat ons in den dag eerlyk wandelen: niet in brasserye en dronkenschappen. Rom. 13: v. 13. maar laat ons na den Geest ons zelven verliezen, in de liefde Gods; gelyk den dronkaard in den wyn; want den Bruidegom noodigt ons. Ik hebbe mynen wyn, mitsgaders myne melk gedronken: Eetet, vrienden, drinket, ende word dronken, ô liefste, Cant. 5: v. 1. Komet, eetet van myn brood, ende drinket, van den wyn, dien ik gemengt hebbe. Prov. 9: v. 5.

ô! Dat wy ons spoiede tot de maaltyd, welke de H E E R E der Heirscharen allen wolken bereid

OP EEN DRONKAARD.

*Veel wyn in 't lyf,
Maakt woest bedryf.*

Wat 's meer afschuw'lyk als een dronkaard?
Wie kend het vuur dat deze vonk baard!
Het zwelgen maakt een mensch tot beest:
Zoo mede, die, met hart en zinnen,
Trekt werelds goed en wellust binnen,
Leeft als een dronkaard, na den Geest.

heeft, een maaltyd van reinen wyn, van vette volmerchs, van reine wynen, die gezuivert zyn. Jes. 25: v. 6. Gave God! dat onze ziele, met onuitspreekelyke zuginge, en een innerlyke meewustheid, zeide! by voert my in het wynhuis, ende de liefde is zyne baniere over my. Ondersteunt gy lieden my met de flesse; versterkt my met de appelen, want ik ben krank van liefde. Cant. 2: v. 4. hoe veel beter is uwe uitnemende liefde, dan wyn? Cant. 4: v. 10. wy zullen uwe uitnemende liefde vermelden, meer dan den wyn, de opregten hebben u lief. Cant. 1: v. 4. hoe dierbaar is uwe goedertierentheid, ô God! dies de menschen kinderen, onder de schaduw uwer vleugelen, toevlugt nemen. Zy worden dronken van de vettigheid uwer huizes; ende gy drenkt ze uit de beeke uwer wellusten. Want by u is de fonteyne des levens: in uw licht zien wy het licht: Psalm 36: v. 8.

OP EEN DOBBELAAR.

Alles heeft zynen bestemden tyd: ende alle voornemen onder den Hemel heeft zynen tyd: daar is een tyd om te weenen, en een tyd om te lachen: een tyd om te kermen, ende een tyd om op te springen: een tyd om te zoeken, ende een tyd om te laten verloren gaan: een tyd om te bewaren, ende een tyd om weg te werpen. Zegt den wyzen Prediker, cap. 3. om aan te wyzen de ongestadigheid van dit ydele leven; waar in den menschen dog geen eenerlei gedrag ofte bezigheid kan houden. Het kan altyd geen ernst zyn: maar daar moet al eens jok onder loopen. Het gefrontt voorhoofd, in de Studiën; of zorge van staat en huisbestier, ende veel lezens, is vermoeijinge des vleesches. Eccl. 12: v. 12. de Geest moet uitspanninge hebben. Hier toe zyn de speelen bedagt; en heden zoo meenigvuldig en algemeen, dat het buiten tal is: maar egter meest begrepen onder teerling, kaart, en schyf; welke eenige enkel tot vermaak doelen, dog meeste part tot gewin; waar van meesten tyd het einde, den toeleg, wraakt: want

Het spel vermaakt den Geest; zoo zegt den dobbelaar:

Dog 't einde van het spel, maakt veelyds dit onwaar; Als

Als een berooiden beurs, het hoofd op hol
doet raken,
En maakt het brein onthutst; heet dat dan
Geest vermaken?

Een vrolyk hart, vervormt het verlies tot
een ontrusten Geest. Hoe meenigwerf is de
vriendschap door toeval van het spel gebro-
ken! hoe meenig droevig ongeval is door de
verschillen, in het speelen, niet voortgekomen!
wat heeft den dobbel niet meenig huisgezin be-
dorven, en te niet doen gaan! zoo dat het te
wenschen ware dat'er nooit spel bedagt was.
Derhalven, nadien het speelen, als een (byna)
noodzakelyk kwaad is geworden, zoo staat het
aan ieder, toe te zien, om het zelve niet hooger
te waardeeren als het te boek staat, namentlyk
tydkortinge; en het zelve omzigtelyk te be-
handelen, zig daar niet op verslingerende.

Als het spel, zonder geldzugt en slingsse stre-
ken, in zoetigheid toegaat, is het beter dan,
ledig zittende, lasterlyk of agterklappende,
zyns naastens naam en faam over de tong te doen
rollen: nochtans het spel (hoe vermaaklyk het
ook is) neemt grootelyks deel in het zinryk
vaarsje van zeker Poëet,

*De dagen vallen lang; lang denken ons de nagten;
Op lange loop van een jaar en maanden word gemort;
Elk zoekt zig tyd verdryf in ydelheid: nog agten
Wy, gekken als wy zyn, ons levens tyd te kort.*

OP EEN DOBBELAAR.

*De steen en kaart,
Veel onheil baart.*

Het kaarte-speelen, teerling gooijen,
Schynt veel vermaak, dog 't is verstrooijen
Der zielen-rust; 't kwist geld en tyd;
Voed heb-lust, twist, en doet ligt storten
In 't grootst' gevaar: 't heet tyd te korten,
Daar ze in der daad onnut ontglyd.

ô Dat wy de waarde des kostelyken tyds regt kunnen schatten! *den tyd uitkoopende, dewyle de dagen boos zyn. Eph. 5: v. 16.* en ons mogte gearagen, als den Prediker zegt, *het harte eenes wyzen, zal tyd ende wyze wezen. Want een ieder voornemen heeft tyd ende wyze: Eccl. 8: v. 5.* op dat wy wel mogte wikken, wanneer het spel buiten hinder geschieden kan; en te vermyden het gevaar, dat'er in steekt om redenen van misnoegen daar over op te vatten; alzoo 'er zeer ligt voorvallen van moeiljckheid mede verzeld gaan.

- Die regt, het spel beschouwt; bevind het speelen, spillen;
 Des dierb'ren tyds en gelds: wie kan graag speelen willen.
 Als 't op een dobb'len gaat? daar 't geld geen geld schier geld;
 En daar, in tegendeel, in 't speelen, 't spel geen speld
 Wil afstaan van het regt: maar daar verzien, verzaken.
 Of mislag, aan gekyf, tot vegtens toe, doet raken;
 Men waagt meer als men weet, en maakt vermaak zig diets:
 Wat nut geeft dan het spel? om wel te zeggen, niets.

OP EEN NIEUWSGIERIGE.

HEt gene aangetekent staat, wegens die van Athenen, blyft (lyder!) hedendaags nog maar al te waar; in opzichte van veele, die van Athenen nu alle, ende de vreemdelingen die haer daar onthielden, besteden baren tyd niet anders, dan om wat nieuws te zeggen, en te hooren. Act. 17: v. 21. de zulke zoude wel wenschen Argus oogen te hebben, om alles te doorsnuffelen; alle voorvallen van staat, alle gevallen des Oorlogs, alle verhalen der reizigers, alle tydinge uit andere Landen, alle aantekeningen, aanmerkingen, schimpfchriften, spotdigten, en alle straatmaren; zyn als de prooijen daar den nieuwsgierigaard opaaft. Zoo lange als deze drift binnen de palen der bescheidenheid, tot voedzel der wetenschap blyft, en tot kweekinge des verstands strekt, is dezelve betamelyk: maar in 't gemeen overaast zy zig, als de gieren en veelvraten, zoo dat het haer gaat (in het kwaad spreken, en oordeel vellen) als het Elihu gong (in het verdedigen van Gods eere) ik ben der woorden vol; de Geest mynes buiks benaauwt my, ziet myn buik is als den wyn, die niet geopent is: gelyk nieuwe ledere zakken zoude by bersten. Ik zal spreken, op dat ik voor my lucht kryge. Job 32: v. 18. want dog, uit den overvloed des harten, spreekt den mond.

mond. *Matth. 12: v. 34.* maar als den nieuwsgierigaard dan los geeft, en zyn krop uitsort, willende, hier in de geheimen van staat dringen, en 't roer der regeeringe (met zyn tong) stieren; daar, de daden van and're verbeet'ren of heekelen; gints, d'eere zynes naasten zweepen, of derzelve staat, aan d'unster van zyn Oordeel, wegen; zoude men dan niet billyk mogen vragen? zal een wys man windige wetenschap voor antwoorde geven, ende zal hy zynen buik vullen met oosten wind? *Job 15: v. 2.* een nieuwsgierige moet zig geweldig hoeden, zal hy niet onder den rang der leugenaars, lasteraars en agterklappers vallen; want deze beschryvinge past zeer licht op haar, die den Cretenzer Poëet, op zyn landgenoten toepast, zeggende, *de Cretenzen zyn altyd leugenagtig, kwade beesten, luije buiken. Tit. 1: v. 12.*

De nieuwsgierigen, zyn nithuizige van haar zelve, ende keeren zig zeer zelden na binnen, om te beschouwen haar eigen bestaan; een ieder hunner tragt alles te weten; schoon 't buiten hem is en hy daar geen belang in heeft: maar niemant zeyd, *waar is God myn Maker; die de Psalmen geeft in der nacht? die ons geleerder maakt dan de beesten der aarde; ende ons wyzer maakt dan de vogelen des Hemels. Job 35: v. 10.* wat voordeel geeft dog, het veel weten van ydele dingen, en het veel spreken van onnutte zaken? niet alzoo, gy die voor verstandige wilt gaan!

OP EEN NIEUWSGIERIGE.

*Een snappert wis,
Nieuwsgierig is.*

Als, aan d'Atheniënzers ooren,
Iets nieuws, iets zeldzaams, komt te voren,
Wat werd daar neerstigheid betragt!
Hoe draaft de tong niet, als een klepper;
Maar ach! wie vraagt, waar's God myn Schepper!
Die Psalmen geeft, in 't naaft' der nagt.

gaan! want gelyk in veelheid der droomen ydelheden zyn: alzoo in veele woorden: maar vreesst gy God. Eccl. 5: v. 6. Geeft ook uw' harte niet tot alle woorden die men spreekt op dat gy niet en hoord dat uw knegt u vloekt. Want uw' harte heeft ook veel malen bekend, dat gy ook anderen gevloekt hebt. Eccl. 7: v. 20. wilt gy uw weetlust, t' uwer nutte, voldoen? hoord dan de mond des Opperste Wysheids spreken, onderzoekt de schriften die zyn 't die van my getuigen. Joen. 5: v. 39. ende weest als die van Bereën, deze waren edelder dan die van Theffalonica waren, als die het woord ontfingen met alle toegenegenheid, onderzoekende dagelyks de schriften of deze dingen alzoo waren. Actor. 17: v. 11. dat zal tot wel wezen uwer ziele strekken; dan zult gy voorraad van wetenschap weg leggen, en dit getuigenisse deelagtig worden, een iegelyk Schriftgeleerde in het Koningryke Gods onderwezen, is gelyk een Heere des huis, die uit zyn schat nieuwe ende oude dingen voortbrengt. Matth. 13: v. 52. Onderzoekt u zelven of gy in het Geloove zyt. 2 Cor. 13: v. 5.

OP EEN GODVERZAKER.

Onder alle ergerlyke gevoelens, is 'er geen snooder dan de Atheïstery ofte Godverzakinge; een pest van den Godsdienst, deugt, en eerlyken wandel: derhalven, die daar mede besmet zyn verbergen zig onder andere sectens, zonder opentlyke belydenisse te doen. *De dwaas zegt in zyn harte (niet uitdrukkelyk met den monde) daar is geen God. Psalm 14: v. 1. de godlooze; gelyk hy zyn neuze om hooge steekt, onterzoekt niet; alle zyne gedachten zyn, dat'er geen God is. Psalm 10: v. 4. den Atheïst verklaart zig niet rond uit: maar ontveinst zyn meeninge, onder voorwendige dat hy na het Goddelyk wezen zoekt; makende stellingen, ende bewyzen (als 't ware) om het Opperwezen te beschryven, welkers besluiten, regt ingezien zynde, het Idea of denkbeeld der Godheid verwoest, geen wezentlyk onderscheid makende tusschen den Schepper ende het schepzel: maar stellende, dat alles maar een wyziginge des Goddelyken wezens is; speelende aldus met het naamwoord God, zonder betrekkinge tot het Opperste volmaakt wezen, ofte betekenisse van Godheid. Wyders vallen ze aan het ondermynen van eenige leerstukken, door bloot ontkennen, gelykerwys de Sadduceen zeggen, dat'er geen opstandinge is, nog Engel,*

gel, nog Geest. Actor. 23: v. 8. wanneer zy dan iemand aan het waggelen hebben gebragt, om dat het voorgestelde het menschelyk vernuft te boven streeft, en niet voor de zinnen, of gemeen oordeel, kan gebragt worden, dan trachten zy den zelve verder van God en Godsdienst te doen verwyderen; juist niet met opentlyk God te verloochenen, maar met een Godverzakende levenswyze; of door leeringen, welke den Schryver van het boek der Wysheid, aan het 2 Hoofddeel van haar ontleent, en haar dus doet spreken, *ons leven is kort ende moeiljelyk, ende niemant word gekent die uit de Helle wedergekeert is. Want by gevalle zyn wy Geboren, ende na dezen zullen wy zyn als of wy niet geweest waren: want het Snuiwen in onze neusgaten is een Rook, ende de Reden is een Vonke, voortkomende door de beweginge onzes Harten. Welke uitgebluft zynde, zoo word het Lichaam tot Asche, ende onzen Geest word verspreit gelyk de wyde Lucht ... onzen Tyd is een Schaduwe die voorby gaat, ende daar is geen wederkeeren van onze Dood, want die is versegelt, ende niemant keert wederom. Komt dan, laat ons de tegenwoordige Goederen gebruiken gelyk in der Jeugt. Laat ons, ons op vullen met Kostelyken Wyn ende Zalve Laat ons, over al Merktekenen der Weelde laten: want dit is ons Deel, ende dit is ons Lot.*

Behalven deze, die men voor opentlyke Godverzakers te boek mag stellen, schryven anderen

OP EEN GODVERZAKER.

*Den Ongodist,
Het alles mist.*

God, aller-oorzaak, te verzaken,
Des Scheppers albestier te wraken;
Met ydel aards te voên zyn wensch,
't Gemoed, door wellust, te verkragten,
Te bannen 't eeuwige uit gedagten;
Maakt regt een Epicurisch mensch.

ren het vermogen der natuure, als ook haar eigen kragten, zoo veel toe, dat God als buiten vermogen gesteld word. Waar van zig Job ontschuldigde, zoo ik het *Ligt* aangezien hebbe, wanneer het *scheen*, ofte de *Mane*, heerlyk voortgaande: ende myn *Harte* verlost is geweest in 't verborgen, dat myne *Hand* myn *Mond* gekust heeft; dat ware ook een *Misdaad* by den *Regter*: want ik zoude God van *boven* verzaakt hebben. *Job* 31: v. 26. nog is 'er een and're menigte, die (staande een *Monday* delyke goede belydenisse) egter, door haar levens beleid, als tegens God zeggen, wykt van ons; want aan de kennisse uwer wegen hebben wy geenen *Lust*; wat is de *Almagtige*, dat wy hem zoude dienen? ende wat bate zullen wy hebben, dat wy hem aanloopen? *Job* 21: v. 15.

God behoede ons, dat onzen wandel niet tegens onze Belydenisse getuigt! en dat deze straffe bejeginge Gods, op ons niet mede betrekke-lyk zy! Deze dingen doet gy, ende ik zwyge: gy meent, dat ik t'eenemaal ben gelyk gy: ik zal u straffen ende zal 't ordentelyk voor uwe oogen stellen. Verstaat dit dog, gy Godvergetende, op dat ik niet verscheure; en niemant redde. *Psaln* 50: v. 21.

OP EEN GODVRUGTIGE.

GOdvrugt, is een eerbiedige erkentenisse van het allervolmaakste wezen; als zynde den eenigen oorzaak aller gewrochten, den Almagtigen Schepper, en de Onderhouder, van het gansch heeläl; wiens denkbeeld het redelyk schepzel is ingedrukt, dewyl het geene van God kennelyk is, in haar openbaar is, want God heeft het haar geopenbaart: want zyne onzienelyke dingen worden van de scheppinge der Wereld aan, uit de schepzelen verstaan ende doorzien, beide zyn eeuwige kragt en Godlykheid, op dat zy niet te verontschuldigen zouden zyn. Rom. 1: v. 19. die deze erkentenisse Gods opvolgen, worden gezegt Godsdienstige te zyn; schoon God door menschen handen niet gediend word, als iets behoevende. Actor. 17: v. 25. en Eliphaz ten regte vraagt, is 't voor den Almagtigen nuttigheid dat gy regtveerdig zyt, ofte gewin dat gy uwe wegen volmaakt? Job 22: v. 2. nogtans nademaal God een Heere is des Hemels ende der aarde, zoo zegt hy, ben ik de Heere, waar is myne vreeze? Mal. 1: v. 6. zoo is dan de vreeze Gods het hoogste der menschelyke betragtingen, ende het noodzakelykste verband des Godsdiensts. Van alles dat behoort is, is het einde van de zake, vreesst God, ende houd zyne Geboden; want dit betaamt alle menschen. Eccl. 12: v. 13.

Om

Om dit wel te betragten, is het noodig dat een ieder zynen Geest doorzoeke, wat zyn gemoed hem van God onderwyst; en neerstig overwegen de schriften die ons kunnen wys maken tot zaligheid. 2 Tim. 3: v. 15. om God regt te leeren kennen. Want dit is het eeuwig leven dat zy u kennen, den eenigen waaragtigen God, ende Jesum Christum, die gy gezonden hebt. Joan. 17: v. 3. deze kennisse Gods, moet niet gevormt worden na onze neiginge, op dat wy geen onvolmaaktheid ende gebrek Gode toevoegen; ziet God is groot, ende wy begrypen 't niet. Job 36: v. 26. by God is een vreeslyke Majesteit. Den Almagtigen, dien en kunnen wy niet uitvinden, hy is groot van kragt. Job 37: v. 22. wat een klein stukken der zake hebben wy van hem gehoord? wie zoude dan den donder zyner mogentheden verstaan. Job 26: v. 14. het is waar, dat wy geen evenmatig denkbeeld van God kunnen vormen, waar door wy stellig zoude weten wat het Goddelyke wezen zy: want, zult gy de onderzoekinge Godes vinden? zult gy tot de volmaaktheid den Almagtigen vinden? zy is als de hoogten der Hemelen, wat kond gy doen? dieper dan de Helle, wat kond gy weten? langer dan de Aarde, is hare mate; ende breeder dan de Zee. Job 11: v. 7. nogtans, alzoo zeid de hooge ende verhevene, die in de eeuwigheid woond, ende wiens Name heilig is, ik woone in de hoogte, ende in het heilige: en by dien; die eenes verbreidzelden en nedrigen geestes is.

OP EEN GODVRUGTIGE.

*Die Gode leeft,
Het alles heeft.*

In Christus God, als oorzaak, kennen;
Zig na zyn albestier te wennen;
Het aards te rigten tot Gods eer;
Gods liefde in het gemoed te voelen;
Na 't eeuwig leven steeds te doelen;
Het Christendom vereist niet meer.

Jes. 57: v. 15. geen Herffenen (nog zoo kloek) zullen God vinden, want Godt is geen voorwerp der zinnen, hoewel by niet verre is van een iegelyk van ons, want in hem leven wy, bewegen wy ons, en zyn wy. *Actor. 17: v. 27.* Egter, zy die het zuivere verstand opvolgen, en God niets ongerymds toeschryven, maar alles wat tegen het denkbeeld van een volmaakt wezen stryd, van hem weeren, die konnen redelyker wyze God zien. Dog op een uitnemende heerlyker en volmaakter wyze kend men God, wanneer men den Heere Jesum Christum deelagtig is: niemand heeft ooit God gezien: de eenig geboren Zoone, die in de schoot des Vaders is, die heeft hem ons verklaard. *Joan. 1 v. 8.* hy is het die zegt gelykerwys de Vader my kend, alzo kenne ik den Vader, ik ende den Vader zyn een. *Joan. 10* Niemand komt tot den Vader dan door my. *Joan. 14: v. 6.* waarom by ook volkomelyk kan zalig maken die genen die door hem tot God gaan. *Heb. 7: v. 25.* het zy de innerlyke zugtinge onzer ziele! hoe kostelyk zyn my, ó God; uwe gedagten! *Psaln 139.* ik zal u hartelyk lief hebben **HÈÈÈÈ** myne sterkte. *Psaln 18.*

OP EEN GENEESHEER.

Zlektens zyn de voorboden des doods: en dewyle dat de dood, *de Koning der verschrikkinge is.* Job 18: v. 14. Zoo ontzetten haar de meeste menschen, voor deze zyne trauwanten; welke natuurlyke schrik men wel aan alle zoude mogen toeschryven, by aldien niet in zommige de hartstogten zoo sterk regeerde; en by and're de reden zoo veel ingang hadde; dat zy de kwalen, ja! zelfs de dood konnen klein stellen en veragten. Want door overmaat van droefheid, zeggen veele (met Job) *wanneer ik zegge myn bedsteede zal my vertroosten: myn leger zal van myne klagten wat wegemen: ontzet gy my met droomen: ende door gezigten verschrikt gy my: zoo dat myne ziele de verwoestinge kiest: de dood meer dan myne beenderen.* Job 7: v. 13. Anderen (in het tegendeel) wetende dat *de kracht Gods in onze zwakheid volbragt word*, zeggen met Paulus, *ik hebbe een welbehagen in zwakheden, in smaadbeden, in nooden, in vervolgingen, in benaauwtheden, om Christi wille: want als ik zwak ben, dan ben ik magtig.* 2 Cor. 12: v. 9.

Behalven deze twee verscheidentheden des gedrags, waar van d'eene na de redenloosheid of wanhoop overheld, en d'andre na de hoogte der Godlyke liefde opsteigert, zoo vind men ook
nog

nog groot onderscheid in de middelmatige van gedrag. Want d'eene soort zal doen, als Aza den Koning van Juda, *Aza nu in 't negen-entertigste jaar zyns Koningryks werd krank aan zyne voeten, tot op het hoogste toe was zyne krankheid, daar toe zocht hy den H E E R E niet, maar de Medicynmeesters. 2 Chron. 16: v. 12.* d'andere (met David) haar vertrouwen op God zetten en hem om hulpe aanroepen, zeggende *zyt my genadig, H E E R E, want ik ben verzwakt; geneest my, H E E R E, want myne beenderen zyn verschrikt: Ja! myne ziele is verschrikt: ende gy, H E E R E, hoe lange? keert weder H E E R E; reddet myne ziele; verlost my om uwe Goedertierendheid wille. Want in de dood is uwer geene gedagtenis; wie zal u loven in het graf? Psalm 6: v. 3.* immers in allen gevalle, het zy men verslingert is op des lichaams welstand om dezer Wereld te leven, ofte het leven beminnde om Gods eere in den lande der levendige te vertellen, is het zeer nut kloekhartig te zyn, want *de Geest eenes mans zal zyne krankheid ondersteunen; maar eenen verslagen Geest, wie zal dien opheffen? Prov. 18: v. 14.* daar is niets dat de Medicynmeester beter te hulpe komt, om de zieken te kunnen herstellen, als dat de lydeling (zoo het eenigints doenlyk is) blymoedig van geeste is. *Een blyd harte zal eene medicyne goed maken:*

OP EEN GENEES-HEER.

't Geen 't lichaam kweld;
Uit zonde weld.

Al schoon de midd'len tot genezen,
De kranken mogen heilzaam wezen,
't Zyn egter naweën van ons kwaad;
Dog die zyn geest kon opwaards heffen,
In God gerust, schoon ziektens treffen,
Dan sterkt de ziel 't geen 't lichaam schaad.

maar een verflagen Geest zal het gebeente verdroogen.

Prov. 17: v. 22.

Geen beter Medicynmeester, als de ware Wysheid, welke is de regte kennisse van God en zyne werken. Die versterkt ons t'aller tyd in heuglyke overdenkinge, want wy weten, dat zoo ons aardfche huis dezès tabernakels gebroken word, wy een gebouw van God hebben, een huis niet met handen gemaakt, maar eeuwig, in de hemelen. 2 Cor. 5: v. 1. ende wy weten, dat den genen die God lief hebben, alle dingen mede werken ten goede, namelyk den genen, die na zyn voornemen geroepen zyn. Rom. 8: v. 28.

Zalig! die na de uitwerkende wille Gods, (welke de Stemme Gods is) gestadig hoort. Myn Zoon, merkt op myne woorden; neigt uwe oore tot myne redenen; laat ze niet wyken van uwe oogen: behoud ze in 't midden uwes Harten. Want zy zyn het leven den gene die ze vinden: ende een Medicynne haren geheele vleesche. Prov. 4: v. 10. Zyt niet wys in uwe oogen: vreesst den Heere ende wykt van het kwade; het zal eene Medicynne voor uw navel zyn: ende een bevogtinge voor uwe beenderen. Prov. 3: v. 7.

OP EEN ZIEKETROOSTER.

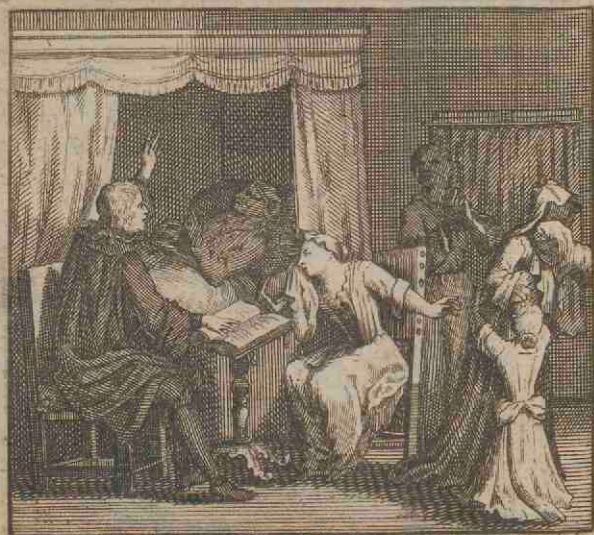
HEt is beter te gaan in het klaaghuis, dan te gaan in het huis der maaltyd: want in 't zelve is het einde aller menschen: ende de levendige legt het in zyn harte. Het treuren is beter dan het lachen: want door de droefheid des aangezichts werd het harte gebeterd. Het harte der wyzen is in het klaaghuis: maar het harte der zotten in het huis der vreugde. Eccles. 7: v. 2. een hard woord voor wereldsgezinde menschen, maar die den Heere vreezen, weten dat zalig zyn die treuren: want zy zullen vertroost worden. Matth. 5: v. 4. Troostet, troostet myn volk, zal u lieder God zeggen. Spreekt na het harte van Jeruzalem, ende roept haar toe, dat haar stryd vervult is, dat hare ongerechtigheid verzoent is, dat zy van de hand des Heeren dobbel ontfangen heeft voor alle hare zonden. Leest men by den Propheet Jes. 40: v. 1. Spelende op den tyd des Nieuwen Testaments. Zulks agt men nu plaats te moeten hebben, voor al, ontrent de kranken; derhalven zyn daar byzondere persoonen toe aangesteld, om tot de zieken te zeggen; Ziet uw heil komt. Jes. 6: v. 11. uw' God is Koning. Jes. 52: v. 7. de HEERE is goed den geenen die hem verwagten, der zielen die hem zoekt. Het is goed dat men hope, ende stille zy op het heil des HEEREN. 't Is goed voor eenen man dat hy het jök in zynen jeugt draagt.

Hy

Hy zitte eenzaam, ende zwyge stille, om dat hy 't hem opgelegd heeft. Hy steeke zynen mond in den stof, zeggende misschien is 'er nog verwagtinge want de HEERE zal niet verstooten in eeuwigheid; maar als hy bedroeft heeft zal hy zig ontfermen, na de grootheid zyner goedertierendheden. Want hy plaagt, nogte bedroeft den menschen kinderen niet van barten wie zegt wat, 't welk geschied, zoo 't de HEERE niet beveelt? gaat niet uit den mond des Alderhoogsten, het kwade ende het goede? wat klaagt dan een levendig mensche? een ieder klage van wegen zyne zonden. Klaagl. 3. dus leert hy den zwakke wyders tot God spreken, ik weet HEERE, dat uwe gerigten de gerechtigheid zyn, ende dat gy my uit getrouwigheid verdrukt hebt. Laat dog uwe goedertierendheid zyn om my te troosten. Psalm 119: v. 75. zoodanig is de pligt eens Zieketroosters, om den mensch op te leiden tot God, hem niet te leeren kermen ofte klagen over zyn staat van lichamelyke gesteldheid, maar over zyne zonden; hem niet koesterende met de hope van dit tydlyk leven: maar veel eer om zig gewilliglyk aan God over te geven, het zy ten leven het zy ter dood. Want niemand van ons leeft hem zelven, ende niemand van ons Sterft hem zelven. Want het zy dat wy leven, wy leven den Heere: het zy dat wy sterven, wy sterven den Heere. Het zy dan dat wy leven, het zy dat wy sterven, wy zyn des Heeren. Rom. 14: v. 7. wanneer dan
een

OP EEN ZIEKETROOSTER.

*Die tranen looft,
Verlangt na troost.*

Een zielen - medicyns Ap'theker,
Den Zieketrooster, vult den beker,
Met heildrank, die Gods woord ons bragt:
Maar d'Opper - ziel - artz kruidenmenger,
Gods heilgeest (veeltyds smerten - brenger)
Versterkt den mensch met grooter kragt.

een trooster bevind, dat iemand in zig zelve weg smelt (met David) zeggende zyt my genadig ó God, na uwe goedertierentheid: delgt myne overtredinge uit na de grootheid uwer Barmhertigheden ... want ik kenne myne overtredingen: ende myne zonde is steeds voor my, &c. Psalm 51. als dan kan hy dezelve Troostlyk, antwoorde, barmhartig en genadig is de Heere, lankmoedig ende groot van goedertierentheid ... die al uwe ongerechtigheid vergeeft, die alle uwe krankheden geneest. Die uw leven verlost van het verderf: die u kroont met goedertierentheid en barmhertigheden. Psalm 103. heugelyk is het in zyn lyden van zyn naasten troost te ontfangen: maar wel zalig! die daar nevens, de troostryke insprake van onzen Zaligmaker, werkelyk ende zakelyk in zyn ziele gevoelende hoort, indien gy my lief hebt, zoo bewaart myne geboden, ende ik zal den Vader bidden, ende hy zal u eenen anderen trooster geven, op dat hy by u blyve in der eeuwigheid. Joan. 14: v. 15.

OP EEN GRAVEMAKER.

Gyt stof, en zult tot stof wederkeeren. Is het onwederroepelyk dood-vonnis voor alle vleesch. Het is den mensche gezet eenmaal te sterven, en daar na het Oordeel. Heb. 9: v. 27. Hierom vraagt den Psalmist wat man leeft 'er die den dood niet zien zal? die zyne ziele zal bevryden van het geweld des grafs? Psalm 89: v. 49. ende Job zegt, de droogte, mitsgaders de hitte nemen de sneeuw-wateren weg, alzo het graf de gene die gezondigt hebben. Job 24: v. 19. deze gulde zinspreuken gedenkt te sterven, ende daar is niet zekerder als de dood; en niet onzekerder als de tyd van dien; behoorden een ieder zig steeds voor oogen te houden, het zoude veelyds het zondigen beletten. Philippus, Koning van Macedonien, deed ieder morgen, door zyn dienaar hem aanzeggen, Philippus, gedenkt dat gy een mensche zyt. Op dat hy, des doods gedagtig zynde, zig niet verhoveerdigen zoude. Desgelyken zettede de Oude Egiptenaren een doods-geraamte in de kamer, by haar vreugde maaltyden, om niet buitensporig verheugt te wezen. Geen dag, geen uur, zelfs geen oogenblik, is den mensch verzekert, wat is dan zyn hoop en verwagting hier op aarde? die volkomene vergenoeging in deze Wereld vermeent te vinden; hoore Job, zoo ik wagte, het graf zal

zal myn huis wezen: in de duisternisse zal ik myn bedde spreiden. Tot de groete roepe ik, gy zyt myn Vader: tot het gewormte, myne Moeder, ende myn zuster. Waar zoude dan nu myne verwagtinge wezen? Ja! myne verwagtinge, wie zal ze aanschouwen? Job 17: v. 14. al schoon de dood verschriklyk is, voor de meeste menschen, zoo is het graf nogtans een plaatze der ruste van de ydele woelinge en een bevrydingen van elenden. Daar houden de boozen op van beroeringe: ende daar rusten de vermoeide van kragt. Daar zyn de gebondene t'zamen in ruste: zy hooren de Stemme des dryvers niet. De kleine, ende de groote, is daar: ende de knegt vry van zynen Heere. Job 3: v. 17. Over zulks word ze, van den elendige en wanhopige, gewenscht en gezocht; gelyk Job vervolgens toont; waarom geeft hy den elendigen het licht, ende het leven den bitterlyk bedroefden van gemoede? die verlangen na de Dood, maar zy is 'er niet; ende Graven daar na, meer dan na verborgene schatten. Die blyde zyn tot opspringens toe, ende verheugen zig als zy het Graf vinden. v. 20. dog zoodanig een begeerte na de Dood is onbetaamlyk en zondig: want het staat aan den mensch niet, om uit het leven te scheiden, als hy wil; gelyk niemand in den kryg zyn Post verlaten mag zonder verlof. Het past ieder, met Paulus te zeggen, het leven is my Christus, ende het sterven is myn gewin. Maar of te leven

OP EEN GRAVEMAKER.

*Van nap tot straf,
Elk wagt het graf.*

De Gravemaker zal steeds delven,
Tot eens de kuil dient voor hem zelve;
Geen onreine ooit een reine geeft;
Een ieder teelt maar zyns gelyken;
Geen aard'ling zal de straf ontwyken;
't Moet sterven al wat leven heeft.

in den vleesche my oorbaarlyk is, ende wat ik verkiezen zal, weet ik niet. Want ik worde van deze twee gedrongen, hebbende begeerte ontbonden te worden, ende met Christo te zyn. Want dat is zeer verre het beste. Phil. 1: v. 21. gewilllyk ja! het is verkieslyker, indien men den goeden stryd gestreden heeft, en het geloove behouden, om eens de kroone der regtvoerdigheid te kunnen ontfangen. Want zalig zyn de dooden, die in den Heere sterven, van nu aan. Ja zegt de Geest: op dat zy rusten mogen van haren arbeid: ende hare werken met haar. Apoc. 14: v. 13. zulks toond David in zyn Persoon, tegens de godloozen gesteld, men zet ze als schapen in het graf, de dood zal ze afweiden; ende de opregten zullen over hen heerschen in dien morgenstond: ende het graf zal hare gedaante verslyten, elk uit zyne wooninge. Maar God zal myne ziele van 't geweld des grafs bewaren, ende hy zal my opnemen. Psalm 49: v. 15. gawe God, dat ons leven zoodanig gerigtet wierd, dat ons de dood niet verschrikkelyk voor kwam, wanneer hy ons, als een gerechts bode, dagvaardigen zal! want wy alle moesten geopenbaart worden, voor den regterstoel Christi, op dat een iegelyk weg drage 't geene door het lichaam geschied, na dat hy gedaan heeft, het zy goed, het zy kwaad. 2 Cor. 5: v. 10. Zalig! die met een waaragtig harte zeggen kan, ik zal dan geduuriglyk by u zyn: gy hebt myn regterhand gevat. Gy zult

my leiden door uwen Raad: ende daar na zult gy my in Heerlykheid opnemen. Wien heb ik nevens u in den Hemel? nevens U lust my ook niets op der aarden. Bezwykt myn vleesch, ende myn Harte, zoo is God de rotssteen mynes harten, ende myn deel in eeuwigheid Psalm 73: v. 23. ik weet dat myn verlosser leeft; ende dat hy de laatste over het stof zal opstaan: ende als zy na myn huid dit doorknaagt zult hebben: zal ik uit myn vleesch, God aanschouwen; den welken ik voor my aanschouwen zal, ende myne oogen zien zullen, ende niet een vreemde: myne nieren verlangen zeer in mynen schoot. Job 19: v. 25. ik zal u aangezigt in gerechtigheid aanschouwen, ik zal verzadigt worden met uw Beeld, als ik zal opwaken. Psalm 17: v. 15.

E Y N D E.

B Y V O E G Z E L

Eeniger

G E D I G T E N ;

Om de Gelykmatigheid der Stoffe,
van de

VOORBEELDELYKE

Z E D E L E S S E N .

DE WET
VAN
DE
G. D. I. G. T. N.
VAN
VOORBEHALTEN
NEDERLAND

Christelyke Zeevaart

Of Bedenkinge op des

MENSCHEN LEVEN.

GElykerwys een Schip, 't geen Foltert op de Baren
 En worstelt met de Wind, inmiddels dat een naren
 Zeer duist're Nagt het dreigt, op een verborgen Plaat
 Of Klip te stooten, dat het zelve in spaand'ren slaat,
 Alleen door wys beleid des Schippers (die de Pligten
 Eens Zeemans aan het Roer weet grondig te verrigten)
 Zyn reize steeds, met spoed, vervordert naar de Ree
 Dien hy bestevend, schoon 'er gaat een holle Zee:
 Te meer, als hy het ligt van Maan en Starren stralen
 Ziet heuglyk schynen en met konst weet uit te halen,
 Door graatboog en compas, zyn streek ten Zuid' of Noord
 Die hy op 't veiligst, in zyn togt, te houden hoord;
 Tot dat hy eindelyk, wanneer 't begint te dagen,
 Het duister deinzen ziet, en 's Hemels Zonnewagen
 Hem 't lang gewenste land ontdekt, zulks hy zig ziet
 Ten einde van zyn Reis, zyn kommer en verdriet:

Zoo gaat het met den *Mensch*; die even als de *Schepen*,
 Zig ziet in d'*Oceaan* der *Wereld* henen slepen,
 Geslingert door de *wind* van *voor- en tegen-spoed*,
 Gesolt door *baren* van *geluk* en *arremoed*,
 In 't midden van de *nagt* en *onërvoarendheden*,
 Van *duisslernis* van *waan*, en *nevel* van *kwa zeden*;
 Zoo dat het meesten deel, in zoo'n bedroefden staat,
 Geen haven en bezeilt, maar naar den afgrond gaat.

Dit overdenkende, zoo wil ik eens dees zaken,
 In haren zamenhang, my zelfs indagtig maken;
 Want is het niet, myn *Ziel!* van God u toevertrouwd,
 Dat gy het *lichaams Schip* als *Schipper* voeren zoud;

Zoo denkt dog aan uw pligt; hoe dat gy zeil' en touwen,
 Van zinn, en hartstogt, dan moogt in bestiering houwen;
 Als u een *stroom* van weelde of *storm* van ramp beloop:
 Uw *kabel* zy 't geloof, uw *Anker* zy de hoop;
 Slaat handen aan het *Roer* der liefden, en beteugel
 Dezelve na vereisch, op 't draaijen van den *vleugel*
 Der kennis, door de *wind* des *Hell'gen Geest* bepaalt;
 Wie dezer *Stuurmanschap* onkundig is, die dwaalt.
 Verwaarlooft niet het *ligt der Mane* van de *waarheid*;
 Maar vordert uwe reis, by 't tint'len van haar klaarheid:
 Laat ook de *Starren* van de *pligten* van de deugt,
 Zyn *bakens* daar gy steeds uw togt naar rigten meugt:
 Uw *Graatboog* zy 't gebruik der ongeschonde *reden*,
 Of *redenend verstand* ontheft van ydelheden;
 Voor al, betrouw u op 't *Compas* van *Godes-woord*,
 't Geen u onfeilbaar wyft uw streek naar 't regte noord:
 Laat u hier nevens zyn de *wetten Gods* uw *kaarten*;
 Die zyn het regt bestek der togt, voor alle Vaarten,
 Door 's *Werelds* woeste *Zee* van *wisselvalligheid*,
 Naar 't Heerlyk *vaste Land*, der *Eeuw'ge Zaligheid*.

Inmiddels kond ge hier door, u van gevaar bevryden,
 En van de *blinde-klip* van *eige-liefde* u myden;
 De *rots* van *Hovaardy*; het *Welzand* van *Gewoont'*,
 En *Wellusts harning*, werd u klaar alhier verthoont:
 Gy kond deez' *Scylla*, en *Charybdis* zonder schroomen,
 Op haar geleide alleen, in 't end' te boven komen,
 Al zwellen Hemel hoog de *Golven* van *geluk*,
 Al gaan ook nog zoo hoi de *deiningen* van *druk*:
 Tot eens de morgenstar het duister doet verdwynen
 Van alle *onwetendheid* en ons het *ligt* doet schynen
 Der *Zon* der *heerlykheid* die ons ontdekt 't *gewest*,
 Daar *vreugde* en *vrolykheid* voor eeuwig zyn gevest.

Dog nademaal de *nagt*, die nare *nagt der Zonden*
 (Door onz' voorouders val) den mensch is toegezonden,
 o Onbegryplyk licht! zoo keert myn ziel zig nu
 (Op het gedenken van 't gevaar) alleen tot u;
 En bid, gy woud ons dog geleiden, hoeden, dekken,
 En op zoo zwaren togt, een goede loots verstreken!

Geeft

Geeft dat geen *dwarrelwind* van *leering* ons ooit dringt,
 Zulks 't roer van ware *liefde* ons uit de handen springt;
 Maar vuld de *zeilen* van *begeerte*, *lust* en *yver*,
 Met *Wind* van uwen *Geeft*; ja! vuld ze langs hoe *ftyver*,
 Op dat te *sneller* zy de voortgang, op den togt
 Ten goede, dien gy wild dat van ons zy volbrogt.
 Laat nimmer toe, ô Heer! dat onze *dwaze* lusten
 Ons voeren van den *Weg*, nog *trekk'* naar *vreemde* kusten;
 Of dat ons *zwak* gemoed, *verbafterd* en *verdwaast*,
 (Gelyk een *roover*) ooit op *aardze* Goed'ren aaft:
 Maar *stiert* ons, *lieve* God! door uwen *gunst* en *zegen*,
 Door 't *woeste* wisselval, als langs *gebaande* wegen,
 Ter *goeder* haven in; daar wel ons *Schip* *gesloopt*,
 Dog *nimmermeer* gevaar van *klip* of *afgrond* loopt:
 Daar onze *Ziel* te *Land* mag *stappen*, met de *vromen*
 Die 't *dreigende* gevaar des *Werelds* zyn *ontkomen*;
 En *pryzen* uwen naam, met aller *Eng'len* stem,
 In d'aller *steden* *Stad* het *nieuw* *Jeruzalem*.

Z E L F S - S P R A A K

Ofte

Klagende Troost.

*Toen ik aan een zware Heup - Jigt op Kersdag
t' Huis moest houden. Anno 1692.*

WAt is doch van des Menschen leven!
Waar op of men zoo moedig is?

Zoo lang men niet rampspoedig is,
Als of ons niets kon tegen streven,
Een enk'le kouw, een wind, een smak,
Geeft d'ydle romp zeer ligt een krak.

Dit vind ik, die nu als gekluifert,
Met uitterlyk Gezonde Leên,
Door innerlyke pyn in 't Been,
('t Geen' nagt nog dag, na midd'len luifert)
Vast zit en smaak nu het verschil,
Van een die kan met een die wil.

Hoe plagt ik vaak met rappe schreden
Te treden, waar ik wilde zyn;
Nu zit ik, laas! en kerm van pyn;
Terwyl Gods lievelingen heden
Met vreugde na zyn Tempel gaan,
Dien blyden boodschap te verstaan.

Der Eng'len Rey wenscht, d'Aarde vreden
En welbehagen in den mensch?

Vervult der Heil'ger Herten-wensch,
EMANUEL verschynt beneden!

Dies elk zyn stem ten Hemel beurt,
Terwyl myn harte zugt en treurt.

Zagt droefheid! wilt u dog niet kwellen
In dezen; wyl het God behaagt,

Betaamt het dat gy 't lydsaam draagt,
En wilt uw God geen wetten stellen:

God past alleen het Woord, ik wil;
Aan u, ô Mensch! te zwygen stil.

Of gy u schoon niet, nevens and'ren,
Kund zichtbaar gaan na Godes Huis,

Onnoodig is U dit een Kruis,
In 't Geelt'lyk legt niers van malkand'ren;

Geen Berg nog Aards Jeruzalem,
Maar in uw hart spreekt Godes stem.

Treed uit, ô Ziel! met d'Ooster wyzen,
U deerd geen pyn; geen tyd ontglip,

Zoekt uwen Heiland, in de Krib
Des Woords, daar gy zyn Star ziet ryzen:

Beschouw hem in de Heil'ge Blaân
Zoo naakt als in zyn Luy'ren aan.

Komt offer uw Geschenk hem mede,
Uw Goud zy een opregt *Geloof*,

Uw *Mirrh* zy *Liefde*, nimmer doof,
Brengt toe uw *Wierook* der *Gebede*;

Legt buigend met uw Gaven neer,
Uw hart voor d'aller Heeren **H E E R.**

O! wonder aller wonderdaden!

EMANUEL, die, God met ons,
Dient hier het Hooi in plaats van Dons;
Een krib moet 't onbegryp'lyk laden:
O Ziel! den Schepper van 't heel-äl,
Werd mensch, voor ons hier in een stal.

Ziet hier! hy, die geen roof en agten
Van steeds met God gelyk te zyn,
Werd hier een Mensch; ja neemt de schyn
Eens Dienstknechts aan, om te betragten
't Geen strekken kan tot ons rantzoen;
Den Mensch onmoog'lyk te voldoen.

Gedenk, wat al weêrwaardigheden
Uw Heiland niet al zyn ontmoet,
Eer hy de zonden heeft geboet:
Wat heeft hy niet al Kruis geleden!
Wyl hy, voor ons, zig God aanbod,
En wierd gehoorzaam tot de dood.

Dies hebt gy oorzaak om te roemen,
O Ziel! het zy de taal van u,
Zeg dood, waar is uw prikkel nu?
Hel, waar 's uw magt om te verdoemen?
Die ge eertyds had, door zonde en Wet,
God dank, uw kop is nu verplet.

Wat kan u nu 't lichaamlyk deeren?
Al was uw Kruis nog eens zoo groot,
Uw Geest'lyk leven heeft geen nood,
Kund gy gehoorzaamheid maar leeren
Uit 't geen gy lyd, dan wind gy veel:
In God vernoegt is 't beste deel.

Legt Job ten voorbeeld voor u open,
Die, in zyn over bitter lot,
Sprak, ja! al doode my myn God,
Nog zal ik blyven op hem hopen:
Al is uw kruis 't zyn' niet gelyk,
Dat uw geduld hem dog niet wyk.

Dan zal 't hier namaals u gebeuren,
Als gy steeds na Gods vinger hoord,
Dat ge eens zult hooren 't heug'lyk woord,
Gaat in de vreugde vry van treuren;
Door 't Lam, voor eeuwig, u bereid:
Ja Heer! zulks zy my eens gezeid.

OVERDENKINGE

Op den

Dank- Vast- en Bede- Dag ,

Gehouden den 25 February 1699.

HOe zal men dezen Dag besteden,
Die, afgezondert door 't Gebod
Der Heeren Staten, ons tot God
Met Dank doet nad'ren in Gebeden?

Werd God gesmeekt, om ons te hoeden
Voor Hongersnood, voor Pest, en stryd,
Voor Misgewas, of Duurentyd,
Of overloop van Water vlooden?

Of bid men God dat hy het zugten
Der Kerke hoore, die gedrukt
Nu onder de vervolging bukt,
Op dat zy uit haar Land niet Vlugten?

't Is alles Goed; en 't waar' te wenschen:
Maar wyl 't Gebed schoeid op den leest
Van Waarheid, en een hooger Geest,
Als 't aards begeeren van ons Menschen;

Zoo dient men dieper in te dringen;
In 't regte doelwit van den daad
Des Godsdienst, die in Geest bestaat,
Verr' boven d'ondermaansche dingen.

Bid

Bid Paulus af, des Engels slagen,
 God zegt, myn gunst is u genoeg;
 Waar na d'Apostel zig gedroeg
 Om met gedult zyn lot te dragen.

Wanneer der Martelaren Zielen,
 Van onder d'Altaar riepen, Heer
 Hoe lange! en wreekt ge ons bloed niet meer,
 Van die, op Aarde, uw' volk vernielen!

Ze ontfangen lange witte kleëren;
 Maar op 't Gebed was 't, hebt gedult,
 Het keurtal is nog onvervult,

Van hen, die God nog wil vereeren,
 Den Martel-kroon; zy alle zwegen,

Tot voorbeeld aan de ware Kerk,
 Om God te heil'gen in zyn werk,
 Want God is regt in all' zyn wegen,

Dat Israël na Canaan hake,
 Vol Honing, Melk en vrugtbaar Ooft:
 Zulks was haar door Gods mond belooft;

Dog tot een beeld van hooger zake,
 Nu by het Christendom verworven;

Die hier betreden d'eerste trap
 Van 's Hemels-Zions-Burgerschap,
 En 't Werelds iets zyn afgestorven.

Der Kerken wandel strekt na boven,
 Hier vreemdeling, geen vaste plaats;
 De Plaatzte hares toeverlaats,
 Is in den geest haar God te loven.

De welstand naar 't lichaamlyk leven
 Vervoert ons vaak ter zonden-dwank;

Gods Koningryk is spys nog drank;
Maar aan Gods wil zig overgeven.

Het zy dan zwaard of hongersnooden.

Ja! alle kwaad; de ziel sta Pal,

Op Godes woord in 't ongeval;

't Geloof veragt zelfs duizend dooden.

De hoop geleid, door 't dal der tranen,

't God-levend hart, door zuur en zoet;

En weet, door wat haar ook ontmoet,

Na 't eeuwig zig een weg te banen,

Ons ingewyd door Christi sterven,

Die ons geen wezen agter liet,

Maar zyne vrede, en ons gebiet

Met vreugde ons goed en bloed te derven,

Om zynent wil: dies ieder Christen

En murmureer niet, over 't lot

Des werelds, want zulks komt van God,

Maar met zyn zondig-zelfs wil twisten;

En dooden d'ouden mensch der zonden,

Met al zyn kwa begeerlykheên,

Door tyd en vlyt dus te besteên,

Om steeds in God te zyn bevonden;

Dat is, met alles te verzaken,

't Geen stryd voert met de liefde Gods,

Die ons als een onwrik'bre Rots

Ten eind' toe kan volstandig maken.

Dies streef, ô ziel! door 't aards gewemel

En 's werelds ydel tydverdryf,

't Zy luk of druk; na 't valt verblyf,

Uw woonplaats in den hoogen hemel.

Hierom, ô God! die uit den hoogen
 Uw Majesteit alöm vertoond;
 Ook in het nedrig harte woond,
 En met den zondaar hebt medoogen.

Zoo danken wy, met hart en monden,
 Uw naam, dat ge in ons Vaderland
 De vreed' hersteld, uw Kerke plant,
 En ons uw woord steeds doet verkonden.

Wy bidden wilt ons t'zamen bouwen
 Tot uwer woonstede in den geest,
 Op dat wy, nimmermeer bevreesst,
 In nood en dood, op u vertrouwen.

Wanneer uw hand en raad (alvoren
 By u bepaald) ons t'een'ger tyd,
 't Zy hongersnood, Pest, duurte of stryd
 Of watervloeden heeft beschoren,

Dat wy als dan te regt bevroeden
 In een gemoed gerust en stil,
 Het oogmerk van uw Heil'ge wil,
 Die alle kwaad ons werkt ten goeden.

Ontsteekt ons Heer met uwe liefde!
 't Geloof rigte onzer zielen loop!
 't Gemoed ontvonke door de hoop!
 Ach! dat uw geest ons hart doorgriefde!

Dan vord'ren wy in uwe wegen;
 Dan staat men vast op waarheids spoor;
 Dan steld de ziel zig 't eeuwig voor;
 Dan werd het hart ter deugt genegen;
 En dus gesterkt kan 't aards veragten,
 Met taai geduld, wanneer het Lyd;

Om, met blymoedigheid, altyd
Uw wil, en wetten te betragten.

Heer! sterk uw Kerk in and're landen,
Die nu vervolgt, verjaagt, gesmaat,
Op u alleen, haar toeverlaat,
Vertrouwt in al haar smert en banden.

Gy zyt het (Heer) die haar doet zwerven,
Gelyk uw Israël wel eer,
Als in Woestynen heen en weer,
Om eens 't beloofde land te erven;

Versterk, vertroost, en gord haar lenden,
Uw woord zy haar een Hemels man',
Ten vuur- en Wolk-Colom zy dan
Uw geeft, daar gy ze heen zult zenden;

Tot gy haar, die als uit 't Egipten
(Der zonden, reets verlost en vry
Door 't roode Meir uit Christi zy'
Gevloeid) der Slaverny ontslipten,

Nu omgevoert, eens doet erlangen,
(Wanneer zy zullen de Jordaan
Van haren Dood, zyn doorgestaan)
Dat ge haar in Canaan zult ontfangen,

Daar boven, daar gy zyt woonagtig,
ô Isr'els Hoop! ô Heid'nen Wensch!
EMANUEL! gy God en Mensch,
Vergun dit haar, en ons, eendragtig.

VASTEN GROND

Voor een

Biddende Ziele.

Wie Waarheid mind, en liefde Gods
 Heeft, tot een doelwit van zyn Poogen;
 Die zig, als een onwrik'bre Rots,
 Steld stadig Gods besluit voor oogen;
 En tragt op 't Anker van de Hoop,
 De rust voor zyne ziel te vinden;
 Die leer' hier, door Geloof, den knoop
 Zyn 's Kabels aan deez' Zuil te binden;
 Dat *God de zynen nooit verlaat*,
 Schoon 't haar na 't werelds tegen gaat.

Hoe werd dikmaals deez' Anker grond
 Verwaarlooft! als de tegenspoeden
 Ontsluiten, in 't Gebed, den mond,
 Om zig voor 't nakend' kwaad te hoeden;
 Wanneer men 't Anker onzer ziel,
 In 't welzand van gewoont' gaat smyten;
 Onkundig dat zoo ligt de kiel,
 Des Schips van ons Geloof, kan splyten,
Den blinde Klip van eige liefd',
Zeer ligt den Boom des Godsdienst kliefd.

*Een vaste Burgt is onzen God;
 Hy is geen Man dat hy zou liegen;
 Al schynt het wisselvallig-lot
 Ons in de Hoop vaak te bedriegen,
 Als wy 't verbeelde niet erlangen;
 't Was Aards gedagt: maar 's Hemels-stem,
 Wie na Gods wil bid zal ontfangen,
 Is geen bedrog; want, Gods besluit
 Werkt zelfs het kwaad ten goeden uit.*

*Gy die dan wilt van God verhoord,
 Gestadig in uw Bidden wezen,
 Komt wilt, in dezen, Godes Woord,
 Tot uwer nut met aandacht Lezen;
 Dat leert U 't Hemels van het Aards,
 Naauwkeurig van elkander kennen,
 Op dat ge, als gy tredt hemelwaards,
 In uw Gebed, moogt 't Aards ontwennen.
 Zoekt Godes Ryk, is Gods gebod,
 Wagt 't Aards als een toewerpig Lot.*

*'t Gebed, des Gods-diensts Kerne en Pit,
 Steund waarlyk op geen losse Schragen;
 Dien Geest die een Kind Gods bezit,
 Leert hem van God vrymoedig Vragen,
 Dat geen' dat God haar heeft beloofd,
 Die hem in Geest en Waarheid smeeken:
 Onmoog'lyk is 't dat hy berooft,
 Of van die Zegen zy versteken.
 Wel Zalig! die nooit meer begeert,
 Als Godes Woord, en de uitkomst leert.*

UITBREIDING

Op het

Volmaakste Gebed.

O! *Onze Vader die daar in den Hemel zyt,*
Die, als Uw Kind'ren, ons steeds Zegend of Kastyd,

Gebeilgt werde uw Naam, in alle ons doen en laten;
Vuld onze Ziel, en Hart, gelyk als reine Vaten,
Vol op met uwen Lof; wyl al uw Werken t'zaam,
Dog heenen zyn gerigt tot heil'ging van uw Naam.

Uw Koningryke kom', Ja! kom, ô Hemels Koning,
Regeer ons door uw Woord; maak in ons hart uw woning;
En door uw Goeden Geest gehoorzaamheid ons Leerd,
Op dat weerfpanigheid daar uit mag zyn geweerd.

Uw Wil geschiede op Aard, gelyk als in den Hemel;
Ruk af 't baatzugtig hart van 't ydel Aards gewemel;
Breekt 's Lichaams-Lust en houd daar dart'le Togten stil,
Zoo werd de Ziel bekwaam tot 't doen van uwen Wil.

Geest ons, ons daaglyks Brood op beden; na uw voeging;
Verleen ons ook daar in volkomen vergenoeging;
Speerd van ons Gulzigheid en Zugt tot overvloed,
Spyft ons met Hemels Brood het geen de Ziele voed.

Vergeeft ons onze Schuld (zoo vaak door ons bedreven)
Als wy onz' Schuldenaars baar Schulden ook vergeven;
Gy eyft wel duizend Pond, maar by ons is geen myt;
Zoo gy, in uwen Zoon, ons niet genadig zyt.

*En Leid ons (Heer!) niet in verzoeking: ons ter proeven,
Of sterk ons door uw Geest, diens hulp wy steeds behoeven,
Nadien ons alles lokt; Ja zelfs ons eigen Hert,
Verdorven, Loos en Boos, zig zelfs bedrieger werd:*

*Maar ons van 't Boozen boed; wiens Listen velerhanden
(U meer dan ons bekend) de Zielen steeds aanranden,
Zy overmogen, Heer! indien gy ons niet sterkt,
En zoo gy niet uw Kragt in onze Zwakheid werkt.*

*Want U is 't Koningryk; de Kragt, en Heerlykbeden,
Tot in der Eeuwigheid. Dies sluiten we onze Beden,
Met een verzekert Hart dat gy ons altyd hoord,
Om Jezus wille, en voorts vertrouwende op uw Woord,
Dat gy, die na uw Wil U Bid, niet zult beschamen,
Maar hem uw Heil doen zien; zoo zy het Heere, Amen.*

Z I N S P E L I N G E

Op het

Zesvoudig Woord

S T R E D E N.

WEl Zalig! is den Mensch, die zynen God vreeft; *en*
Zig zelfs verlooch'nen kan; wien altoos geerne *den*
Elend'gen hulpe bied; schuwt Hoeren - min; staaft *eden*;
Bedrog nog Moeiten baard; nog Leugens mengt in *reden*;
Voorts; Zugt tot Geld en Staat, kan als met Voeten *treden*;
Dien Zegenpraald, veel meer, dan die in d'Oorlog *Streden*.

BLADWYZER

DER

Afbeeldingen en Uitbreidingen.

	A.	Fol.
O p Adams Straffe.	-	24
Op het Dryven der Arke.	-	40
Op het gaan uit d' Arke.	-	44
Op een Ambagtsman.	-	84
	B.	
Op een Bedelaar.	-	68
Op het Eeten van den Boom.	-	16
	C.	
Christelyke Zeevaart.	-	261
	D.	
Op een Danser.	-	172
Op een Digter.	-	156
Op een Dobbelaar.	-	232
Op een Dronkaard.	-	228
Op een Drukker.	-	200
	E.	
Op den Mensch in Eden.	-	12
Op een Edelman.	-	112
Op Evaas Smerte.	-	28
	G.	
Op een Geneesheer.	-	248
Op een Gezigkundige.	-	148
Op een Gierige.	-	216
Op een Godverzaker.	-	240
Op een Godvrugige.	-	244
Op een Gravemaker.	-	256
		Op

	H.	Fol.
Op het Dryven uit den Hof.	-	20
Op een Hoogmoedige.	-	208
Op een Hoereerder.	-	224
	J.	
Op een Jongeling.	-	56
	K.	
Op Kaïns Broedermoord.	-	32
Op een Keizer.	-	120
Op een Eertgeboren Kind.	-	48
Op een Spelend Kind.	-	52
Op een Koning.	-	116
Op een Koopman.	-	88
Op een Krygsman.	-	72
	L.	
Op een Landman.	-	76
Op een Landmeter.	-	140
Op een Leeraar.	-	108
	M.	
Op een Man.	-	60
Op een Oud Man.	-	64
	N.	
Op een Nieuwsgierige.	-	236
Op een Nydige.	-	212
	O.	
Overdenkinge op een Bede Dag.	-	268
	P.	
Op een Paus.	-	124
Op een Pleitbezorger.	-	100
	R.	
Op een Redenaar.	-	160
Op een Regter.	-	104
Op een Rekenaar.	-	192
	S.	
Op de Scheppinge des Menschē.	-	8
		Op

	S.	Fol.
Op een Scheikunstenaar.	-	152
Op een Schermer.	-	176
Op een Schilder.	-	184
Op een Schryver.	-	196
Op een Speelman.	-	168
Op een Starrekijker.	-	132
Op een Student.	-	92
Op een Stuurman.	-	144
	T.	
Op een Tolck.	-	188
	U.	
Uitbreidinge op het Volmaakte Gebed.	-	275
	V.	
Vaften Grond voor een Biddende Ziele.	-	273
	W.	
Op d'Eerften Stand der Wereld.	-	4
Op een Wiskonstenaar.	-	136
Op een Woekeraar.	-	220
Op een Wond - Arts.	-	96
Op een Wortelaar.	-	180
Op een Wysgeer.	-	128
	Z.	
Op een Zanger.	-	164
Op een Zeeman.	-	80
Op een Zelfbeminnaar.	-	204
Zelfs Spraak ofte Klagende Trooft.	-	264
Op een Zieketrooster.	-	252
Zinspeelinge op het Zesvondig Woord, Streden.	-	277
Op de Zundvloed.	-	36

L Y S T

V A N

BOEKEN

Die by den Drukker dezes

ABRAHAM BLUSSÉ,

gedrukt ofte bekomen zyn.

- A.** Boyer, Leven en Regeering van
Koningin Anna 8vo., 5 deelen *f* 6:—:—
Idem 3de, 4de en 5de deel apart - 1:—:—
T. van Brachts, Tuingedagten in 6 Zan-
gen, 4to. ——— - 1:12:—
—— idem op groot papier - 2: 4:—
Burnet, Uittrekzels uit de Redevoerin-
gen ter staving van den geopenbaarde
Godsdienst, volgens 't oogmerk van
R. Boyle, 2 deelen gr. 8vo. - 5:—:—
Bundeltje van uitgekijpte Geestelyke ge-
zangen, 2de deel 8vo. ——— : 4:—
Brieven van Mylady, Juliette Catesby
aan hare Vriendinne Henriette Camp-
ley, 8vo. ——— - :12:—
Eli.

Lyst van Boeken.

Elikink, Zamenstel van Goddelyke Waarheden, 8vo.	—	f —: 6:—
— Kort Begrip uit het zelve	—	- -: 2:8
Flavel, Toetsteen der Opreghtheid of Merkteekenen van ware Genade en Geveinstheid, 8vo.	—	- -: 10:—
Fabrice, Geheime Aanteekeningen, of vervolg op 't leven van Karel de 12de 8vo.	—	- 1:—:—
K. Ghybe en J. Badon, Mengeldigten, 4to.	—	- 2: 10:—
— idem groot Papier	—	- 3: 10:—
Grauwhart, Christelyke Bedenkingen en leerzame Zinnebeelden met 175 plaat- jes, 2 deelen 8vo.	—	- 2: 12:—
Vander Hage, over de Philippensen, 4to.	—	- 3: 8:—
Historie van de Heer Cleefland, 3 dee- len, 8vo. met pl.	—	- 4: 4:—
H. Helligers, Kort Begrip der Christe- lyke Religie, 8vo.	—	- -: 5:8
Kern der Kerkelyke Geschiedenissen, met 36 plaatjes in 2 deeltjes, extra klein formaat.	—	- -: 16:—
Kort Ontwerp of Uittrekzel van de Leere der Waarheid door 3 Vriessse Predikanten, 8vo.	—	- -: 5:8
Idem kort Onderwys voor de eerstbe- ginnende en jonge Kinderen, in 22 Lessen afgedeelt.	—	- -: 2:—

Lyst van Boeken.

Kaart van den Abblafferwaard en vyf Heere Landen met de Wapens en Bywerk, in 4 Bladen. —	f 6:—:—
— dezelve afgezet —	- 14:—:—
Kinder A, B, C, Loterytje van Lette- ren —	- -: 6:—
Le Comte, Konstkabinet der Bouw, Schilder, Beeldhouw en Graveer- kunde, 2 deelen groot 8vo. —	- 2: 10:—
Oudenhove, Beschryving van Zuidhol- land, 4to. —	- 8: —:—
Ouboter, Begin, Leven, Wandel en Uiteinde des Geloofs, 8vo. —	- -: 8:—
Proeve van Zedepoëzy, door <i>Concordia</i> & <i>labore</i> , groot 8vo. —	- 1: 5:—
— Idem op Schrytpapier —	- 2: 4:—
Schoolhouder, Oeffenschool der Nota- rissen, 8vo. derde druk —	- 1: 12:—
W. Themme, Gods eeniggebore Zoon als Schepper en Erfgenaam der wee- reld, betoogd uit den 24ste Ps. 4to. —	- 2: —:—
S. v. Til, Kortbondig Vertoog der bei- der Godgeleertheid, 4to. —	- 2: —:—
B. Zandyk, over Jes. 53, 4to. —	- 2: 4:—